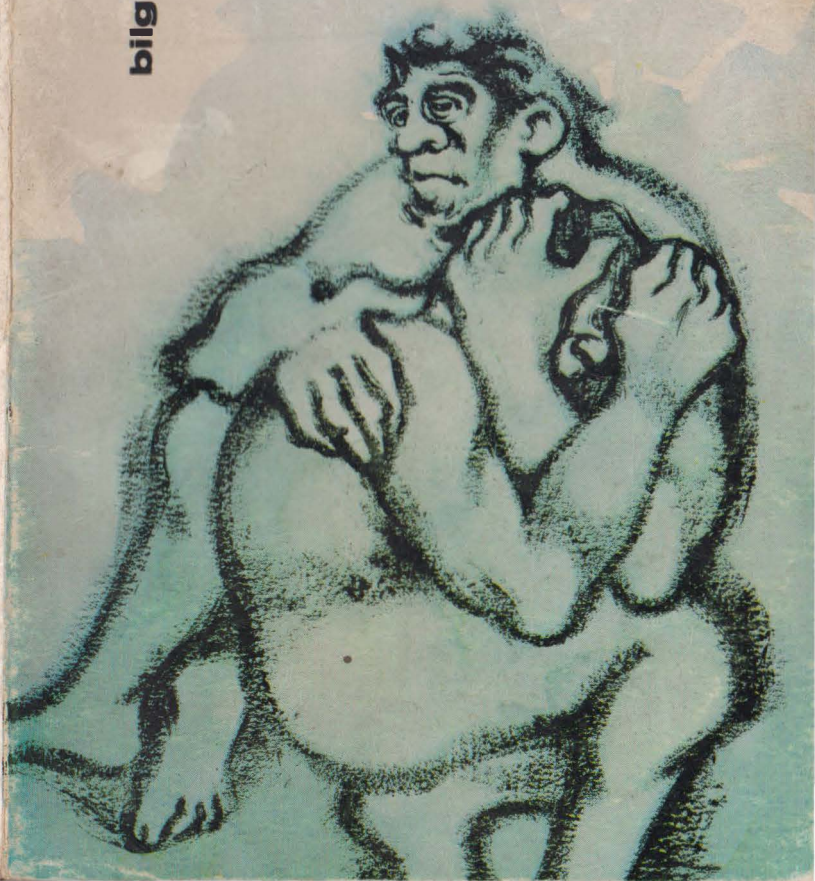
121

JACK LONDON - ÂDEMDEN ÖNCE

jack london

ÂDEMDEN ÖNCE

bilgi yayınevi

BİLGİ YAYINLARI 121
ROMAN DİZİSİ 31

Birinci Basım
Nisan 1971

BİLGİ YAYINEVİ
Sakarya Caddesi 8
Yenişehir, Ankara
Telf. 17 74 03 - 12 50 67

JACK LONDON

ÂDEMDEN ÖNCE

Türkçesi: H. Pınar Kür

BİLGİ YAYINEVİ

Kapak Düzeni Fahri KARAGÖZOĞLU

BİLGİ BASIMEVİ - ANKARA, 1971

BÖLÜM I

Resimler! Resimler! Resimler! İşin aslını öğrenmezden önce hep merak ederdim, düşlerimi altüst eden o binlerce resmin nereden geldiğini. Gündüzki gerçek yaşantım içinde bu resimlere benzeyen hiç bir şey görmemiştim çünkü. Çocukluğumun bitmez tükenmez bir işkence, düşlerimin sonsuz bir kâbuslar dizisi olmasına yol açan bu imgeler, bir süre sonra diğer insanlardan ayrı, doğa dışı ve lânetlenmiş bir kişi olduğuma inandırdılar beni.

Mutluluğu yalnızca gündüzleri – o da belli bir ölçüde – tadabiliyordum. Gecelerimde korkunç bir korku hüküm sürüyordu – hem de ne korku! Dünyada yaşamış yaşayacak hiç bir insanın böylesine derin, böylesine anlaşılmaz bir korku duymadığından emin olduğumu söylersem durumumu abartmış sayılmam. Çünkü benim korkum çok uzak bir geçmişin korkusuydu. Genç Dünya'da, hem de Genç Dünya'nın en gençliğinde duyulan korku. Kısacası, benim korkum, Orta Pleistosen (ya da Dördüncü Çağ) olarak bilinen çağda yaşayanların çektikleri korkuydu.

Ne demek istiyorum, öyle mi? Evet, düşlerimin özelliklerini ayrıntılı olarak anlatmaya başlamazdan önce bir açıklamanın gerekli olduğunu

görüyorum. Yoksa, benim çok iyi bildiğim, anladığım bazı şeylerin sizin için hiç bir anlamı olamaz. Bu satırları yazarken, öteki dünyanın bütün varlıkları, bütün olayları birbirini kesiksiz izleyen bir hayaller dizisi olarak geçiyor gözlerimin önünden; ancak, bütün bunların sizin için anlamsız, ipsiz-sapsız şeyler olacağını da pek iyi biliyorum.

Sarkık-Kulak'ın dostluğu, Tez-Ayak'ın sıcak çekiciliği, ya da Kızıl-Göz'ün korkunç tutkusu ve atavizmi örneğin. Ne anlamı var bunların sizin için? Öte yandan, Ateş-Adamları'nın ya da Ağaç-Adamları'nın yaşantısı, yarı-insan sürülerinin bir araya geldikleri zaman çıkardıkları acayip sesler de bir şey diyemez sizlere. Uçurum kenarlarındaki serin mağaraların huzurunu bilemezsiniz siz. Akşam oldu mu tam bir sirk havasına bürünen su içme yerlerinin canlılığını duyamazsınız. Sabah rüzgârının ağaç tepelerinde dolaşanlara nasıl çarptığını, ağzınızın içinde eriyen körpe ağaç kabuklarının tadını da bilemezsiniz.

En iyisi siz de benim gibi yapın ve benim çocukluğumdan başlayarak girin konuya. Küçük bir çocukken, öbür küçük çocuklardan ayrı bir yanım yoktu pek – gündüz saatlerinde tabiî. Uyku saatlerinde ise değişiyor, hiç kimseye benzemez, herkesten ayrı bir yaratık oluyordum. Kendimi bildiğimden beri uyku, anlatılmaz bir dehşet dönemiydi benim için. Düşlerimde mutlu olduğum pek seyrekti. Genellikle korku doluydu düşlerim – hem de öyle anlaşılmaz, öyle yabancı bir korku ki, oturup üzerinde düşünmeme, anlamaya çalışmama olanak yoktu. Gündüzleri geçir-

diğim korkularla en ufak bir ilintisi yoktu gecelerimi zehir eden korkuların. Geceleyin hüküm süren korkunun, başımdan geçen olayları tümüyle aşan bir niteliği vardı.

Örneğin, bir kent çocuğuydum ben. Dağlar tepeler hiç bilmediğim, görmediğim yerlerdi. Buna karşın, düşlerimde kent ya da kentle ilgili hiç bir şey görmezdim; hiç bir düşümde bir ev gördüğümü hatırlamıyorum. Üstüne üstlük, kendi türümden olan hiç bir insan, düşlerimin o karanlık duvarını delip içeri girememiştir. Ağaç denilen nesneyi yalnızca parklarda, bir de resimli kitaplarda görmüş olan ben, uykumda bitmez tükenmez ormanlarda gezerdim. Üstelik bu düşsel ağaçlar öyle belli belirsiz biçimlerde değillerdi. Son derece belirli ve parlak ve ayrıntılı görüyordum onları. Her dalı, her ufak sürgünü, her ayrı yaprağı bir bir tanıyordum.

Uyanık yaşamımda ilk kez meşe ağacını görüşümü çok iyi hatırlıyorum. Yapraklara, dallara, budaklara, yumrulara bakarken, aynı türden ağaçları uykumda sayısız kereler görmüş olduğum sinir bozucu bir canlılıkla kafama dank etti. Yaşamımın daha sonraki dönemlerinde, ladin, porsuk, huş, defne gibi ağaçları ilk kez gördüğümde de hiç yadırgamamış, hemen tanımışımdır. Bu ağaçların hepsini daha önceden görmüştüm çünkü, hâlâ da her gece düşlerimde görüyordum.

Sizin de fark etmiş olacağınız gibi, düş görmenin temel yasalarına aykırıdır bu dediklerim. Herkes bilir ki, kişi düşünde, ancak daha önce, gündüzki yaşamı içinde görmüş olduğu şeyleri,

ya da bunların karışımlarını görür. Ne var ki, benim tüm düşlerim bu kuralı altüst etmiştir. Düşlerimde, gündüzün görüp bildiğim hiç bir şey görmezdim. Geceki yaşamım ile gündüzki yaşamım arasında dağlar kadar fark vardı; bu ikisinin benden başka hiç bir ortak yanı yoktu.

Çocukluğumun oldukça erken bir döneminde, fındık fıstık gibi şeylerin bakkaldan; çilek, dut ve benzeri yemişlerin manavdan alındığını öğrenmiştim; ancak, bu bilgiyi edinmezden çok daha önce de, düşlerimde fındık fıstığı ağaçlardan toplayıp yediğimi, ya da ağaç altlarına düşmüş olanları topladığımı, aynı şekilde yemişleri çalılıklar arasından bulup çıkardığımı hatırlıyorum. Oysa bu, günlük deneylerimin tüm ötesindeydi.

Sofraya ilk kez böğürtlen geldiği günü çok iyi hatırlıyorum. O zamana dek hiç böğürtlen görmemiştim, ama, tabak dolusu yemişi görür görmez, bataklıklar arasında dolaşarak tıka basa böğürtlen yediğim düşlerin anısı canlanıverdi kafamda. Annemin önüme koyduğu tabaktan bir kaşık aldım, daha kaşığı ağzıma götürmeden böğürtlenin ne gibi bir tadı olacağını biliyordum. Yanılmamıştım da. Uykumda, binlerce kez duyduğum aynı buruk tattı bu.

Ya yılanlar? Daha yılan diye bir hayvanın varlığından haberim bile yokken, uykumu zehir ediyordu bu yaratıklar. Ormanın açıklık yerlerinde pusuda beklerler, üzerime saldırmaya çalışırlar, ayaklarıma sarılırlar ya da kuru otlar arasından tıslayarak kaçarlardı; kimizaman da beni, taa ağaç tepelerine kadar kovalarlar, parlak gövdelerini ağa-

ca sararak çıkarlar, beni daha yükseklere, en ince dallara tırmanmaya zorlarlardı. Ayağımın altında çatırdayan dalların sesini, yerden baş döndürücü uzaklığımı hatırladıkça, titrerim. Yılanlar! —çatallı dilleri, boncuk gözleri ve parlayan pullarıyle; tıslamaları ve çıngıraklarıyle kâbuslarımda cirit atan yılanlar! İlk kez sirke gittiğim gün, yılan oynatan sihirbazın marifetlerini gördüğümde, gecelerimi korkuyla dolduran bu yaratıkların çok eski bir arkadaşı, daha doğrusu düşmanıydım.

Ah, o bitmez tükenmez ormanlar! O dehşet dolu karanlıklar! Ben, zavallı küçük yaratık, bir av hayvanı gibi titrek, tedirgin, her an tetikte, hayatımı kurtarmak için her an delice bir koşu koparmaya hazır durumda, yıllar, belki de yüzyıllar boyu dolaştım durdum ormanlarda. Ormanda yaşayan her türlü vahşetin kurbanı olabilirdim çünkü, ava çıkan canavarlardan kaçarken, aklınızın alamayacağı türden korkular geçirirdim.

Beş yaşındayken, ilk kez sirke götürdüler beni. Eve döndüğümde hastalanmıştım. Yanlış anlamayın, fazla çekirdek yiyip gazoz içmekten değil. Hayvanların bulunduğu çadıra girdiğimizde, boğuk bir kükreme sarstı her yanı. Elimi babamın elinden kurtarır kurtarmaz deli gibi kaçtım dışarı. Bir sürü insana çarptım, yere düştüm; bu arada dehşet çığlıkları atıyordum tabiî. Babam beni yakaladı ve yatıştırmaya çalıştı. Kükremeye hiç aldırış etmeyen kalabalığı gösterdi bana ve korkulacak bir şey olmadığını anlattı.

Ama gene de korkudan titreyerek ve babamın bin bir ısrarı sonucunda yaklaştım arslanın

kafesine. Ah, göıür görmez tanıdım onu. Hayvan! En korkunç hayvan! O anda düşlerimden kalma anılar parladı beynimin içinde —yüksek otlar üzerine ışıyan öğle güneşi, sessiz sessiz otlanan yaban öküzü ve birden ikiye ayrılan otlar arasından fırlayan esmer hayvan... Öküzün sırtına atlayışı, haykırışlar, böğürmeler; çiğnenen, kırılan kemiklerin çıkardığı sesler; ya da başka bir gün, su çukurunun serin sessizliği içinde dizlerine kadar suya girmiş bir yaban atının dalgın dalgın su içişi, derken esmer hayvanın —her zaman, her zaman o esmer hayvan— bir sıçrayışı, yaban atının kişnemeleri, çırpınmaları ve gene çiğnenen, kırılan kemiklerin çıkardığı sesler; daha başka bir gün, alacakaranlıkta, gün sonunun kederli sessizliğini birden bire yırtan boğuk, korkunç bir kükreme, sanki kıyametin habercisi... Hemen ardından da yankılanan, çılgın çığlıklar ve ağaçların arasından gelen korkulu uğultular ve ben, korkudan titreyen, ağaçların arasında çığlık çığlığa haykıranlardan biri olan ben...

Onu, öyle demir parmaklıklar arasında çaresiz ve zavallı bir durumda görünce deliye döndüm. Ona baka baka dişlerimi gıcırdattım, hopladım zıpladım, kimsenin anlayamayacağı bir şekilde haykırarak alay ettim onunla, yüzümü binbir türlü, o eski zamanlardaki biçimde buruşturdum. O da karşılık verdi tabiî. Bana ulaşabilmek için parmaklıklara saldırdı, güçsüz bir öfkeyle kükredi durdu. Eveeet, tanımıştı beni, çok iyi tanımıştı hem de. Çünkü çıkardığım sesler o eski zamanların sesleriydi ve esmer hayvan anlıyordu dediklerimi.

Anam babam korktular benden. «Çocuk hastalandı» dedi annem. «Sinir krizi» dedi babam. Gerçeği hiç bir zaman söylemedim onlara. İşin aslını hiç bir zaman öğrenmediler. Daha o zamandan, bu acayip özelliğim konusunda çekingen davranmağa başlamıştım. Daha sonraları kişilik bölünmesi olarak nitelendirdiğim bu durumu yalnızca kendime saklamam gerektiğini anlamıştım herhalde.

O gece bir de yılan oynatıcısını gördüm, o kadar. Apar topar eve götürdüler beni, sinirli, saçma-sapan sayıklar bir durumda. Düşlerimdeki o gizli yaşamımın günlük yaşamımı da istilâya kalkması hasta etmişti beni.

Bu konudaki çekingenliğimden söz etmiştim ya, ömrümde bir kez, yalnızca bir tek kez, düşlerimin acayip dünyasının kapısını araladım birine. O da bir çocuktu —en yakın arkadaşımdı hem de. İkimiz de sekiz yaşlarındaydık. Düşlerime dayanarak, bir zamanlar içinde yaşamış olduğumu sandığım o eski, yitmiş dünyadan sahneler canlandırmaya çalıştım ona. Genç dünyanın dehşetinden, Sarkık-Kulak'la olan arkadaşlığımdan ve oynadığımız oyunlardan, toplanıp bağırış-çığırışlarımızdan, Ateş Adamları'ndan ve onların inlerinden söz ettim. Arkadaşım bana güldü, alay etti. Hayaletler, gece gezen ölüler hakkında masallar anlattı gülerek. Ama her şeyden çok hayal gücümün zayıflığına güldü sanıyorum. Düşlerimde başımdan geçen daha başka şeyler anlattım; ben açıldıkça o daha çok güldü. Bütün anlattıklarımın doğru olduğuna yemin ettim. Bu sefer bana acayip acayip bakmaya başladı. Üstelik, an-

lattıklarımı karman çorman edip, her şeyi birbirine karıştırarak öteki arkadaşlarımıza da aktardı. Bir süre sonra hepsi bana tuhaf tuhaf bakmaya başladılar.

Acı bir deneydi bu, ama dersimi aldım. Anladım ki ben öbür insanlardan farklıydım. Onların akıl erdiremeyecekleri kadar anormal olduğumu ve başımdan geçenleri anlatmakta direnirsem, öbür insanlarla aramızdaki ilişkilerde anlaşmazlıktan başka bir şey yaratmayacağını anladım, sustum. Herkes hayaletlerden, cinlerden, perilerden söz ederken ben sustum. Kendi kendime, acı acı gülümsedim hem de. Yaşadığım korku gecelerini düşündüm. Biliyordum ki benimkiler hep gerçek şeylerdir —günlük yaşantım kadar gerçek. Uydurma gölgelerle, saçma sapan hayaletlerle işim yoktu benim.

Umacıları, kötü yürekli gulyabanileri düşünmek en ufak bir korku vermiyordu bana. Çok yükseklerden, yapraklı dallar arasından düşmek, bağırıp çağırarak kaçarken üstüme atlayan yılanlardan kurtulmaya çalışmak, ormanın açıklık yerlerinde ardıma düşen yaban köpeklerinden kaçmak... Gerçek, somut korkulardı bunlar. Hayal ürünü değil, gerçektiler. Yaşayan, et, ter, kan kokan şeylerdi. Yatağımı umacılar, gulyabanilerle paylaşmak; çocukluğum boyunca ve hattâ şimdi, yetişkin halimde bile uykumu paylaşan korkunç yaratıklarla yaşamaktan çok daha kolay, çok daha rahat olurdu kuşkusuz.

BÖLÜM II

Daha önce de söyledim ya, düşlerimde tek bir insanoğlu görmedim. Bu özelliği pek erken fark etmiş, kendi türümden varlıkların yokluğunu çok acı bir şekilde duymuştum. Daha minicik bir çocukken bile, düşlerimin bütün dehşeti arasında bir insan, bir tek insan görüntüsüne rastlamış olsaydım, korkularımın tüm ortadan kalkabileceğine inanmıştım. Yıllar yılı, tanrının her gecesi bu düşünceye sarılmışımdır. Bir insan, bir tek insan bulabilsem de kurtulsam!

Bu düşünce de, hep, bana uykumun arasında gelirdi. Bu da, benim iki kişiliğimin birbirine karıştığının, yani, bölünmüş olan kişiliğimin iki ayrı bölümündeki bir birleşme noktası olduğunun bir kanıtıdır sanırım. Düşlerimdeki kişiliğim, çok eskiden, insanoğlunun bizim bildiğimiz biçimine girmesinden çok önce yaşamıştı; öte yandan, gündüz yaşayan kişiliğim, modern insana ait birtakım bilgilerle, hiç değilse insanoğlunun varlığına değgin bilgilerle, düşlerimin özüne karışabiliyordu.

Bu kitabı okuyan ruhbilimciler, belki de «Kişilik Bölünmesi» deyiminin benim kullandığım şekilde kullanılmasına karşı çıkacaklardır. Onların bu deyimi başka yerlerde kullandıklarını biliyorum; ama bu duruma verecek başka ad bulamadı-

ğım için, dilimizin bu alandaki yetersizliğine bahane olarak sığınıyor ve ister istemez bu deyimi kullanıyorum. Şimdi de bunu ne anlamda kullandığımı açıklamam gerek.

Ancak yetişkin çağa geldikten, hattâ üniversiteye başladıktan sonra, düşlerimin anlamı ve nedeni konusunda bir ipucu elde edebildim. O zamana kadar anlamsız ve nedensiz kalmışlardı benim için. Ama üniversitede evrim denilen şeyin ne olduğunu öğrendim ve de psikoloji okudum. Bu arada, çeşitli ruh halleri ve acayip birtakım deneyler açıklığa kavuştu benim için. Örneğin boşlukta kayma (ya da düşme) düşleri vardır. En yaygın düş olaylarından biridir bu ve hemen herkesin başından geçmiştir.

Hocamın açıkladığına göre ırksal bir anıymış bu. O pek uzaktan akraba olduğumuz Ağaç-Adamları'ndan kalmaymış. Ağaçlarda yaşayan bu yarı-insanlar için yüksekten düşme tehlikesi çok büyük ve somut bir korkuymuş. Birçokları böyle bir düşme sonucu can vermişler; hemen hepsinin başından da korkutucu düşme olayları geçmiş; hayatlarını ancak alçak dallara tutunarak kurtarabilmişler.

Şimdi, bu şekilde son dakikada önlenen korkunç bir düşüş, büyük bir şok yaratırmış. Bu şok da birtakım molekülsel değişimlere yol açarmış. Bu değişimler sonraki kuşakların beyin hücrelerine aktarılmış ve kısaca ırksal anılar haline gelmişler. Yani, siz ya da ben, uykuda ya da tam uykuya dalacağımız sırada boşlukta düşer gibi olup da yere değmezden bir saniye önce yerimiz-

den sıçradığımız zaman, ağaç tepelerinde yaşamış olan dedelerimizin başına gelenleri hatırlamaktan başka bir şey yapmıyoruz. Beyin hücrelerinde meydana gelen değişimler bu duyguyu kalıtımsal hale getirmiş.

Bunda şaşılacak bir şey yok —bir yerde içgüdü gibi bir şey. Zaten içgüdü dediğimiz nedir ki? Kalıtımsal hale gelmiş birtakım eski alışkanlıklar, o kadar. Burada dikkate alınacak bir şey var. Hepimizin pek iyi tanıdığı o boşlukta düşme olayında hiç birimiz yere çarpmayız. Yere çarpmak demek, öbür dünyayı boylamak demektir çünkü. Ağaçgezen dedelerimiz arasında düşüp de yere çarpmış olanlar, hemen ölmüşler tabiî. Bu düşüşün getirdiği şok onların da beyin hücrelerine yer etmiştir kuşkusuz, ne var ki, hemen öldükleri için, çoluk çocuğa karışıp da bu değişimi onlara aktaracak fırsatları olmamıştır. Bizler, düşüp de yere çarpmayan ağaçgezenlerin yeni kuşaklarıyız; onun için de düşlerimizde yere çarpmadan uyanırız.

Şimdi gelelim kişiliğin bölünmesine. O boşlukta düşme duyusunu uyanık olduğumuz zaman duymayız. Günlük yaşantımızda başımızdan geçmez bu deney. Demek ki, uykuda düşen, büsbütün ayrı ve de böyle bir düşme deneyi geçirmiş bir kişidir. Nasıl gündüzki kişiliğimiz, günlük yaşamda başımızdan geçen olayları hatırlarsa, bu ikinci kişiliğimiz de geçmiş ırksal deneyleri hatırlamaktadır.

Düşüne düşüne bu noktaya geldiğimde, durumu kavramaya başladım. Derken, birdenbire göz kamaştırıcı parlaklıkta bir ışık yandı kafamda

sanki. O zamana dek acayip, inanılmaz, doğadışı ve imkânsız görünen düşlerim birden aydınlığa, açıklığa kavuştu. Anladım ki uyurken yaşayan gündüzki kişiliğim değil de tümüyle ayrı ve değişik bir kişilikti. Ve de bu kişilik daha başka, daha değişik bir deneyler dağarcığına, bu deneylerin anılarına sahipti düşlerimde gördüğüm kadarıyle.

Peki, neydi, kimdi bu kişi? Gezegenimiz üzerinde ne zaman yaşamış, o acayip deneyler dağarcığını ne zaman derlemişti? Bu soruların karşılığını düşlerimde bulabilirdim aslında. Çok eskiden yaşamıştı o; dünya daha çok gençken, Orta-Pleistosen dediğimiz çağda yaşamıştı. Ağaçlardan düşmüşse de, yere çarpmadan kurtulduğu için ölmemişti. Kükreyen arslanların karşısında korkudan tir tir titremiş, vahşî hayvanlar tarafından kovalanmış, öldürücü yılanların saldırısına uğramıştı. Kendi türünden yaratıklarla bir araya gelmiş, onlarla birlikte lak lak da etmişti. Kendisinden ayrı bir toplulukta yaşayan Ateş Adamları tarafından tartaklanmıştı da.

Burada, bana karşı çıktığınızı duyar gibi oluyorum: «Peki, bu ırksal anılardan bizde neden yok?» diye soruyorsunuz değil mi? «Mademki» diyorsunuz, «bizim de belli belirsiz bir başka kişiliğimiz var, mademki biz de boşlukta kayma düşleri görecek kadar hatırlıyoruz eski dünyayı, öyleyse, neden senin hatırladıklarını hatırlayamıyoruz?»

Cevap yerine bir başka soru sorayım size. Neden iki başlı danalar doğuyor? Diyorsunuz ki, iki başlı dana bir hilkat garibesidir. Öyleyse ben de diyorum ki, benim ırksal anılarımın bu denli geniş ve tamam olması, benim ikinci kişiliğimin

böylesine gelişmiş olması da bunun gibidir. Yani, ben de bir hilkat garibesiyim.

Biraz daha açıklayayım: En yaygın ırksal anı, boşlukta kayma düşüdür demiştik. Çoğu insanların ikinci kişiliği pek belli belirsiz bir şeydir zaten. Bu kişiliğin tek anısı boşlukta düşme olayıdır. Ama birçoğumuzun ikinci kişiliği daha belirli olabilir. Birçoğumuz havada uçma düşleri, canavarlar tarafından kovalanma düşleri, renkli düşler, soluksuz kalıp boğulma düşleri, yılanlı düşler görürüz. Kısacası adı geçen ikinci kişiliğin kalıntıları az çok hepimizde vardır; kimimizde hemen hemen silinmiş gibiyse de, kimimizde çok daha belirgindir bu. Demek ki kimimizin ırksal anıları daha güçlü, daha tamamdır.

Bütün sorun, insanın o ikinci kişiliğe hangi derecede sahip olduğudur. Bu derece bende çok yüksek. İkinci kişiliğimle gerçek kişiliğim hemen hemen aynı güçteler. Dediğim gibi, bu konuda bir hilkat garibesiyim ben.

Bazı kişilerde dünyaya ikinci kez gelmiş oldukları duygusunu uyandıran birtakım deneylerin de aslında bu ikinci kişiliğin —ama benimki kadar güçlü olmayan bir ikinci kişiliğin— bir belirtisi olduğuna inanıyorum. Bu kişiler için son derece akla yakın ve bir yerde anlaşılması kolay bir hipotez bu. Günlük yaşamlarında hiç görmedikleri sahneleri gördükleri, çok eskiden yapıldığı belli olan bazı şeyleri yaptıklarına değgin anıları olduğu zaman akla gelen en kolay açıklama, daha önceden yaşamış olduklarıdır.

Bence bu kişiler çok önemli bir yanılgıya düşü-

yorlar. Kendi içlerindeki ikiliğin farkına varamıyorlar. İkinci bir kişilikleri olduğunu bilemediklerinden, iki kez dünyaya gelmiş bir tek kişilikleri olduğunu sanıyorlar.

Dediğim gibi, yanlış bu. Dünyaya iki kez gelmek diye bir şey söz konusu olamaz. Örneğin, ben kendimi Genç Dünyanın ormanları arasında dolaşırken görüyorum düşümde; ama gördüğüm ben değil aslında, sanki benimle çok uzaktan ilgisi olan bir parçam. Tıpkı benimle daha yakından ilgisi olan babam ya da büyük babam gibi... Benim bu ikinci kişiliğim eski bir insan, dedelerimin dedesi, insan türünün ilk örneklerinden biri. Onun dedelerinin dedesi ise ilk kez el ve ayak parmakları gelişip de ağaca tırmanmayı başaran yaratıklardan biri.

İçinizi sıkmak pahasına da olsa, bir kez daha söylemek zorundayım. Beni bu konuda bir hilkat garibesi diye kabul etmelisiniz. Çok geniş ırksal anılarım olmakla da kalmamışım yalnızca. Aynı zamanda dedelerimden birinin, çok eskiden yaşamış bir yarı-insanın bütün yaşantısını kapsayan son derece belirli ve sıralı anılarım var. Ama çok seyrek görülen bir şey olmasına karşın aşırı şaşkınlık yaratacak bir durum değil bu.

Şöyle bir uslamlama yapmak yanlış sayılmasa gerek: İçgüdüler birer ırksal anıdır aslında. Güzeel. Demek ki siz, ben ve hepimiz, bu anıları ana babamızdan alıyoruz. Onlara da kendi ana babalarından kalmış bu anılar. Demek oluyor ki, bunların kucaktan kucağa aktarılmasına yarayan bir araç ya da aracı var. İşte bu aracı, Weismann'ın «germoplazma» diye adlandırdığı şeydir. Irkın

tüm evriminin anılarını taşır bu nesne. Bu anılar soluk ve karışıktır ve çoğu kaybolmuştur. Ama bazı germoplazmalar çok ağır bir anı yükü taşımaktadırlar —ya da, daha bilimsel konuşmak gerekirse, diğerlerinden daha ataviktirler;— benimki bunlardandı işte. Evet, kalıtımsal bir garibeyim ben, atavik bir kâbus, siz ne derseniz deyin işte; ben varım, yaşıyorum, hayal değil gerçeğim, günde üç öğün yemek yiyorum. Var mı bir diyeceğiniz?

Son olarak, öykümü ayrıntılarıyle anlatmağa başlamazdan önce, bana dudak bükeceklerinden emin olduğum ruhbilimcilere, bir çift sözüm var benim de. Diyecekler ki onlar, düşlerin bu denli açık seçik olması benim birtakım konular üzerinde çokça durmuş olmamdandır. Yani, evrim konusundaki bilgilerim, bilincaltıma yer etmiş birtakım olaylarla karışarak düşlerime yansıyordur onlara göre. Bir kere hiç de çalışkan bir öğrenci değildim. Her zaman sınıfımın sonuncusu olmuşumdur. Spora, bir de —itiraf etmekte bir sakınca yok artık— bilardoya, derslerden çok daha fazla düşkündüm.

İkincisi: üniversiteye başlayıncaya değin, evrim kuramından falan haberim yoktu. Bununla birlikte bütün çocukluğum ve gençliğim boyunca o eski, o uzak hayatı bütün ayrıntılarıyle yaşamıştım düşlerimde. Ben evrim kuramını öğrenmezden önce, bu ayrıntıların karma karışık, düzensiz ve anlaşılmaz oldukları doğrudur. Gizli kapıyı açan anahtarın evrim bilgisi olduğunu kabul ediyorum. Bu bilgiyledir ki her şey açıklığa kavuştu; modern ve normal olduğu halde çok uzak

geçmişe dönebilen o atavik beynimin bana oynadığı oyunlara bir anlam geldi.

Benim pek yakından tanıdığım, size de anlatmak üzere olduğum bu geçmiş, o denli eskidir ki, o zamanlar bizim bugün bildiğimiz şekliyle insan yoktu dünyada. Yaşamış olduğum çağ, hayvanın insanlaşmaya başladığı yarı-insanlar çağıydı anladığım kadarıyle.

BÖLÜM III

Çocukluğumda en sık gördüğüm düşlerden biri şöyleydi: Sanki küçücüktüm de, çerden çöpten yapılmış yuva gibi bir şeyin içinde tortop olmuş yatıyordum. Kimizaman sırt üstü de yatardım. Öylece yatarak uzun saatler geçirir, yüksekteki yaprakların güneş ışınlarıyle oyunlarını, rüzgâr estikçe titremelerini seyredermişim gibi geliyor. Rüzgâr yabansı bir hayvan gibi kudurduğunda, içinde bulunduğum yuva da ileri geri sallanırdı çoğu kez.

Yuvanın içinde böylece yatarken, altımda çok büyük bir boşluk olduğunu hissederdim hep. Bu boşluğu hiç görmedim; çünkü hiç bir zaman yuvanın kenarından eğilip de aşağı bakmadım. Ama, hemen yuvamın altında pusuda bekleyen bir boşluk olduğunu biliyor, ondan korkuyordum. Her şeyi yutmaya hazır, bekleyen bir canavarın ağzıydı sanki altımdaki.

Çocukluğumda çok sık gördüğüm bu düşte hemen hemen tümüyle edilgendim, hattâ bir olaydan çok bir durumu yansıtıyordu düşüm. Ama düşün orta yerinde yabancı biçimler ortaya çıkar, korkunç olaylar patlak verirdi birden, gök gürlemeleri, fırtınanın çıkardığı sesler, gündüzki yaşantımda hiç görmediğim, tanımadığım kır görüntüleri... Sonuç karma karışık bir kâbustu anla-

yacağınız, bense olanlardan hiç bir şey anlayamazdım. En ufak bir mantık sırası yoktu olaylarda.

Düşlerimi tarih sırasına göre görmezdim tabiî. Tam, Genç Dünya'nın gencecik bir yavrusu olarak ağaçtaki yuvamda yatarken birden büyür, yetişkin bir delikanlı oluverirdim; çirkin, iğrenç bir yaratık olan Kızıl-Göz ile kıyasıya dövüşürdüm. Derken bir de bakardım, günün en sıcak saatında su çukuruna doğru sürünüyorum. Genç Dünya'da yıllar süren aralıklarla meydana gelmiş olaylar bana birkaç dakika, hattâ birkaç saniye içinde görünürdü.

İpe sapa gelmez bir olaylar dizisiydi gördüklerim. Bu karma karışık şeyleri size olduğu gibi anlatıp içinizi sıkacak değilim. Yaşım ilerleyip de delikanlı çağına geldikten ve söz konusu düşleri binlerce kez gördükten sonradır ki, o karma karışıklığı yavaş yavaş çözebildim, her şey açıklığa aydınlığa kavuştu kafamda. İşte o zaman, olayları doğru biçimde sıraya koyabildim; zamanı kavrayacak bir ipucu elde etmiştim çünkü. Böylece, artık yok olmuş olan Genç Dünya'yı, içinde yaşadığım —daha doğrusu öteki benliğimin yaşadığı— haliyle yeniden kurabildim kafamda. Burada şimdiki ben ile eski kişiliğim arasında bir ayırım yapmak gereksiz aslında. Çünkü bugünkü modern «ben»de, o eski dünyaya gidip öteki kişiliğimin yanı sıra yaşadım orada.

Bu yazdığım sosyolojik bir inceleme niteliğinde olmadığına göre, sizin de öykümü rahat okumanız amacıyle, o eski olayları anlaşılabilir bir öykü biçiminde anlatacağım. Çünkü bütün düşleri

birbirine bağlayan belli bir süreklilik var aslında. Sarkık-Kulak'la olan arkadaşlığım var, örneğin. Sonra Kızıl-Göz'le olan sonsuz düşmanlığım, Tez-Ayak'a karşı duyduğum sevgi var. Bütünlüğüyle düşünülürse oldukça ilginç bir öyküdür size anlatacağım. Göreceksiniz.

Annemi pek iyi hatırlamıyorum. Onunla ilgili en eski ve en önemli anım şu anlatacağımdır: Anlaşılan yerde yatıyormuşum, Yuvada yattığım zamana göre daha büyükmüşüm, gene de kendi kendimi koruyacak kadar gelişmiş değilmişim. Kuru yapraklar arasında yuvarlanarak oynadığımı, boğazımdan hırıltıya benzer sesler çıktığını hatırlıyorum. Güneş sıcak sıcak ışıyordu, mutlu ve rahattım. Ormanın ufacık bir açıklığındaydım. Çevremde fundalıklar, çalılıklar, uzun otlar vardı. Daha yükseklerde, tepemden sarkan ağaç dallarını ve yapraklarını görüyordum.

Birden bir ses duydum. Oturup dinlemeye başladım. Yerimden kıpırdamadım. Kendi çıkardığım minik mırıltılar dindi, taş kesilmiş gibi oturmaya devam ettim. İşittiğim ses daha da yaklaştı. Bir domuz solumasına benziyordu bu. Derken, bir gövdenin uzun otlar ve çalılıklar arasında ilerlerken çıkardığı sesleri de işitmeye başladım. Derken otların kımıldadığını gördüm. Otlar yarıldı, parıl parıl bir çift göz, upuzun bir burun ve koca beyaz dişlerle karşı karşıya kaldım.

Bir yaban domuzuydu gelen. Bana biraz şaşkın, biraz da merakla baktı. Bir iki kez homurdandı, ağırlığını bir ön ayaktan öbürüne geçirdi, aynı zamanda başını iki yana oynatarak otları

sallıyordu. Ben, hâlâ taş kesilmiş durumda oturuyordum yerimde. Korku yüreğimi kemirirken, gözlerimi kırpmadan bakıyordum hayvana.

Anlaşılan benim bu şekilde sessiz ve kıpırdamadan durmam normaldi. Korkunun karşısında bağırmamam gerekiyordu. İçgüdüm bunu öğretmiş olmalıydı bana. Öylece kalakalmış, ne olduğunu bilmediğim bir şeyi beklemeğe başlamıştım. Yaban domuzu uzun otları bir yana itip açıklığa doğru bir adım attı. Gözlerindeki merak ve şaşkınlık kaybolmuş, yerini kıyıcı bir parıltıya bırakmıştı. Beni tehdit edercesine başını oynattı, bir adım daha ilerledi. Aynı hareketi iki üç kez yineledi.

İşte o zaman haykırdım..... ya da tiz bir çığlık attım —anlatamam o anda çıkardığım sesi, bunun çok yüksek, çok acı bir ulumaya benzediğini sanıyorum. Anlaşılan, olaylar bu noktaya kadar geliştikten sonra yapmam gereken de buydu. Yakınca bir yerden, bir başka haykırış cevaplandırdı benimkini. Çıkardığım sesler yaban domuzunu bir an için şaşırtmış olacak ki durdu; kararsız bir şekilde bakınırken yeni bir yaratık rüzgâr gibi daldı aramıza.

Kocaman bir orangotana benziyordu anam, ya da bir şempanzeye. Şu da var ki, çok belirli noktalarda gözle görülür biçimde başkaydı onlardan. Daha iriyarıydı bir kere, onlar kadar da kıllı değildi. Kolları daha kısa, bacakları daha şişman ve güçlü görünüyordu. Üzerinde herhangi bir giysi yoktu —yalnızca tanrının verdiği kıllarla örtülüydü. Ve inanın bana, bu kızgın haliyle bir fırtınayı andırıyordu.

Tam bir fırtına gibi gelmişti bulunduğumuz yere. Dişlerini gıcırdatıyor, yüzünü bin bir şekle sokuyor, hırlıyor, durmadan «kh-ah! kh-ah!» diye bağırıyordu keskin bir sesle. O kadar birdenbire ortaya atılmıştı ki, domuz kendini savunmak istercesine büzüldü elinde olmadan ve anam ona doğru atılırken öfkeyle kıllarını dikleştirdi. Derken bana doğru atıldı anam. İlk saldırısıyle domuzu iyiden iyiye şaşırtmıştı. Anamın kazandığı bu bir saniyeden nasıl yararlanmam gerektiğini de hemen anlamıştım. Ona sarılmak üzere zıpladım ve belinden yakaladım. Ellerim ve ayaklarımla sıkıca sarıldım ona. Ayaklarımla dedim, evet. Ellerimle olduğu kadar ayaklarımla da tutunabiliyordum o zamanlar. Yakaladığım güçlü gövdenin kasılıp gerildiğini duydum.

Anama ulaşmak için sıçradım, dediğim gibi; aynı anda o da sıçrayıp tepemizdeki ağacın alçak dallarından birini yakaladı iki eliyle. O dala tutundu tutunmadı; aşağıda yaban domuzunun dişlerini korkunç bir şekilde gıcırdatarak saldırıya geçtiğini gördüm. İlk şaşkınlığı geçtikten sonra ileri atılmıştı; öyle de bir homurduyordu ki, homurtusu borazan sesini andırıyordu. Bu bağırtının kendi türünden yaratıklara bir çağrı olduğunu anladım. Çünkü, birden, uzun otlar arasından bir sürü gövdenin hışırtısı duyuldu.

Her yandan koşan bir sürü yaban domuzu bir anda doldurdu açıklığı. En aşağı yirmi yirmi beş tane vardılar. Anam daha yüksekteki kalın bir dala tutunarak tırmandı; yerden beş altı metre yükseklikte, rahat bir köşeye yerleşip oturduk. Ben

hâlâ tutunuyordum anama. Artık kurtulmuştuk kurtulmasına ama, anamın coşkusu geçmemişti. Barbar bağırıyor, hırlıyor, aşağımızdaki diş gıcırdatan, tüy dikleştiren kalabalığa kendi dilinden sövüp sayıyordu. Ben de bir yandan tir tir titriyor, bir yandan da kızgın hayvanlara bakarak annemin çığlıklarını taklit etmek için elimden geleni yapıyordum.

Uzaktan bizimkilere benzeyen bağırtılar geliyordu, daha kalın, kükremeyi andıran bir bas sesiydi bu; uluyan babamdı ve babamın yaklaştığını gördüm. Daha doğrusu, o zamanın havasına uygun gelecek şekilde topladığım kanıtlar o gelenin babam olduğuna inandırdı beni.

Öyle pek sevimli, pek alımlı bir baba değildi benimkisi. Yarı insan, yarı maymundu sanki, ama ne insan ne de maymundu. Onu nasıl tanımlayacağımı bilemiyorum. Günümüzde hiç bir yerde, ne yeryüzünde, ne yeraltında ona benzer bir yaratık var. Kendi zamanına göre iriyarı bir adam sayılırsa da, kilosu altmışı geçmiyordu. Yüzü geniş ve düzdü, gözkapakları gözlerini hemen hemen tamamen kapatıyordu. Gözleri ise çok küçük, çok derine yerleşmiş ve birbirine çok yakındılar. Burnu hiç yok gibi bir şeydi; geniş ve yumuktu, sanki kemiksizdi. Burun delikleri ise yüzünün ortasında duran iki delik gibiydiler, aşağı doğru değil de dışarı doğru açılıyorlardı.

Alnı, gözlerden itibaren geriye doğru eğikti, saçlar da gene gözlerin üstünden çıkmaya başlamış ve bütün kafayı kaplamıştı. Kafası akıl almayacak kadar ufaktı ve gene akıl almayacak kadar da kısa ve kalın bir boyun üzerine oturmuştu.

Gövdesinde temel bir ekonomi vardı denilebilir. Aynı şey hepimiz için söylenebilir zaten. Göğüs kafesi derindeydi, hattâ bir çukur gibiydi; ama öyle güzel güzel şişen kaslarımız, geniş omuzlarımız, düzgün kollarımız, bacaklarımız, temiz çizgili, simetrik gövdelerimiz yoktu. Babamın gövdesinin her yanından güçlülük akıyordu; ne var ki güzel olmayan bir güçlülüktü; yırtıcı, yıkıcı, yakalamak, sıkmak, yırtmak, kırmak için düzenlenmiş bir Genç Dünya güçlülüğüydü bu.

Kalçaları dardı; sıska ve kıllı olan bacakları da eğri büğrü ve ince kaslıydı. Aslına kalırsa babamın bacakları daha çok kola benziyordu. Biçimsiz va yamru-yumruydular, modern insanların bacaklarını süsleyen etli baldırlardan bir eser yoktu üzerlerinde. İyi hatırlıyorum, yürürken tabanları üzerine basamıyordu. Zaten ayaktan çok ele benzeyen, kavrama ve yakalama yeteneği olan bir ayaktı onunkisi. Baş parmak, öteki parmaklarla aynı sırada olacağına el, baş parmağı gibi ters yönde gelişmişti. İşte bu ters yönde gelişmişlik yüzünden, ayağı ile ne yakalama, kavrama gibi yetenekleri vardı; ne de tabanları üzerinde yürüyebilmesi.

Ağacın tepesine sığınmış olan anamla bana gelişi en az bu acayip görünüşü kadar şaşırtıcıydı benim için. Ağaçlar arasından, daldan dala, ağaçtan ağaca atlayarak ilerliyordu. Çok da hızlı geliyordu üstelik. Şimdi bu satırları yazarken bile görebiliyorum onu; ağaçlarda sallanarak ilerleyen dört elli, kıllı bir yaratık; öfkesinden uluyan, arada bir durup kızgın kızgın göğsünü yumruklayan,

altı yedi metre uzunluktaki boşlukları bir solukta atlayıp geçen, bir eliyle bir dal yakalayıp öbür eliyle birkaç metre ötedeki başka bir dala uzanabilen bir baba! Bir an bile duraklamıyordu; ağaçlar arasındaki yoluna nasıl devam edeceği konusunda en ufak bir kuşkusu olmadığı belliydi.

Onun gelişini seyrederken kendi benliğimde, kendi kaslarımın içinde sanki, böyle daldan dala atlama isteği uyandı. Çok güçlü bir istekti bu hem de; o ufacık benliğimde, o yamru yumru kaslarımda bu isteği gerçekleştirecek gücün bulunduğunu seziyordum. Neden olmasın? Küçük çocuklar babalarının balta salladığını, ağaç kestiğini görüp de günün birinde kendilerinin de aynı şeyleri yapabileceklerini bilmezler mi? Ben de onlar gibiydim işte. Benim yaşamımın ülküsü de, babamın başardıklarını başarabilmekti. Her şeyimle daldan dala tırmanabilmeyi, orman içinde koşabilmeyi istiyordum.

Sonunda babam bize kadar geldi. Son derece kızgındı. Dışarı çıkık olan alt dudağı daha da sarkmıştı. Yaban domuzlarına bakarak köpek gibi homurdandı. Köpek dişlerinin çok iri ve sivri olduğunu ve pek beğendiğim bu dişlerin bende hayranlık uyandırdığını hatırlıyorum.

Babamın bağırıp çağırması aşağıdaki hayvanları daha da kızdırdı. Küçük küçük dallar koparark düşmanlarımızın üzerine fırlatıyordu. Hattâ daha da ileri giderek, tek elle kendini aşağı salladı ve hayvanlara yakın sayılırsa da gene de erişemeyecekleri bir yerden alay etti onlarla; hayvanlar deliye dönmüşlerdi, güçsüz bir öfkeyle koca dişlerini gı-

cırdatıp duruyorlardı. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, kalın ve uzunca bir dal koparıp, bir yandan ağaca tutunurken bir yandan da bu dalla, öfkeden deliye dönmüş hayvanları dürtüklemeye, koca burunlarına vurmaya başladı. Annemle benim bu eğlenceden ne denli hoşlandığımızı söylemem gereksiz.

Gelgelelim, en tatlı eğlencelerden bile bıkıyor insan. Sonunda babam da, hâlâ pis pis gülmeye devam ederek bizi yanına kattı ve ağaç dalları arasından ilerlemeğe başladık. İşte o zaman biraz önceki isteğimin azaldığını duydum. Korkak, ve çekingen, anama sarıldım ve birlikte boşlukta tırmanıp sallanırken soluğum kesildi. Dallardan birinin anamın ağırlığına dayanamayıp kırıldığını hatırlıyorum. Oldukça büyük bir sıçrama yapmıştı; dalın kırılmasıyle birlikte, her ikimizin de baş döndürücü bir hızla boşlukta yuvarlanmaya başladığımızı hissettim. Gerek ormanın güzelliği, gerekse yapraklar arasından parıldayan güneş bir anda gözlerimden silindi. Son olarak, babamın birden durup bize baktığını görür gibi oluyorum. Gerisi kapkaranlık.

Tam o sırada uyanıyorum. Kendimi çarşaflı, yorganlı yatağımda, ter içinde buluyorum. Midem bulanıyor, tir tir titriyorum. Bir yandan da bakıyorum pencerem açık, gecenin serin rüzgârı odaya doluyor. Gece lambam sâkin sâkin yanmakta.. Ve bütün bunlardan anlıyorum ki şimdi, yaban domuzlarının eline düşmemişiz, yere varmamışız. Yoksa, yıllar sonra bu yatakta uyanıp da o eski olayı hatırlayamazdım.

Şimdi, bir an için kendinizi benim yerime koyun da, minicik çocukluğumun birkaç gününü geçirin; bir gececik yatın benimle. Ve o anlaşılmaz, o korkunç olayları düşlediğinizi düşünün... Düşünün ki ufacık, tecrübesiz bir çocuktum. Ömrümde bir yaban domuzu görmemiştim. Evcilleşmiş bir domuz bile görmemiştim hattâ. Bu hayvanlar hakkında görüp bildiğim tek şey, sabahları yumurtamın yanında yediğim jambondu. Buna karşın, gerçek yaban domuzları düşlerimi deliyor ve ben, akıl almaz bir ana-babanın eşliğinde, yüksek ağaç tepelerinde kovalamaca oynuyordum.

Kâbus dolu bu gecelerden korkmam, türlü bunalımlar geçirmem olağan sayılmaz mı? Lânetlenmiştim bir kere! Hepsinden de kötüsü, derdimi kimselere anlatamıyordum. Korkuyordum açıkçası, neden olduğunu bilmeden. Yalnızca bir suçluluk duygusu vardı içimde, bu duygunun nereden geldiğini de kesinlikle bilemiyordum. Böylece, uzun yıllar boyunca sessiz sessiz acı çektim. Taa ki yetişkin çağa gelip de düşlerimin anlamını ve nedenini öğreninceye değin...

BÖLÜM IV

Bu tarih öncesi anılarımın tam olarak çözümleyemediğim bir yanı daha var: zaman öğesinin belirsizliği. Her zaman ayarlayamıyorum olayların sırasını; ayrıca birtakım olayların arasından kaç yıl geçmiş onu da bilmiyorum. Zamanın geçtiğini, ancak yaklaşık olarak, o da çevremdekilerin görünüşlerindeki ve yaptıkları işlerdeki değişikliklere dayanarak çıkarabiliyorum.

Birtakım olayların sırasını da salt mantık yoluyle çıkarmak mümkün tabiî. Örneğin, anamla birlikte yaban domuzlarından kurtulmak için ağaca tırmanma olayının, Sarkık-Kulak ile olan arkadaşlığımızdan önce meydana geldiği kesin. Aynı derecede kesin olan bir başka şey de, bu iki olay arasında anamdan ayrıldığım.

Babamla ilgili hiç bir anım yok, yukarda anlattığımdan başka. Yaban domuzu olayını izleyen yıllar boyunca, bir tek kez bile görünmemiştir. O zamanki yaşama koşulları gözönüne alınırsa, sözünü ettiğim olaydan kısa bir süre sonra ölmüş olacağını düşünmek gerekir. Babamın çok zamansız ölmüş olduğuna inanıyorum. Çok canlı ve sağlıklıydı, onun, bir kaza sonucu can vermiş olduğu kesin. Ama nasıl can vermiş olduğunu bilemeyeceğim —ırmakta mı boğuldu, bir

yılan tarafından mı yutuldu; yoksa Kılıç-Dişli kaplanın midesini mi boyladı, onu kestiremiyorum.

O eski tarih-öncesi günlerden hatırladıklarım yalnızca kendi gözümle görmüş olduğum şeyler çünkü. Anam, babamın nasıl öldüğünü biliyorduysa bile, bana söylemedi. Onda, bu tür bir bilgiyi bana aktaracak kadar geniş bir söz dağarcığının bulunduğunu sanmıyorum. O zamanki insanların bütün sözcükleri topu topu otuz kırk sesten ibaret olmalıydı.

Bunlara *sözcük* değil de *ses* demek daha yerinde. Aslında sesten başka bir şey değillerdi çünkü. Belli bir değerleri yoktu ki, sıfat, zarf gibi şeylerle değiştirilebilsinler. O dediğim konuşma araçları henüz türetilmemişti. İsim ya da fiilleri sıfat ya da zarflarla tanımlayacağımız yerde sesleri ton ayrıntılarıyle, niceliksel değişikliklerle, yükselip alçalmak ya da yavaşlayıp hızlanmak suretiyle tanımlardık. Belli bir sesi çıkarırken harcanan zaman süresi, anlamın ayrıntılarını verirdi.

Fiil çekimi diye bir şey yoktu. Geçmişten mi, yoksa gelecekten mi söz ettiğimiz, ancak cümlenin genel anlamından çıkarılabilirdi. Konuşmalarımız hep somut şeyler üstüneydi, çünkü hep somut şeyler düşünürdük. Pantomim de geniş bir yer tutuyordu konuşmalarımızda. En basit bir soyutlama bile bizim düşünce yeteneğimizin ötesindeydi denilebilir; ayrıca, herhangi bir soyutlamaya erişebilen biri çıktığında, bunu türdeşlerine anlatmakta bin bir güçlük çekerdi. Düşündüğünü söyleyecek söz dağarcığına sahip değildi çünkü. Sırf onu söyleyebilmek için yeni bir ses ya da sesler türetse

çevresindekiler bir şey anlayamazlardı ki. İşte o zaman pantomim çok işe yarıyordu. Adam, düşüncesini elinden geldiği kadar işaretle anlatıyor, aynı zamanda da yeni türettiği sesi tekrarlayıp duruyordu.

Böylece, yavaş yavaş gelişiyordu dilimiz. Elimizde olan birkaç ses sayesinde o seslerden biraz daha ötesini düşünebiliyorduk. Derken, yeni düşünceleri ifade edebilmek için yeni sesler gerekmeye başladı. Ama, kimizaman da kullandığımız seslerin çok ötesinde, çok ilerisinde olan düşünceler doğuyordu bazılarının kafasında ve (çok basit de olsa) birtakım soyutlaşmalara gidiliyordu. Ancak bunları Ahali'ye anlatmak tümüyle olanaksızdı. Ne de olsa dilimizin gelişme hızı çok yüksek değildi.

Son derece basit ve geriydi yaşamımız, inanın bana. Buna karşın bugün yapılamayan, bilinemeyen birçok şey biliyorduk. Örneğin kulaklarımızı istediğimiz gibi oynatırdık; ister kabartır ister dümdüz yapabilirdik. Ayrıca, sırtımızı, kürek kemiklerinin arasını kolaylıkla kaşırdık. Ayaklarımızla taş atardık —kaç kez yapmışımdır bunu. Üstelik, dizlerimi hiç kırmadan kalçamdan doğru öne eğilip, değil parmak uçlarımı, dirseklerimi bile yere değdirmesini bilirdim. Kuş yuvalarına tırmanma konusuna gelinceee, ah, siz yirminci yüzyıl çocuklarının bizi görebilmiş olmanızı çok isterdim. Ama kuş yumurtası koleksiyonu yapmazdık ki biz. Afiyetle yerdik onları.

Hele, iyi hatırlıyorum, bir gün —ama orasını daha sonra anlatırım. Önce Sarkık-Kulak'la olan

arkadaşlığımdan söz edeyim biraz. Yaşantımın çok erken bir döneminde anamdan ayrıldım. Bunun nedeni, babamın ölümünden kısa bir süre sonra annemin bir başka kocaya varmış olmasıydı sanıyorum. O herif üzerinde pek az anım var — hepsi de birbirinden kötü. Hafifsiklet bir adamdı, hiç güçlü, sağlam görünmezdi. Üstelik çok fazla konuşurdu. Onun o bitmez tükenmez gevezeliğini hatırladıkça bugün bile içime fenalıklar geliyor. Kafası öylesine geriydi ki, hayatta bir amaca sahip olabileceğine kesinlikle inanmıyorum. Kafeslerde gördüğüm maymunlar hep onu hatırlatır bana. Evet evet, maymuna benziyordu tıpkı. Onu en iyi böyle tanımlayabilirim.

Taa ilk başlangıçtan beri benden nefret etti. Ondan ve bana oynadığı kötü niyetli oyunlardan korkmasını çabuk öğrendim. Ne zaman görünse, hemen anama koşuyor, sığınmak istercesine ona sarılıyordum. Ama gün geçtikçe büyüyordum; arada bir anamdan ayrılmam, uzaklarda gezinmem, gittikçe daha daha uzaklara gitmem olağandı. Geveze, işte bu fırsatları kolluyordu. (Burada bir parantez açıp, o zamanlarda kimsenin adı olmadığını açıklamam gerek. Size de bana da kolaylık olsun diye, yakından ilişkim olanlara ben ad taktım. Ve o tanrı belâsı üvey babama «Geveze»den daha uygun bir ad bulamadım. Kendime gelince; ben kendi adımı Koca-Diş koydum, çünkü iyi hatırlıyorum, köpek dişlerim oldukça büyüktü.)

Gelelim bizim Geveze'ye. Durup dinlenmeden korkuturdu beni. İkide bir çimdikler, tokat atar, hatta fırsat buldukça ısırırdı da. Çoğu kez anam

işe karışır, beni rahat bıraksın diye bir güzel pataklardı onu. Ben bu sahnelere bayılırdım tabiî. Ama bütün bunların sonucu, çok nefis ve bitmek bilmeyen bir aile kavgasıydı. Bütün kavgaların nedeni de bendim.

Anlayacağınız, aile yaşamım mutlu değildi. Bu sözleri yazarken gülümsüyorum kendi kendime. Aile yaşamı! Sözcüğün modern anlamıyle ne ailem ne de bir evim vardı tabiî. Oturulan bir yerden değil de yalnızca bir ilişkiden söz edilebilir burada. Annemin bulunduğu yerdeydim ben, herhangi bir evde değil. Anamın da nerede bulunacağı, nerede yatacağı belli değildi. Tek kaygısı, akşam olduğunda bir ağacın tepesinde bulunmaktı.

Anam oldukça geri kafalıydı. Hâlâ ağaç tepelerinde oturmakta direniyordu. Sürümüzün daha ilerici üyeleri ise, ırmağın üst yanındaki mağaralara yerleşmişlerdi bile. Ama dediğim gibi, annem gerici ve kuşkulu bir yaratık olunca, dedelerden kalma ağaçlarda oturmak yetiyordu ona. Daima tünek yerimiz olan belli bir ağacımız vardı tabiî, ama karanlık bastırdığında uzak bir yerdeysek, olduğumuz yerde bir ağaca tünerdik. Bizim ağaca annem kendine göre bir de yuva yapmıştı. Ağaç dalları ve yaprakların örülmesiyle meydana gelmiş olan bu yer her şeyden çok bir kuş yuvasını andırıyordu. Örülüşü en basit bir kuş yuvasınınkinden bin kat daha kaba-sabaydı. Yalnız, hiç bir kuş yuvasında görmediğim bir özelliği de üzerindeki çatısıydı.

Yok canım, modern yapıların çatılarına şu kadarcık bile benzediğini sanmayın sakın! Hattâ,

günümüzde yaşayan en ilkel toplumların yaptıkları çatılarla da bir benzerliği yoktu bunun. İnsanoğlunun —yani, bizim bildiğimiz insanoğlunun— ortaya çıkardığı en kaba-saba işten bin kat daha ilkel bir şeydi çatımız. Son derece baştan savma ve karma karışık bir şekilde yapılmıştı. Ağacın, bizim tünediğimiz çatallı kesiminin hemen üstüne çalı çırpılar atılmıştı. Yanyana birkaç başka çatala da çatı direği diyebileceğim dört beş sopa tutturulmuştu. Bunlar iki üç santim çapında sağlam sopalardı. İşte çalı çırpılar bunların üzerine döşenmişti. Döşenmiş demek de doğru değil ya, öyle baştan savma bir şekilde atılmışlardı işte. İşi sağlam yapmak için bir çaba gösterilmemişti. Ne saklayayım, yağmur yağdığında her yerinden akardı damımız.

Ama o Geveze yok mu? Ev yaşamını annemle bana zehrediyordu. Ev yaşamı dedimse, damı akan derme-çatma ağaç yuvamızdan söz etmiyorum. Üçümüzün sürdürdüğü grup yaşamını söylüyorum. Bana yaptığı baskılar da en kötüsüydü. Ömründe beş dakikadan fazla üzerinde durduğu tek konu bendim. Zaman geçtikçe, annemin de beni savunma hevesi azalıyordu. Geveze'nin durmadan çıkardığı kavgalardan bıkmış, zamanla beni bir başbelâsı olarak görmeye başlamış olacaktı. Her neyse, giderek durum öylesine kötüleşmişti ki, çok geçmeden kendi isteğimle evden ayrılacaktım kuşkusuz. Ama böylesi bağımsız bir eylemi gerçekleştirmek kısmet olmadı bana. Daha ben ayrılmaya kesinlikle karar vermeden onlar beni evden attılar. Yani, sözcüğün gerçek anlamıyla *atıldım*.

Bir gün, yuvada yalnız otururken Geveze kolla-

dığı fırsatı yakaladı. Anamla Geveze bataklığa, yiyecek toplamaya gitmişlerdi. Her şeyi önceden planlamış olacak ki, ormanda yalnız başına geri döndüğünü ve sanki kendi kendini kızdırmak ister gibi bağırıp çağırdığını, arada bir durarak göğsünü yumrukladığını gördüm. Zaten bizim sürünün bütün erkekleri kızdıkları zaman göğüslerini yumruklarlar.

Durumumun o andaki umutsuzluğunu hemen anladım. Yuvanın içinde tortop olup beklemeye başladım. Tir tir titriyordum tabiî. Geveze doğruca ağaca geldi. İyi hatırlıyorum, bir meşe ağacıydı bizimki. Yukarı tırmanmağa başladı. Çıkardığı cehennemî gürültüyü de bir an için olsun kesmemişti. Daha önce de söyledim ya, dilimiz son derece kısıtlıydı. Geveze, salt bana olan sonsuz nefretini ve işimi o anda görmeye kararlı olduğunu bin bir şekilde ifade edebilmek için yeni sesler bile türetmişti sanıyorum.

O, ağacın çatalına doğru tırmanırken ben de yatay bir dal üzerinden kaçmaya başladım. Peşime düştü, ben de ilerledikçe ilerledim. Sonunda en ince sürgünlerin arasına gelmiştim. Geveze öteden beri korkağın biriydi, ne kadar kızgın olursa olsun dikkati hiç bir zaman elden bırakmazdı. Tabiî beni sürgünlerin yaprakların arasına kadar izlemeyi göze alamadı. Zaten, ağırlığı dolayısıyle daha bana yetişemeden aşağı yuvarlanacağı açıktı.

Bana erişmesi için bir gerek de yoktu ortada. Kendisi de pekâlâ biliyordu bunu, namussuz! Suratında pis bir ifade, gözleri zalimce yanarak bir aşağı

bir yukarı sallanmaya başladı. Deliler gibi sallıyordu, düşünün ve ben en uçta, dalın en ince yerinde, kırılan sürgünlere tutunmuşum. O, habire sallamakta dalı. On metre aşağım toprak.

Çılgınca, gittikçe daha da çılgınlaşarak sallıyordu dalı. Bir yandan da sırıtıyor, nefretinin zaferli sonucunu kutluyordu sanki. Derken her şeyin sonu geldi. Tutunduğum sürgünlerin dördü birden kırıldı ve ben geriye, aşağıya doğru düşmeye başladım. El ve ayaklarımdaki kırık dalcıkların arasından onun sırıtan suratını görüyordum. Neyse ki aşağıda ağzı açık bekleyen yaban domuzları yoktu, çalılar da düşüşümün hızını kırdı.

Genellikle bu gibi düşmeler düşümün sonu olur. O sırada geçirdiğim sinir şoku aradaki bin yüzyıllık uzaklığı bir saniyede aşmam ve ter içinde yattığım minik yatağımın içinde kendimi bulmam için yeterlidir. Ama ilk evimden ayrılışımın anısı olan bu düşü birçok kez görmüş olmama karşın bir kez bile uyanmamışımdır. Her seferinde bağıra çağıra çalıların arasına yuvarlanır, oradan da küt diye yere otururum.

Yara bere içinde, ağlayıp sızlanarak kalakaldım düştüğüm yerde. Çalılar arasından yukarı baktığımda Geveze'yi görebiliyordum. Son derece neşeli ve neşeli olduğu kadar da şeytanca bir şarkı tutturmuştu. Şarkısına uygun bir biçimde sallamaya devam ediyordu dalı. Hemen sızlanmayı bırakıp sustum. Artık ağaç üstünde bulunmanın sağladığı güvenden yoksundum. Acımı çevreden duyulacak kadar yüksek sesle ifade edersem yır-

tıcı hayvanların eline düşmek tehlikesiyle karşı karşıya olacağımı biliyordum.

Bir yandan hıçkırıklarımı durdurmaya çalışırken bir yandan da ıslak gözkapaklarımı açıp kaparken gördüğüm rengârenk ışıltıların ilgimi çektiğini hatırlıyorum. Bu oyun öylesine hoşuma gitti ki, göz kapaklarımı yarı aralayıp kırpıştırmaya bir süre devam ettim. Derken ötemi berimi incelemeye başladım, yaralarımın pek derin olmadığını gördüm. Şuram buram biraz sıyrılmış, tüylerim biraz yolunmuştu, o kadar. Kırık bir dalın sivri ucu koluma, iki buçuk santim kadar derine saplanmıştı, yere ilk çarpan sağ kalça kemiğim de dayanılmayacak kadar ağrıyordu. Ama bunlar ufak tefek yaralardı ne de olsa. Kırılan kemiğim falan yoktu; o eski günlerde insan derisi bugün olduğundan daha çabuk tazeleniyordu. Ama gene de oldukça sert bir düşüş olmuştu benimkisi; incinen kalçamdan dolayı bir hafta topalladığımı iyi hatırlıyorum.

Daha sonra, çalılar arasında yattığım yerde, büyük bir üzüntü kapladı içimi; artık evsiz barksız, ailesiz, yuvasız bir yaratık olduğumu iyice anlamıştım çünkü. Bir daha hiç bir zaman ne anamın, ne de Geveze'nin yanına dönmemeye kararlıydım. Kendi başıma ormanın uzak bir köşesine gider, orada tüneyecek bir ağaç bulurum diye düşündüm. Karnımı doyurmaya gelince, nerde ve nasıl yiyecek bulabileceğimi biliyordum. Zaten bir yıldan beri yemek konusunda anama bağlı olmaktan kurtulmuştum. O yalnızca bana yol gösteriyor ve türlü tehlikelere karşı koruyordu oğlunu.

Çalılar arasından yavaş yavaş sürünerek uzaklaşmaya başladım. Dönüp arkama baktım, Geveze hem sallanıyor, hem de şarkı söylüyordu dalda. Hiç de güzel bir görünüm değildi bu. Temkinli olmam gerektiğini pek iyi biliyordum, dünyaya attığım bu ilk adımda son derece dikkatli olmalıydım.

Nereye gittiğimi düşünmeden ilerliyordum. Tek amacım Geveze'nin beni yakalayamayacağı kadar uzaklara gitmekti. Ağaçlara tırmandım ve saatlerce tepelerde dolaştım. Ağaçtan ağaca geçiyor, yere hiç inmiyordum. Ama ne belli bir yönde gidiyordum, ne de sürekli olarak devam ediyordum yoluma. Bütün türdeşlerim gibi ben de başıboşluğa, amaçsızlığa alışmıştım. Üstelik ufacık bir çocuktum daha, yolda bol bol oyuna dalıyor, her şeyi unutuveriyordum.

Evimden ayrıldıktan sonra başıma gelen olaylar oldukça belirsiz benim için. Bu dönem düşlerimde fazla yer almıyor. Öteki benliğimin unutmuş olduğu birçok şey var tabiî —özellikle bu dönemle ilgili şeyler. Ağaçtaki evimden ayrılışımla, mağaraların oraya gelişim arasındaki boşluğu öteki düşlerimden yararlanarak doldurma olanağını da bulamadım.

Ormanda dolaşırken, birkaç kez açıklık alanlara geldiğimi ve bunları aşarken büyük korkular geçirdiğimi de hatırlıyorum. Ağaçtan inmek zorunda kaldığımda bu ağaçsız bölgeleri olanca hızımla koşarak nasıl geçmiştim. Ayrıca, o yağmurlu günlerden sonra güneşli günlerin geldiğini de bir bir hatırlıyorum. Demek ki yalnız başıma epeyi

gezip tozmuşum. Özellikle yağmurdan dolayı çektiğim sıkıntılar, bir de açlık ve açlıktan kurtulmak için neler yaptığım geniş yer tutar düşlerimde. En iyi hatırladıklarımdan biri de, çıplak bir tepeciğin üzerindeki kayalar arasında kertenkele avına çıkışımdır. Taşların, kayaların arasından kaçıp kurtulmuştu çoğu; arada bir, bir taşı kaldırmayı başarır ve altında saklanan hayvancığı yakalardım. Yılanlar yüzünden bu kayalıklardan uzaklaşmak zorunda kaldım. Yılanların beni kovaladıkları falan da yoktu. Güneşin altında, düz kayalar üzerinde çöreklenmiş yatıyorlardı hep. Ama onlara karşı, babadan kalma öyle büyük bir korku vardı ki içimde, sanki peşime düşmüşler gibi kaçtım oradan.

Derken, genç ağaçların buruk tatlı kabuklarından yedim. Daha sonra, yumuşak kabuklu, içi sütlü gibi olan yeşil fıstıklardan bol bol yediğimi şöyle böyle hatırlıyorsam da, bunun arkasından çektiğim karın ağrısı çok daha belirli anılarımın arasında. Karın ağrısının nedeni o yeşil fıstıklardı belki, belki de kertenkeleler. Bilmiyorum. Bildiğim bir şey varsa, o da, yerde yatıp gaz sancılarından kıvrandığım birkaç saat içinde, yırtıcı hayvanlardan birine kurban gitmeyişimin büyük bir mucize olduğudur.

BÖLÜM V

Ormandan açıklık alana çıktığımda, hiç beklenmedik bir anda, birdenbire gördüm o sahneyi. Oldukça geniş, ağaçsız bir alanın kenarında buldum kendimi. Bu alanın bir yanında dik yamaçlar yükseliyor, öteki yanından da bir ırmak akıyordu. Irmağın kıyısı yüksekçeydi, su kenarına inen yamaç da dik mi dikti. Birkaç yerde, şu ya da bu zamanda meydana gelmiş toprak kaymalarının sonucunda, suya inen patikalar belirmişti. İşte bunlar, mağaralarda yaşayan Ahali'nin su içme yerleriydi.

Benim yanlışlıkla geldiğim bu yer de, Ahali'nin başlıca yaşama merkeziydi anlaşılan. Sözcüğün en geniş anlamıyla köy diyebiliriz buraya. Anam, ben, Geveze ve birkaç basit kişi daha, zamanımızın banliyöde yaşayan halkları gibi asıl gruptan ayrı yaşardık. Uzakta yaşamamıza karşın biz de aynı sürünün üyeleriydik. Ayrıca çok uzakta da değildi bizim (yani benim eskiden yaşadığım) yer... Şurada burada oyalanarak, gezine gezine geldiğim için bir hafta kadar sürmüştü yolculuğum. Oysa, doğrudan doğruya gelmiş olaydım bir saatte gelebilirdim.

Neyse, öykümüze dönelim. Ormanın kenarın-

da durduğum yerden, uçurumun yamacındaki mağaraları, açıklık alanı ve su içme yerlerine inen patikaları görebiliyordum. Ayrıca Ahali'nin büyük bir bölüğü de meydanın ortasındaydı. Bir haftadan beri, tek başına oradan oraya, başı boş dolaşmış, ufacık bir çocuktum. Bütün bu süre içinde, türdeşlerimden hiç birini görmeden korku ve umutsuzluk içinde yaşamıştım. Ama o anda, türdeşlerimden o denli çoğunu bir arada görünce, büyük bir sevinç kapladı içimi ve deli gibi koştum onlara doğru.

İşte o zaman çok garip bir şey oldu. Ahali'den bazıları benim geldiğimi görüp uyarıcı çığlıklar attılar. O anda, insanların hepsi birden korku içinde koşuşarak yamaçtaki mağaralara sığındılar, gözden kayboldular... Yalnızca karışıklık arasında yamacın hemen dibinde bırakılmış olan bir bebek kaldı ortalıkta. Yürek parçalayıcı bir sesle ağlıyordu yavrucak. Anası yel yeperek dışarı fırladı; bebek onu yakalayabilmek için sıçradı ve kadın hızla mağaraya dönerken iyice yapışmış kaldı ona.

Oturduğum yerden mağaraların girişlerine bakarken, Ahali'nin beni gözetlediğini fark ettim. Biraz sonra kafalarını dışarı çıkartmaya bile başladılar. Bir süre sonra, bağıra çağıra birbirleriyle konuşmaya koyuldular. Anlaşılan, gelişimin yarattığı telâş ve korku içinde herkes kendi mağarasına gidememişti. Küçüklerden bazıları en yakın buldukları mağaraya dalıvermişlerdi. Analar çocuklarına sesleniyorlardı, adlarıyle değil tabiî. O sırada kimsenin adı falan yoktu ki. Analar, gürül-

tü patırtı içinde üzüntülü sesler çıkarıyorlar, çocuklar da kendi annelerinin sesini hepsinin arasından seçebiliyorlardı. O anda, benim annem bana sesleniyor olsaydı, binlerce kadın sesinin arasından onunkini tanıyabilirdim. Aynı şekilde, annem de binlerce çocuk ağlaması içinden benimkini seçebilecek yeteneğe sahipti.

Bu karşılıklı seslenmeler epey sürdü. Ahali, mağaralardan çıkıp, aşağı inmeyecek kadar da temkinli kişilerdi. Sonunda bir tanesi çıkıp geldi dayanamayıp. İlerde bu kişinin, yaşantımda önemli bir yeri olacaktı. Zaten, sonradan öğrendiğime göre, sürünün öteki bireylerinin yaşantısında da önemli roller oynamış biriydi. Bu sayfalarda onu Kızıl-Göz adıyla tanıyacaksınız. Ona bu adı verdim, çünkü gözleri kan çanağı gibiydi, göz kapakları kıpkırmızıydı hep ve bu gözler, onun vahşetini tüm dünyaya ilân eder gibiydiler. Ruhunun rengi bile kızıldı sanki.

Her bakımdan bir canavardı o. Görünüş olarak bir devdi. En azından 80 - 85 kilo olmalıydı. Türdeşlerim arasında gördüğüm en irikıyım yaratıktı. Hattâ Ateş Adamları arasında bile onun kadar iri olanına rastlamadım. Günümüzün devleri sayılan boks şampiyonları ile ilgili yazılar okurum bazı bazı gazetelerde. Ve bunların en güçlülerinin bile bizim Kızıl-Göz karşısında ne kadar dayanabileceklerini merak ederim.

Pek fazla dayanamazlardı, korkarım. Demirden parmakları ile bir yakaladı mı, gövde kaslarından herhangi birini —diyelim kol kasını— tuttuğu gibi kökünden koparıp bir kenara fırlatabile-

cek güçteydi. Üstelik bunu yapmaktan çekinmezdi de. Yumruğunu sıkıp da, şöyle ters taraftan bir tane salladı mı, kafataslarını tuzla buz edebilir, çirkin ayaklarından (ya da arka ellerinden) birinin şöyle bir vuruşuyla barsaklarını deşebilir, bir büküşte boyunlarını koparabilirdi. Bir ısırışta hem boynun ön tarafındaki şahdamarı deldiğini hem de (aynı anda) boynun arka bölümündeki omurilik kemiğini kırdığını gözlerimle gördüm.

Oturduğu yerden bir sıçrayışta on metre öteye atlayabilirdi. Korkunç ve çok çirkin derecede kıllıydı. Bizim aramızda kişi ne denli kılsız olursa o denli makbuldü aslında. Ama bu yaratık baştan aşağı kıllarla kaplıydı. Kollarının hem içi hem dışı, hattâ kulakları bile tüylüydü. Tüysüz olan yerleri yalnızca ellerinin içi, ayaklarının tabanı ve gözlerinin altıydı. Son derece çirkindi. Yırtıcı, sırıtkan ağzı, iyice aşağı sarkan alt dudağı, korkunç gözleri ile tam bir uyum içindeydi.

İşte mağaradan ilk çıkan yaratık, bu Kızıl-Göz'dü. Son derece ağır ağır, temkinli adımlarla mağarasından çıkarak yamaçtan aşağı indi. İlkin bana hiç aldırmayıp çevreyi bir güzel kolaçan etti. Yürürken kalçalarından doğru öne eğiliyordu; o kadar çok eğiliyordu, kolları da öylesine uzundu ki, attığı her adımla yumrukları yere değiyordu. Böyle yarı dikilmiş durumda yürürken pek rahat etmiyordu anlaşılan; yumruklarını yere değdirmesinin asıl nedeni de, dengesini bulabilmekti. Ama, inanın bana, dört ayak üzerinde öyle hızlı koşardı ki!... Oysa biz dört ayak üzerinde koşmayı pek beceremezdik. Üstelik, yürürken elleriyle

kendini dengeleyenler de pek seyrekti aramızda. Öyle yürüyen bir kişiyi atavik sayardık açıkçası. Ama Kızıl-Göz başka bakımlardan da atavikti.

Evet, evet, Kızıl-Göz'ün bu geriliğini atavizm olarak nitelemek en doğrusu. Bizler, ağaç üzerindeki yaşantımızı bırakıp yerde yürümeye çalışma yolunda olan kişilerdik. Bu değişim birçok kuşaklardan beri sürüp geliyordu ve sonuç olarak gövdelerimizde buna uygun birçok değişiklikler meydana gelmişti. Ama Kızıl-Göz'ün gövdesi daha ilkel olan Ağaç Adamları'nınki gibi kalmıştı nedense. Bizim sürünün içinde doğmuş olduğu için bizimle kalmıştı ama aslında onun yeri başkaydı. Her bakımdan bizden daha ilkel, daha geriydi.

Son derece temkinli bir şekilde ve her an tetikte durarak meydanın her yanını dolaştı. Ağaçların arasından ileriye bakıyor, peşimden geldiği sanılan hayvanı arıyordu. O bunları yaparken de Ahali mağara ağızlarına doluşmuş, onu seyrediyordu.

Sonunda, çevrede herhangi bir tehlikenin olmadığını kavramış olacak ki rahatladı. Su içme yerlerine bir göz atmak için kıyıya doğru giderken bana iyice yaklaşmıştı. Ama gene de varlığımdan habersiz görünüyordu. Bana hiç bakmadan, sallana sallana gezinmeğe devam etti. Taa ki tam karşıma gelinceğe değin. Derken, birdenbire, en ufak bir işaret vermeksizin döndü ve yüzüme korkunç bir tokat patlattı. Bu tokadın etkisiyle dört beş metre geriye yuvarlandım. Ken-

di kendimi yarı yarıya kaybetmiş olmakla birlikte, daha tokat şaplar şaplamaz mağaralardan gelen çığlık çığlığa kahkahaları duyduğumu bugünkü gibi hatırlıyorum. O zamanın yaratıkları için harika bir eğlenceydi bu anlaşılan —ve Ahali eğlencenin tadını iyice çıkardı.

Benim için hiç de eğlenceli olmayan bu törencikle sürüye katılmış oldum. Kızıl-Göz benimle ilgilenmedi olaydan sonra. Ben de rahat rahat ağlayıp sızlanmakta özgür kaldım. Kadınların birkaçı merakla çevreme toplandı —ben hemen tanıdım onları. Geçen yıl, annem beni fındık toplamaya götürdüğünde karşılaşmıştık.

Kısa zamanda onlar da yalnız bıraktılar beni. Yerlerini bir düzine kadar meraklı, alaycı yumurcak aldı. Çevremde bir halka çevirerek parmaklarıyle beni birbirlerine göstermeye, kendilerince gülmeye, beni dürtükleyip çimdiklemeye başladılar. Önce korkmuş olduğum için dişimi sıkıp bir süre katlandığım şımarıklıklarına, sonunda dayanamadım, öfkem daha üstün geldi ve içlerinde en güçlü kuvvetli, en cesaretli görünenine var gücümle saldırdım. Bu saldırdığım çocuk Sarkık-Kulak'tan başkası değildi. Ona Sarkık-Kulak adını taktım, çünkü yalnız bir tek kulağını oynatabiliyordu. Öteki hep hareketsiz sarkar dururdu. Anlaşılan küçükken geçirdiği bir kaza sonucu kulak kaslarına bir şeyler olmuştu.

Ben saldırıya geçince o da bana girişti tabiî ve zorlu bir kavgaya tutuştuk —bugün birbiriyle dövüşen erkek çocuklardan pek farkımız yoktu hani. Birbirimizi tırnaklıyor, ısırıyor, saçlarımızı çeki-

yor, itişip kakışıyorduk. Bir ara yarım boyunduruğa aldım onu (bu yaptığıma yarım boyunduruk dendiğini çok daha sonra, üniversitenin güreş takımına girdiğimde öğrenmiştim). Durum benim için avantajlıydı ama fazla sürmedi. Sarkık-Kulak bacağının birini büktüğü gibi karnıma öyle bir tekme indirdi ki barsaklarım dışarı fırlayacak sandım. Kendimi kurtarabilmek için onu bırakmak zorunda kaldım ve yeni baştan başladık işe. Sarkık Kulak benden bir yaş büyüktü, bense, ondan birkaç kat daha kızgındım. Sonunda selâmeti kaçmakta buldu. Ben de hemen peşine düştüm. Alanı geçip suya inen patikaya yöneldi. Ben de arkasından. O buraları daha iyi biliyordu tabiî. Suyun kenarında biraz koştuktan sonra bir başka patikadan gene yukarı tırmandı. Derken, meydanı şöyle verevinden geçip geniş ağızlı bir mağaraya dalıverdi.

Ben de ne yaptığımı düşünemeden arkasından girdim içeri. O kapkaranlık yerde birden korktum. Ömrümde hiç bir mağaranın içini görmemiştim ki. Ağlayıp sızlanmaya başladım. Sarkık-Kulak bir süre alay etti benimle. Derken, saklandığı yerden üstüme atlayarak düşürdü beni. İkinci bir kez dövüşe tutuşmak niyetinde değildi, kaçıp gitti. Ben mağarayla onun arasında bulunuyordum, benim yanımdan geçmemişti, gene de gitmiş gibiydi. Kulak kabarttım, nereye saklandığını kestiremedim. İyice şaşırmıştım buna. Dışarı çıktım, mağaranın tam ağzında oturup beklemeğe başladım.

Kapıdan çıkmadığına eminim, birkaç dakika

sonra ense kökümde kıkırdamaya başlamaz mı? Gene kovaladım onu, mağaranın içine kaçtı. Bu kez de ben içeri girmedim. Mağaranın kapısından birkaç adım gerileyip çıkmasını bekledim orada. Kapıdan çıkmadı ama, gene birkaç dakika sonra ense kökümde bitti; ben de onu mağaranın içine kovaladım.

Birkaç kez yenilendi bu numara. Sonunda mağaranın içine kadar ardından gittim ve boş yere mağarada aradım onu. Yok, yok! İyice meraklanmıştım. Nasıl olmuştu da beni atlatmıştı, bir türlü anlayamıyordum. Hep mağaranın içine kaçıyor, hiç bir zaman da dışarı çıkmıyordu. Buna karşın, arkamdan bir yerlerden gelip eğleniyordu benimle. Böylece kavgamız neşeli bir saklambaç oyununa dönüştü kendiliğinden.

Uzun bir süre devam ettik bu oyuna, aramızda arkadaşça, sevimli bir hava doğdu. Sonunda benden kaçmadı Sarkık-Kulak, birbirimize sarılıp oturduk. Biraz sonra geniş ağızlı mağaranın sırrını da açıkladı bana. Elimden tutup mağaranın içine götürdü. Çok dar bir aralık, bu mağarayı başka bir mağaraya bağlıyordu; bu ikinci mağaradan birlikte geçerek açık havaya çıktık.

Artık eni konu arkadaş olmuştuk. Başka çocuklar çevremizi alıp da benimle alay etmeye başladıklarında, ikimiz birden saldırırdık onlara. Saldırılarımız öylesine yırtıcıydı ki kısa zamanda herkes rahat bıraktı beni. Sarkık-Kulak köyü gezdirip çevreyi tanıttı. Yaşama koşulları ve gelenekler konusunda bana pek bir şey söyleyemezdi —söz dağarcığı yeterli değildi çünkü. Salt ona bakarak birçok

şey öğrendim. Ayrıca, pek çok şeyin de yerin gösterdi bana.

Mağaralarla ırmağın arasındaki açıklık yerden ormana götürdü beni, orada, otlak bir yerde yetişen ince köklü havuçlarla karnımızı tıka basa doyurduk. Ondan sonra suya inip doya doya da su içtik. Patikadan yukarı çıkarak mağaraların oraya yöneldik.

Irmaktan meydana çıkan patikada bir kez daha karşılaştım Kızıl-Göz'le. Ben her şeyden habersiz yürüyordum ki Sarkık-Kulak'ın birden büzülerek kenara çömelip saklandığını gördüm. Tabiî hemen onun gibi yaptım ben de. Saklandıktan sonra bu korkunun nedenini öğrenmek üzere baktım ve Kızıl-Göz'ü gördüm. Patikadan aşağı gerine gerine yürüyor, kan çanağına dönmüş gözleriyle kötü kötü bakıyordu. Bütün çocukların bizim gibi kaçışıp saklandıklarını fark ettim. Yetişkinler ise, o yaklaştıkça çekingen gözlerle bakıyorlar ve kenara çekilerek yolun ortasını ona bırakıyorlardı.

Alacakaranlık bastırınca köy meydanı bomboş kaldı. Ahali, mağaraların güvenli karanlığına dalmıştı. Sarkık-Kulak yatacak yer de verdi bana: Yamacın en yükseklerine tırmandık; orada, aşağıdan görülmeyen daracık bir aralıktan küçücük bir mağaraya girdik. Önce o girdi, ben de aralıktan zorlukla sığarak izledim onu. Kendimi minicik, taştan oyulmuş bir odada buldum. Tavan alçacıktı—en fazla altmış yetmiş santim. Genişliği ise bir metreye bir buçuk metreden fazla değildi. İşte buracığa sıkıştık ve birbirimize sarılarak sıcak bir gece geçirdik.

BÖLÜM VI

Çocukların daha yürekli olanları geniş ağızlı mağaraların içinde oynarlardı. Ancak, bu mağaraların içinde gece yatan olmadığını çabuk öğrendim. Girişi çok dar olan mağaralar ev olarak kullanılıyordu yalnızca —giriş ne denli dar olursa o denli iyiydi. Bunun nedeni, o zamanlar gecemizi gündüzümüzü bize zehir eden yırtıcı hayvanlardı tabiî.

Sarkık-Kulak'la geçirdiğim ilk gecenin sabahında, girişi dar olan mağaraların üstünlüğünü anladım. Güneş daha yeni doğmuştu ki Kılıç-Dişli kaplan meydanın ortasında göründü. Ahali'den iki kişi de meydanda bulunuyordu o sırada. Hemen de toz oldular tabiî. Onlar çok korktuklarından ne yaptıklarını bilemez durumda mıydılar, yoksa hayvan çok yakına geldiği için yamaca tırmanmaya zamân mı bulamadılar, bilmiyorum. Her neyse, kaça kaça, bir gün önce Sarkık-Kulak'la birlikte oynadığımız geniş ağızlı mağaraya kaçabildiler ancak.

Hayvan da arkalarından daldı içeri. İçerde ne olduğunu kesinlikle bilemiyorum. Belki de mağaraları birleştiren o dar aralıktan kaçmış olabil'rler. Bu aralık, Kılıç-Dişli'nin geçemeyeceği kadar dardı, o da girdiği yerden çıkmak zorunda kaldı

dışarı. Son derece öfkelenmişti. Belli ki bir gece önceki avı başarısız olmuş, o da karnını içimizden biri —ya da birkaçı— ile doyurmayı aklına koymuştu. Derken, biraz önce elden kaçırdığı iki kişinin öteki mağaranın girişinde olduklarını görüvermez mi, hemen atladı o yana. Bu kez onlar da ilk mağaraya kaçtılar. Kılıç-Dişli daha da öfkeli bir halde, kükreyerek fırladı dışarı.

Olanları yamaçtan izleyen bizler çığlık çığlığa bağırmaya başladık hep bir ağızdan. Yamacın her yanında, dar mağara girişlerinde toplanmıştık, bin bir çeşit ses çıkarıyorduk. Bir yandan bağırırken, bir yandan da yüzümüzü olmadık biçimlere sokuyor, hırlıyorduk. İçgüdüsel bir hareketti bu bizim için. Biz de en az Kılıç-Dişli kadar kızgındık, ama bizim öfkemiz korkuyla karışıktı aynı zamanda. Ben, çevremdekilerin en coşkulusuyle boy ölçüşürcesine haykırıyor, hırlıyor, yüzümü biçimden biçime sokuyordum. Bilinçli olarak onların verdiği örneği izliyor değildim üstelik; içimden gelen bir dürtünün sonucuydu bu hareketlerim. Saçlarım, tüylerim diken diken olmuştu. Nerden geldiğini anlamadığım kudurgan bir öfkeyle deliye dönmüştüm.

İhtiyar Kılıç-Dişli, bir mağaradan bir mağaraya koşup durdu bir süre. Bizimkiler o dar aralıktan kaçarak hayvanın eline düşmemeyi başardılar. Bu arada, yamacın tepesinde bulunan bizler de eyleme geçmiştik artık. Her dışarı çıkışta kaplanın üstüne taş atıyorduk. Önceleri taşları üzerine düşürmekle yetiniyorduk ama, kısa zamanda kaslarımızın bütün gücünü kullanarak savurmaya başladık taşları.

Bu bombardıman Kılıç-Dişli'nin dikkatini üzerimize çekti, eskisinden daha da beter kızdırdı onu. Ötekilerin peşini bırakıp, bizlere doğru, yamaca saldırdı. Pençelerinin altında parçalanıp dökülen kayalara tutunmaya çalışıyor ve yükseldikçe daha fazla hırlıyordu. Bu korkunç görünüm karşısında selâmeti kendini mağarasının içine atmakta buldu herkes. Nerden biliyorsun derseniz, ben mağaramın daracık aralığından kafamı çıkardığımda, bütün yamacın bomboş olduğunu gördüm. Yalnızca oflaya puflaya tırmanan Kılıç-Dişli vardı ortalıkta. Onun da ayağı kaydı birdenbire ve paldır küldür aşağı yuvarlandı.

Ben, sevinç dolu, yüreklendirici bir sesle haykırdım. Yamaç gene bağırıp çağıran Ahali ile doldu, taşlar eskisinin iki üç katı hızla yağmağa başladı Kılıç-Dişli'nin üzerine. Kaplan öfkeden deliye dönmüştü. Defalarca yamaca saldırdı. Hattâ bir keresinde, ilk mağaraların girişlerine kadar geldi, geri püskürtülmeden önce. Ama içeri girmeyi başaramadı. Yukarı doğru her atılışında kocaman bir korku dalgası kaplıyordu yamacı. Önceleri hepimiz mağaraların içine kaçışıyorduk; derken bazıları dışarda kalıp taş yağdırmağa devam ettiler. Kısa zamanda hiç birimiz kaçmaz olduk. Olanca gücümüzle, deliler gibi taş atıyorduk hayvana.

Bu denli görkemli bir varlığın bu derece şaşkına döndürülebileceğine inanmazdım doğrusu. Bu güçsüz görünüşlü, ufak-tefek Ahali tarafından atlatılmak da fena halde gururuna dokunmuştu anlaşılan. Durduğu yerden bize kızgın kızgın bakıyor, hırlıyor, kuyruğunu deli gibi sallıyor, kafa-

sına yağan taşlardan kendini korumaya çalışıyordu bir yandan da. Bir keresinde okkalı bir taş fırlattım ben. Tam zamanında kafasını kaldırdı, taş burnunun ortasına çarptı. O zamanki hali görülecek şeydi hani. Dört ayağı birden yerden kesilerek dümdüz havaya fırladı. Hem canı yanmış hem de pek gafil avlanmıştı. Bir yandan kükrüyor, bir yandan da kedimsi çığlıklar atıyordu.

Yenilmişti düpedüz, bunu pekâlâ biliyordu. Elinden geldiği kadar onurlu görünmeye çalışarak ağır ağır yürüdü, taş yağmurunun kendisine erişemeyeceği bir yere geldi. Meydanın tam ortasında durarak aç ve üzgün gözlerle süzdü bizi. Yemeğinden vazgeçmek zorunda kalmak son derece üzmüştü onu besbelli; biz de, köşeye kıstırılmış ama erişilememiş bir yığın ettik ona göre. Hayvanın bu görünüşü karşısında gülmeye başladık. Onu küçük gördüğümüzü belirten alaycı kahkahalar atıyorduk. Oysa hayvanlar alay edilmekten hiç hoşlanmazlar. En bozuldukları şeydir alaya alınmak. Bizim kahkahalarımız da Kılıç-Dişli'yi fena sinirlendirmiş olacak ki, yeniden saldırıya geçerek yamaca yöneldi. Bizim istediğimiz de bu değil miydi zaten? Kavgamız oyuna dönüşmüştü, ona taş atmaktan son derece zevklenmeğe başlamıştık.

Bu seferki saldırı pek de uzun sürmedi. Çabucak aklını başına topladı hayvan. Üstelik attığımız taşlar adamakıllı canını yakmıştı. Bir gözünün iyice şişmiş olduğunu —o kadar ki nerdeyse tüm kapandığını— çok iyi hatırlıyorum. Sonunda gittiği ormanın tam kenarından dönüp

bize bakışını da hatırlıyorum aynı canlılıkla. Dudakları patlamış, tüyleri diken diken, kuyruğu kırbaç gibi sallanan bir yaratık! Son olarak, kötü kötü hırlayıp ağaçların arasında bir kayboluşu vardı ki.

İşte o zaman bizlerden yükselen patırtıyı işitmeliydiniz. Saklandığımız deliklerden çıkarak kayalar üzerinde hayvanın pençesinin bıraktığı izleri incelemeye koyulduk. Herkes birden konuşuyor, bağrışıyordu. Çift mağaranın içinde yakalanmış olan iki kişiden biri tam yetişkin değildi. Yarı çocuk, yarı delikanlı sayılırdı. Sığındıkları yerden gururla çıkmışlardı, biz de hayranlıkla çevrelerini sarmıştık. Derken, küçüğün annesi halkayı yararak oğlunu yakaladı ve büyük bir kızgınlıkla pataklamağa başladı onu. Kulaklarını yumrukluyor, saçını çekiyor, çığlık çığlığa bağırıyordu. İriyarı, çok kıllı bir kadıncağızdı; oğlunun hakkından gelmesini hepimiz büyük bir zevkle seyrediyorduk. Kahkahadan kırılıyor, düşmemek için birbirimize tutunuyor ya da neşeyle yerlerde yuvarlanıyorduk.

Sürekli korku altında yaşamamıza karşın çok gülen bir Ahali'ydik biz. Eğlenmeyi çok seviyorduk, kolay da eğleniyorduk doğrusu. Üstelik bir eğlenmeğe başladık mı her şeyimizi veriyorduk eğlence uğruna. Yarım yamalak hiç bir yanımız yoktu. Gülünç bir şey oldu mu kasıklarımızı tuta tuta, iki kat olur, kahkahaları koyuverirdik. Gülünç bulduğumuz o kadar çok şey vardı ki üstelik. Ah, öyle bir gülerdik ki, hiç sormayın!

Köyümüzde ava çıkmağa kalkan her yırtıcı hayvana, Kılıç-Dişli'ye yaptığımızın aynını yapardık. Patikalarımızı, su içme yerlerimizi kendimiz-

den başka herkesten temizleyebilmek için yaptığımız şey, bizim bölgeye girmeye kalkışan her türlü hayvana, dünyayı zehretmekti. En yırtıcı avcı hayvanları bile öylesine deliye döndürüyorduk ki, bizi rahat bırakmak zorunda kalıyorlardı. Biz onlar gibi savaşçı değildik; kurnaz ve korkaktık yalnızca. Ve işte bu kurnazlığımız ve korkaklığımız, bir de öteki hayvanlardan çok daha üstün olan korkma yeteneğimiz yüzündendir ki, Genç Dünya'nın o son derece düşmanca doğa çevresine karşı koyabilmiştik.

Anladığıma göre Sarkık-Kulak benden bir yaş büyüktü. Geçmişinin ne olduğunu bana anlatabilecek güçte değildi, annesini hiç görmediğim için öksüz olduğuna inanmıştım. Babalar zaten adamdan sayılmazdı bizim sürüde. Evliliğin en ilkel dönemiydi. Çiftler sık sık bozuşur, kolayca birbirlerinden ayrılırlardı. Modern insanlar da boşanma kanunlarından yararlanarak aynı şeyi yapıyorlar ya bugün. Bizim yasalarımız yoktu daha. Davranışlarımızı törelere göre ayarlardık. Bu evlilik konusundaki töreler de, oldukça serbest ve başıboştu.

Bununla birlikte, öykümün daha ilerisinde de göreceğiniz gibi, monogamiye (tek eşliliğe) doğru ilk adımlar atılmaya başlanmıştı. Daha sonraları monogamiyi benimseyen kabilelerin ötekilerden çok daha güçlü, çok daha sağlam oldukları görülmüştü. Üstelik, daha ben yeni doğduğum zaman bile birbirlerine bağlı kalan birkaç çift vardı ağaçlarda yaşayan. Anamın tanıdıklarıydı bunlar. Açıkçası, sürü içinde sürdürülen grup yaşantısı monogamiye

pek elverişli değildi. O birbirlerine bağlı çiftler de onun için sürü dışında, yalnız başlarına yaşıyorlardı anlaşılan. Bunlar yıllar yılı birlikte kalırlardı. Ama eşlerden biri öldü, ya da bir yırtıcı hayvanın midesini boyladı mı, sağ kalan eş kendine yeni birini bulmakta gecikmezdi.

Sürünün arasına katılışımın ilk birkaç gününde beni pek meraklandıran bir şey dikkatimi çekmişti. Adsız ve adlandırılması olanaksızmış gibi görünen bir korku vardı herkesin üstünde. Başlangıçta yalnızca yön ile ilgiliymiş gibi görünüyordu bu. Sürü kuzey-doğudan korkuyordu. Bu yönden herkesin çekindiğini hissediyordunuz. Ahali, o yana sık sık bakarken; her birinin gözünde başka yerlere bakarken hiç de sezilmeyen bir korku görülüyordu.

O mevsimin en iyi yiyeceği olan ince köklü havuçlardan yemek için kuzey-doğuya doğru gittiğimizde, Sarkık-Kulak her zamankinden çok daha çekingen olurdu. Yakınlardaki büyük, sert havuçları ya da ip gibi ince olanları yemeği yeğ tutar, iki adım ileriye gidip de el değmemiş, taze, nefis havuçlardan yemeyi göze alamazdı. Ben ilerledikçe de kızar, azarlardı beni. O yönde çok büyük bir tehlike olduğunu belirtir, ancak dilinin yetersizliği dolayısıyle bu tehlikenin ne olduğunu anlatamazdı.

O geride kalıp bana bağırıp çağırırken hiç aldırmadığım ve bir güzel karnımı doyurduğum nice günler hatırlarım. Hiç bir şey anlamazdım onun bu telâşından. Hep tetikteydim, ama hiç bir tehlike sezemiyordum. En yakın ağaçla aramdaki

uzaklığı hesaplar, birdenbire Esmer hayvan ya da Kılıç-Dişli çıkagelecek olursa o sığınağa her ikisinden de önce yetişebileceğimi pekâlâ bilirdim.

Derken, bir akşam üstü köyde duyulmadık bir gürültü koptu. Koca sürü bir tek duygunun etkisi altında harekete geçmişti: korku! Uçurumun yamacı Ahali'yle doldu; hepsi kuzey-doğuya bakıyor, bir şeyi işaret ediyorlardı. İşin aslının ne olduğunu anlayamadım; önce kendi mağarama tırmandım ve ancak ondan sonra dönüp, milleti korkudan çılgına çeviren şeyin ne olduğuna baktım.

İşte o zaman, ömrümde ilk kez, duman denilen o esrarengiz nesneyi gördüm. O ana değin rastladığım en büyük hayvandı bu. Ayağa kalkmış, başını ağaçların çok üstünden uzatarak bir o yana bir bu yana sallanan canavar bir yılan olduğunu sandım bir an. Ama çevremdeki Ahali'nin davranışlarından anladığım kadarıyle kimse dumanın kendisinden korkmuş değildi. Dumandan, başka bir şeyin belirtisi olduğu için korkmuş görünüyorlardı. Bu başka şeyin ne olabileceği hakkındaysa en ufak bir fikrim yoktu. Çevremdekiler de bu konuda ba na bir şey açıklayabilecek durumda değildiler. Pek yakında öğrenecektim bu korkunç tehlikenin ne olduğunu. Yeryüzünde Esmer Hayvan'dan, Kılıç-Dişli'den ve dünyanın en korkunç yaratığı sandığım yılandan da daha korkunç bir yaratık olduğunu öğrenecektim pek yakında.

BÖLÜM VII

Bizim gibi yalnız yaşayan bir çocuk daha vardı sürüde. Adını Kırık-Diş taktım. Anası mağaraların birinde oturuyordu, iki çocuğu daha vardı. Yer darlığından olacak, en büyüklerini kendi başının çaresine baksın diye evden kovmuştu. Bu evden kovulma olayının gelişimini birkaç gün üst üste seyretmiş, seyrederken de pek eğlenmiştik doğrusu. Kırık-Diş evinden ayrılmak istemiyordu; onun için de annesi ne zaman mağaradan uzaklaşsa koşup içeri giriyordu. Kadıncağız geri gelip de oğlunu mağarada bulunca öyle öfkeleniyor, öyle tatlı bağırıp çağırıyordu ki gülmekten bayılıyorduk. Sürünün en aşağı yarısı eğlenceyi kaçırmamak için bütün gün bu karşılaşma anlarını kollardı. Önce içerden annenin çığlıkları ve azarlama sesleri gelir, derken Kırık-Diş'in dayak yediği ve buna karşı gösterdiği gürültülü tepki işitilirdi. Bu arada, iki küçük kardeş de işe karışır, patırtı tam son kertesine varmışken, Kırık-Diş minik bir yanardağ patlaması gibi uçarak mağaradan fırlardı.

Kadıncağız birkaç gün bu şekilde uğraştıktan sonra oğlanı evden atabildi. Zavallı çocuk, meydanın ortasında yarım saat kadar tek başına ağlayıp sızladı. Sonra Sarkık-Kulak ve benimle

yaşamağa geldi. Mağaramız küçüktü, iyice sıkışırsak üçümüz yatabiliyorduk. Kırık-Diş'in bizimle bir geceden fazla kaldığını hatırlamıyorum. Demek ki kaza hemen meydana gelmişti.

Öğle zamanıydı. Sabah bol bol havuç yiyip karnımızı doyurmuş, sonra da oyuna dalmıştık. Havuç tarlasının ilerisindeki büyük ağaçların ötesine kadar gitmiştik. Nasıl oldu da Sarkık-Kulak her zamanki ölçülü davranışlarını unuttu bilmem. Herhalde oynadığımız oyunun coşkusundan olacak. Ağaçların arasında elim sende oynuyorduk. Hem de ne oyun! Altı yedi metre uzunluktaki aralıkları hiç düşünmeden atlıyorduk. On-on iki metrelik yüksekliklerden yere atlamak bile bir hiçti bizler için. Şimdi düşünüyorum da, o yükseklikler aklıma geldikçe ürperiyorum. Büyüyüp, daha ağırlaştıktan sonra, ağaçlardan atlarken daha ölçülü olmayı öğrendik tabiî. Ama o yaşlarda yaylı gibiydi gövdelerimiz, yapamayacağımız şey de yoktu.

Oyunu en iyi, en çevik oynayan Kırık-Diş'ti. Bir kere hepimizden az ebe oluyordu. Üstelik oynarken oynarken öyle güç bir numara icat etmişti ki, ne ben ne de Sarkık-Kulak becerebiliyorduk onu. Doğrusunu isterseniz, bu numarayı denemeye bile korkuyorduk.

İkimizden biri ebe olduğu zaman, Kırık-Diş belli bir ağacın en yüksek dallarından birinin en ucuna kaçıyordu. Dalın ucunun yerden yüksekliği en az otuz metre olmalıydı. Üstelik arada, düşüşü hafifletecek ne bir dal, ne bir çalılık vardı. Ancak, on metre kadar aşağıda ve yatay bir uzantıda

bizden en az altı metre uzaklıkta, komşu bir ağacın dalı vardı.

Biz dalın üzerinde onu kovalarken, Kırık-Diş, yüzü bize dönük dalı sallamaya başlardı. Bu durumda bizim ilerlememiz kolay olmazdı tabiî; ama bütün numara bu da değildi. Sırtı atlayacağı yere dönük olarak sallanırdı çocuk, ve biz tam yakına gelince kendini geri bırakıverirdi. Sallanan dal yaylı bir atlama tahtası gibi onu geriye doğru, epeyi uzağa atardı. Düşerken yan döner, böylece yüzü, yakalayacağı öteki dala doğru olurdu. Yakaladığı dal, hızlı düşüşün ağırlığı altında iyice eğilir, hattâ bazen çatır çatır çatırdardı da hiç kırılmazdı. Ve her zaman, yaprakların arasından Kırık-Diş'in bize bakarak sırıttığını görürdük.

Kırık-Diş bu numarayı en son yapmağa kalktığında ben ebeydim. O, dalın en ucuna gelmiş, sallanmağa başlamıştı. Ben de sürüne sürüne peşinden gidiyordum ki Sarkık-Kulak'ın bizi uyarmak için alçak sesle seslendiğini işittim. Eğilip baktım ki, ağacın çatalında, gövdenin hemen kıyısına çömelmiş duruyor. Ben de, içgüdüsel bir hareketle üzerinde bulunduğum dala sarılarak yüzü koyun yattım. Kırık-Diş de sallanmayı bırakmıştı, ama dal sallanmağa devam ediyordu; bu yüzden Kırık-Diş'in gövdesi hışırdayan yapraklarla birlikte bir inip bir kalkıyordu karşımda.

Kuru bir dalın çatırtısını işitip aşağıya bakınca ömrümde ilk kez bir Ateş-Adamı gördüm. Yerde yavaş yavaş, sinsi sinsi yürüyor, yukarı doğru, bizim bulunduğumuz ağaca bakıyordu. Ön-

ce yırtıcı bir hayvan sandım onu, çünkü omuzlarına ve belinin çevresine eski püskü bir ayı postu sarmıştı. Derken, ellerini, ayaklarını ve yüz çizgilerini gördüm. Bizlere çok benziyordu, ancak daha az kıllıydı, ayakları da bizimkiler kadar ele benzemiyordu. Sonradan öğrendiğime göre, onlar zaten bizlerden çok daha kılsızmışlar. Öte yandan bizler de Ağaç-Adamları'ndan daha az kıllıydık.

Ona bakarken birden kafamda bir şimşek çaktı. Kuzey-doğunun herkesi korkudan titreten tehlikesi buydu herhalde. O acayip dumanı bu çıkarıyor olmalıydı. Ama gene de şaşırdım. Öyle korkulacak bir hali yoktu çünkü. Kızıl-Göz de, bizim sürünün daha başka güçlü erkekleri de kolayca hakkından gelebilirlerdi bu yaratığın. Yaşlıydı da üstelik, yüzü çizik çizikti, suratındaki tüyler kırlaşmıştı. Tek ayağı topaldı bir de. Ondan hızlı koşabileceğimden, herhangi bir ağaca ondan çabuk tırmanabileceğimden emindim. Bu yaratığın bizi yakalamasının olanağı yoktu.

O zamana değin hiç görmediğim bir şey taşıyordu elinde: Ok ve yay! O sırada ok ile yayın ne anlama gelebileceğini bilmiyordum. O tahta parçasının ölüm saçan bir araç olduğunu nerden kestirebilirdim? Ama Sarkık-Kulak biliyordu. Herhalde Ateş-İnsanları'na daha önce rastlamış olacaktı. Ateş-Adamı ona baka baka ağacın çevresini bir dolaştı. Sarkık-Kulak da ağacın gövdesine sarılarak dönüyor, gövdeyi Ateş-Adamı'na karşı bir siper olarak kullanıyordu.

Adam birdenbire ters yöne dönmeye başladı. Sarkık-Kulak gafil avlanmıştı, o da yönünü

değiştirdi ama, gereği kadar çabuk değil: Ateş-Adamı yayını germiş, okunu atmıştı bile. Onun yükselerek Sarkık-Kulak'a doğru gelişini, ona isabet etmeyip, yandaki bir dala çarptıktan sonra yere düşüşünü gördüm. Üzerinde bulunduğum yüksek dalda zıp zıp zıplamaya başladım. Besbelli bir oyundu bu, hem de tatlı bir oyun! Ateş-Adamı Sarkık-Kulak'a bir şeyler fırlatıyordu, tıpkı bizim de eğlence olsun diye arada bir birbirimize bir şeyler fırlattığımız gibi.

Oyun bir süre daha sürdü. Ama Sarkık-Kulak bir kez daha kendini göstermemeyi başardı. Ateş-Adamı tam ondan vazgeçmişti ki ben yüksek dalımdan eğilip ona seslendim. Ben de oynamak istiyordum. Elindeki o nesneyi bana da atsındı bakalım. Beni gördü görmesine, aldırmadı. Dikkatini hâlâ elinde olmadan dalın üstünde zıplayan Kırık-Diş'e çevirmişti.

İlk ok yukarı doğru fırladı. Kırık-Diş korku ve acıyla haykırdı. Hedefine ulaşmıştı ok. Tabiî, durum değişmiş oluyordu böylece. Artık oynama hevesim kalmamıştı, titreyerek dala sıkı sıkıya sarıldım. Derken bir ikinci, arkasından da bir üçüncü ok yaydan fırlayıp yapraklar arasından yükseldi, Kırık-Diş'e dokunmadan, havada bir eğik çizip yere düştüler.

Ateş-Adamı yayını gerdi yeniden, duruşunu biraz değiştirdi, bir iki adım geriledi, ikinci bir kez duruşunu değiştirdi. Yayın kirişi tınladı, bir ok daha fırladı boşluğa. Aynı anda, korkunç bir çığlık atan Kırık-Diş daldan aşağı yuvarlandı. Döne döne düşüşünü seyrettim. Sanki binlerce kolu

bacağı vardı. Göğsüne saplanmış olan okun ucu, gövdesinin her dönüşüyle bir gözüküyor, bir kayboluyordu.

Acı çığlıklar atarak otuz metre yükseklikten doğruca yere düştü. Benim bile duyduğum bir gürültüyle çarptı toprağa; gövdesi hafifçe sıçradı bir kez. Hâlâ yaşıyordu; olduğu yerde tepiniyor, inliyor, elleri ve ayakları ile toprağı pençeliyordu. Ateş-Adamı'nın, elinde bir taşla ona doğru koştuğunu hatırlıyorum, sonra o taşla çocukçağızın başına defalarca vurduğunu ve her şey kararıyor o anda.

Bütün çocukluğum boyunca, düşümün burasına geldiğimde çığlıklar atarak uyandığımı biliyorum. Çoğu kez baş ucumda annemi ya da dadımı şaşkın ve telâşlı bir şekilde durur bulurdum. Serin ellerini ter içindeki alnıma sürerek, korkulacak bir şey olmadığını söyler, beni yatıştırmaya çalışırlardı.

Tarih sırasında bu düşten sonra gelen düşüm, her seferinde Sarkık-Kulak'la ikimizin ormandan kaçışımızla başlardı. Ateş-Adamı, Kırık-Diş ve o felâket ağacı yok olmuşlar. Sarkık-Kulak'la ben tam bir panik içinde ağaçların arasında koşuyoruz. Sağ bacağımda yakıcı bir acı var; ve baldırımın iki yanından Ateş-Adamı'nın okunun iki ucu görünmekte. Adım attıkça okun girdiği yer adamakıllı acıdıktan başka, orada durması yürümemi de engelliyor. Sarkık-Kulak'a yetişmekte güçlük çekiyorum.

Sonunda ilerleme umudundan vazgeçtim Ağacın birinin sağlam görünen bir çatalına çöktüm.

Sarkık-Kulak yoluna devam ediyordu; seslendim ona. Hatırlıyorum, sesim son derece acıklıydı; o da durup geriye, bana baktı. Derken geri dönüp yanıma geldi, üzerinde bulunduğum çatala tırmanarak oku incelemeye koyuldu. Çekip çıkarmaya çalıştıysa da, bir yana çektiğinde okun dikenli başı, öteki yana çektiğinde ise okun tüylü tersi çıkmasını önlüyordu. Üstelik o kadar canım acımıştı ki, daha fazla uğraşmasına izin veremedim.

Bir süre oracıkta büzülüp kaldık. Sarkık-Kulak sinirliydi ve bir an önce gitmek istiyordu. Durmadan korkak gözlerle çevreye bakınıyordu. Bense acı içinde sızlanıyor, hıçkırıklarımı tutamıyordum. Sarkık-Kulak çok güç durumdaydı yanımda; o andaki davranışı, yani büyük korkusuna karşın kalkıp gitmeyerek benimle kalışı, sanırım ki insanoğlunu en güçlü hayvan haline getiren iyilik ve arkadaşlık duygularının henüz tam gelişmemiş bir örneğiydi.

Sarkık-Kulak bir kez daha oku çekip çıkarmayı denedi; ama acı ve öfkeyle durdurdum onu. Derken eğildi ve okun sapını dişleri ile kemirmeğe başladı. Bunu yaparken de her iki yandan sıkı sıkı yakalamıştı sapı, yaranın içinde kıpırdamasın diye. Ben de canhavliyle tutunmuştum arkadaşıma. Hiç unutamadığım bu sahne üzerinde sık sık kafa yorarım. Yarı yetişkin iki hayvancık, insanoğlunun daha çocukluk yıllarında, yanyana. Bunlardan biri içindeki büyük korkuyu yenerek, kendisini kurtarmak, kaçmak gibi bencil bir içgüdüyü alt ederek, ötekinin hayatını kurtarmağa çabalıyor... Bu sahnenin ilerisi için ne anlamlara

gelebileaeğini düşünürüm. Birbirleri için ölümü göze alan Damon ile Pythias gelir gözlerimin önüne. Savaşlara, doğal afetlerin olduğu yerlere koşan Kızıl-Haç hemşireleri gelir, kendilerini insanlığa feda etmiş binlerce yiğit gelir, İsa'nın kendisi gelir... Ve dünyaya gelmiş gelecek bütün büyük adamların, bütün yiğitlerin; aslında Sarkık-Kulak'la Kırık-Diş'in ve Genç Dünya'nın öteki belli belirsiz üyelerinin ilkel bellerinden gelmiş olduklarını düşünürüm.

Sarkık-Kulak okun ucunu kemirip bitirdikten sonra sapı çekip çıkarmak hiç de güç olmadı. Hevesle kalkıp yola koyuldum. Ama bu sefer de o durdurdu beni. Bacağım şakır şakır kanıyordu. Küçük damarlardan bazıları kesilmişti herhalde. Dalın bir ucuna koşarak bir sürü yeşil yaprak toplayıp geldi. Yaprakları yaramın içine doldurdu. Kanın durmasını sağlamıştı bu. İkimiz birlikte yolumuza devam ettik ve kısa zamanda minik, ama güvenli mağaramıza kavuştuk.

BÖLÜM VIII

Ailemden ayrıldıktan sonra geçirdiğim ilk kışı çok iyi hatırlıyorum. Tir tir titreyerek geçirdiğim o uzun günler hakkında nice düşlerim olmuştur. Sarkık-Kulak'la ikimiz yanyana oturuyoruz, kollarımızı ayaklarımızı birbirimize sarmışız, soğuktan dişlerimiz çatırdıyor, suratlarımız mosmor kesilmiş. Özellikle sabaha karşı fena soğurdu hava. Sabahın o erken, soğuk saatlerinde hemen hemen hiç uyumazdık; büyük acılar çekerek oturur, güneşin doğup da bizi biraz olsun ısıtmasını beklerdik.

Dışarı çıktığımızda don çatırdardı ayaklarımızın altında. Bir keresinde, sabah kalktığımızda, ırmağın su içme yeri olan sakin bir gölcüğün de buz tutmuş olduğunu görmüştük. Ahali ne olduğunu anlamadığı için son derece şaşırmıştı. İhtiyar İlik-Kemik sürünün en yaşlı kişisiydi, o da ömründe buna benzer bir şey görmemişti hiç. Gözlerinde kaygılı, acıklı bir ifade belirdi buzu incelerken. (Bir şeyi anlamadığımız ya da belli belirsiz, anlatılması imkânsız bir istek doğduğu zamanlar, hep bu yakınmalı bakış belirirdi gözlerimizde). Sırası gelince buzu incelemeğe koyulan Kızıl-Göz bile aynı acıklı bakışlarla doluydu, sonra bu bakışları kuzey-doğuya doğru çevirdi. San-

ki bu son olayın Ateş-Adamları ile olan ilişkisini çözümlemek ister gibiydi.

Ama yalnızca o bir tek sabah buzla karşılaşmıştık ve geçirdiğimiz en soğuk kıştı o yılki. Aynı derecede soğuk geçen başka bir kış hatırlamıyorum. Şimdi düşünüyorum da o ilk kış, sonradan gelecek olan nice soğuk kışların ilk habercisi olmalıydı herhalde. Kuzeyden inmekte olan buzullar yavaş yavaş yeryüzünü kaplamaya başlıyorlardı tabiî. Ama biz o buzulları hiç görmedik. Sürümüzün sonraki kuşakları güneye göçünceye ya da oldukları yerde yeni iklim koşullarına alışıncaya değin bir sürü kuşak gelip geçecekti.

Son derece başıboş ve şansa dayanan bir yaşantımız vardı. Hemen hiç bir şeyi önceden planlamaz, kazara planladığımız şeyleri de pek seyrek olarak uygulardık. Acıktığımız zaman karnımızı doyurur, susadığımız zamansa su içerdik. Et yiyen düşmanlarımızdan uzak durmaya çalışır, geceleri mağaralarımıza sığınır, geri kalan zamanda da oynayarak vakit geçirirdik. Her şeye çok meraklıydık. Çok kolay eğlenir ve durmadan birbirimize oyunlar oynardık. Tehlike karşısında kaldığımız, bir de herhangi bir şeye kızdığımız dışında hiç bir ciddîlik yoktu yaşantımızda. Ama tehlike olsun, kızgınlık olsun çok çabuk unutulurdu aramızda.

Düzensiz, mantıksız, ipsiz-sapsız kişilerdik işin doğrusu. Sebatlı, amaçlı değildik hiç. İşte Ateş-Adamları bu yüzden bizlerden ileriydiler. Bizde olmayan ya da pek az olan bu şeylerin hepsinden onlarda bol bol vardı. Buna karşılık, özellikle duy-

gusal alanda, uzun süreli bağlar kurabilme yeteneği görülürdü bizimkilerde de. Daha önce sözünü ettiğim monogam (tek eşli) çiftlerin ilişkisini bir tür alışkanlık olarak niteleyebilirsiniz belki; ama ne benim Tez-Ayak'a karşı duyduğum ve yıllar yılı duymağa devam ettiğim istek, ne de Kızıl-Göz ile aramızda olan sonsuz düşmanlık öyle kolay kolay açıklanamaz.

O çok eski geçmişteki yaşantımızı düşündüğüm zaman, en çok içimi sıkan şeylerden biri işte bu düzensizliğimizle aptallığımızdır. Bir keresinde kırık bir su kabağı bulmuştum, hatırlıyorum. Oyuk yanı yukarı doğru gelmiş olduğundan içi yağmur suyu dolmuştu. Su tatlı mı tatlıydı, son damlasına kadar içtim. Hattâ su kabağını alıp dereye bile indim ve yeniden suyla doldurdum. Bu suyun da bir bölümünü içip geri kalanını Sarkık-Kulak'ın kafasından aşağı boca ettim. Sonra da kabağı bir yana attım gitti. İçine su doldurup mağarama taşımak aklımın köşesinden bile geçmedi. Oysa geceleri sık sık susardım, özellikle yabanî soğan ya da suteresi yediğim zamanlar. Geceleri mağaradan çıkıp su içmeğe gitmek hiç kimsenin göze alacağı bir şey değildi.

Başka bir gün de kurumuş bir kabak bulmuştum. İçindeki çekirdekler takırdıyordu. Benim için yeni bir oyuncak olan bu nesneyi sallayıp içinden gelen sesleri dinleyerek bir süre eğlendim. Sonra gene fırlatıp attım bir yana. Oysa bu olaylardan çok kısa bir süre sonra, su depo etmek için su kabaklarının kullanılması âdet oldu. Yazık ki benim değildi buluş. Bu onur, ihtiyar İlik-

Kemik'e aitti; yaşlılığı dolayısıyle doğan birtakım gereksinmelerin bu yeniliğe yol açtığını eklemek de yerinde olur sanırım.

Her neyse, sürünün su kabaklarından yararlanmağa başlayan ilk üyesi İlik-Kemik'ti işte. Mağarasında her zaman bir miktar su bulundururdu. Mağarası dediysem, kendi mağarası değil. Yaşlı adam, oğlu Tüysüz'ün mağarasının bir köşesinde sığıntı gibi yaşardı. İlik-Kemik'in, su içme yerinde tasını doldurup mağarasına götürdüğünü görürdük. Ahali birbirini taklit etme bakımından çok yetenekliydi. Önce biri, derken bir başkası, sonra bir üçüncüsü yaşlı adamın davranışını izlediler. Çok kısa bir zamanda da su kabakları içinde su saklamak âdet haline geldi.

İhtiyar İlik-Kemik sık sık hastalanırdı, mağarasından çıkamazdı. Bu hastalıklardan birinde oğlu Tüysüz, babasının da tasını doldurup mağaraya götürmeğe başladı. Bir süre sonra da Tüysüz, bu işi kendi oğlu Uzun-Dudak'a devretti. İlik-Kemik iyileştikten sonra bile Uzun-Dudak, büyük babasının suyunu taşımayı sürdürdü. Zamanla, çok özel durumlar dışında, erkekler hiç su taşımamağa, bu görevi kadınlarla çocuklara bırakmağa başladılar. Sarkık-Kulak'la ben bağımsız olduğumuzdan yalnızca kendi sularımızı taşırdık. Hattâ oyunun en tatlı yerinde anaları tarafından çağrılıp da su kabaklarını doldurmağa yollanan öteki çocuklarla iyice alay ederdik.

İlerlemeler çok ağır oluyordu zamanımızda. Yaşamımız oyun içinde geçiyordu sanki. Yetişkinler bile çocuklar gibi oyunla zamanlarını

geçirirler, hiç bir başka hayvanın oynamadığı kadar çok oynarlardı. Öğrendiğimiz ufak-tefek şeyleri de gene oyun sırasında, o da çok meraklı olduğumuz, birtakım şeyleri çabuk kavradığımız için, öğrenirdik. Düşünün ki, ben sürüyle birlikte yaşadığım sürece yapılan tek önemli icat su kabaklarının yararlı hale getirilmesiydi. Önceleri yalnızca su saklamak için kullanırdık bunları.

Günün birinde, kadınlardan biri —hangisi olduğunu bilemeyeceğim— su kabağının içine böğürtlen doldurup mağarasına taşıdı. Onu gören bütün kadınlar, topladıkları böğürtlenleri, fındık fıstıkları, kökleri aynı biçimde taşımaya başladılar. Fikir bir kez ortaya atıldı mı hemen uygulanıyordu. Taşıma araçları konusunda yapılan bir başka yenilik de gene kadınların kafasından çıktı. Kadının birinin su kabağı küçük gelmişti herhalde —ya da evde unutmuştu, kimbilir. İki koca yaprağı büküp kenarlarını ufak dalcıklarla birbirine tutturarak torbamsı bir şey yapmış, en büyük su kabağının bile alamayacağı kadar böğürtlen taşımıştı evine.

Ahali'yle birlikte yaşadığım sürece taşıma araçları konusunda, bir adım bile ileri gidilemedi. Örneğin, kuru sazlardan sepet örmek kimselerin aklına gelmedi. Kimi kadın ya da erkekler, mağaralarda yatak yapmak için topladıkları eğrelti otları ile dalları, kolay taşımak için demet demet birbirlerine bağlarlardı kuvvetli asma saplarıyle. Herhalde on ya da yirmi kuşak sonra biz de sepet örmeğe başlayacaktık. Kesin olan bir şey varsa, o da bir kez sazlardan sepet örmeyi

akıl ettikten sonra atılacak adımın kumaş dokumağa başlamak olacağıydı. Bundan sonra da giysiler yapılacak, gövdenin örtülmesi ile utanma ve utangaçlık duyguları doğacaktı.

Genç Dünya işte ondan sonra hız kazanmıştı. Ama bizde yoktu bu hız. Daha yeni başlıyorduk ve bir tek kuşağın yaşam süresinde pek fazla ilerleyemezdik tabiî. Silâhımız yoktu, ateşimiz yoktu, konuşma işleminin bile en ilkel dönemindeydik. Yazı denilen tinsel araç o denli uzak bir gelecekte ortaya çıkacaktı ki, düşündükçe aklım duruyor.

Bir seferinde ben bile çok önemli bir buluşta bulunacaktım az kaldı. İşte o zamanlar, tüm gelişmelerin tamamen rastlantıya dayandığını gösterecek bir örnek size: Sarkık-Kulak'ın oburluğu olmasaydı ben köpekleri evcilleştirmiş olacaktım! Kuzey-doğuda yaşayan Ateş-Adamları bile başaramamışlardı bunu daha. Kendi gözlemlerimden biliyordum ki köpekleri yoktu. Ama durun, Sarkık-Kulak'ın oburluğu toplumumuzun gelişmesini nasıl yıllarca geri bıraktı onu anlatayım.

Mağaralarımızın batı yakasında bir bataklık vardı. Güneye doğru kayalık, alçak tepecikler uzanıyordu. İki nedenden dolayı bu bölgelere pek giden olmazdı. Bir kere, oralarda bizim yediğimiz cinsten besi maddeleri bulunmuyordu. Sonra, o kayalık tepelerde yırtıcı hayvanların inleri vardı.

Bir gün Sarkık-Kulak'la ikimiz tepelerin oraya gittik. Kaplanın biriyle alay etmeğe dalmış olmasaydık o kadar uzaklara gitmezdik tabiî. Gül-

meyin lütfen. Kaplan dediysem bizim ihtiyar Kılıç-Dişli'den başkası değildi bu. Korkulacak hiç bir şey yoktu ayrıca. Sabahın erken bir saatında, ormanda rastlamıştık ona. Yüksek dallar arasındaki güvenli yerimizden aşağı sesleniyor, bağırıp çağırarak ondan nasıl nefret ettiğimizi anlatıyorduk kendisine. Daldan dala, ağaçtan ağaca atlayarak onu tepeden izliyor, cehennemî bir gürültü çıkararak ormanda yaşayan herkese, ihtiyar Kılıç-Dişli'nin gelmekte olduğunu duyuruyorduk.

Hiç değilse, doğru dürüst avlanmasını engelledik ya. Bir güzel de kızdırdık onu. Bize bakarak hırlıyor, kuyruğunu kırbaç gibi sallıyor, kimizaman da olduğu yerde durup, uzun uzun süzüyordu bizi. Öyle uzun uzun baktığında, nasıl becerip de bizi ele geçirebileceğini hesaplıyordu kuşkusuz. Ama biz yalnızca gülüyor, kafasına dal parçaları atıyorduk.

Bu tür kaplan avları Ahali arasında oldukça yaygın bir spordu. Kimizaman, gündüz gözüyle ortalığa çıkan bir kaplan ya da arslan, sürünün yarısı tarafından böyle tepeden izlenirdi. Kendimize göre öç alıyorduk hayvanlardan; çünkü sürümüzün birçok üyesi, ormanda boş bulundukları bir anda kaplanların ya da arslanların midesini boylamıştı. Ayrıca, bu gibi işkencelerle onları çaresizlik ve utanç içinde bırakmakla, yırtıcı hayvanlara bizim bölgelerimizden uzak durmayı öğretmiş oluyorduk bir dereceye kadar. Hepsinden önemlisi, pek eğlenceli oluyordu avlar. Kim icat ettiyse çok esaslı bir oyundu bu

Kısacası, Sarkık-Kulak'la ikimiz, Kılıç-Dişli'yi or-

manın içerlerine doğru beş altı kilometre kovalamıştık. Sonunda, dayak yemiş bir sokak köpeği gibi, kuyruğunu bacaklarının arasına sarkıtıp, bizim bitmez tükenmez alaylarımızdan kaçtı. Biz ona yetişmek için elimizden geleni yaptıksa da ormanın kenarına geldiğimizde ufukta bir çizgiden ibaret kalmıştı.

Nerden aklımıza esti bilmiyorum; çocukça bir merak herhalde. Tuttuk, oralarda biraz oynadıktan sonra, açıklık alana, kayalık tepeciklerin hemen dibine gittik. Fazla uzaklaşmadık tabiî. Zaten ağaçların kırk elli metre ötesine hiç geçmemişizdir. Sivri bir kayanın meydana getirdiği köşeyi dönünce (çok dikkatli ilerliyorduk, ne zaman ne ile karşılaşacağımız belli değildi çünkü), güneşte oynayan üç köpek yavrusu gördük.

Onlar bizi görmediler, biz de bir süre seyrettik oyunlarını. Yaban köpekleriydi bunlar. Kayalık duvarda yatay bir yarık görünüyordu —herhalde analarının onları bıraktığı inin girişiydi bu. Yavrular da ana sözü dinlemiş olsalardı inden çıkmamaları gerekirdi. Ama bizde olduğu gibi onların içinde de kaynayan bir hayat vardı. Ve nasıl Sarkık-Kulak'la ben ormandan çıkıp oralara kadar gelmeyi göze almışsak, bu yavrular da inden dışarı çıkmayı göze almışlardı. Anaları onları burada yakalayacak olsaydı, nasıl cezalandırırdı, pek iyi biliyorum.

Ancak anaları değil, Sarkık-Kulak'la ikimiz yakaladık onları. Bir ara Sarkık-Kulak bana baktı ve hemen koştuk onlara doğru. Yavrular inden başka

kaçacak yer bilmiyorlardı; bizse önden gidip bu yolu kapadık. Bir tanesi bacaklarımın arasından geçip kaçmaya çalıştı. Çömeldiğim gibi yakaladım onu. Minicik fakat keskin dişlerini koluma öyle bir geçirdi ki, acıdan olduğu kadar şaşkınlıktan düşürüverdim yavruyu. Bir saniye bile geçirmeden içeri kaçtı.

İkinci yavruyu yakalamakla meşgul olan Sarkık-Kulak, kaşlarını çattı ve çıkardığı çeşitli seslerle ne kadar aptal ve beceriksiz olduğumu belirtti. Utanmıştım. Bu utancı yenmek gerekiyordu. Üçüncü yavruyu kuyruğundan yakaladım. Bir kere dişlerini geçirmeyi başardıysa da sonunda ensesinden tuttum, bir şey yapamaz duruma geldi. Sarkık-Kulak'la birlikte yere oturduk, yavruları havaya kaldırıp bakıyor, kahkahalarla gülüyorduk.

Hayvancıklar hırlıyor, çığlıklar atıyorlardı. Sarkık-Kulak birden irkildi. Bir şey işitmiş gibiydi. Korkuyla birbirimize baktık. İçinde bulunduğumuz tehlikeyi ilk kez fark etmiştik sanki. Hayvanları öfkeden çılgına çeviren şeylerin en başında yavrularına sataşılması gelirdi. Gürültüleriyle ortalığı ayağa kaldıran bu yavrular ise yaban köpeklerine aitti. Çok iyi tanırdık onları: sürüler halinde avlanan, ot yiyici hayvanların en büyük korkusu olan yaratıklardı bunlar. Yaban ineği ve bizon sürülerinin peşine düşerler, yavruları, yaşlı ya da hasta hayvanları yakalayıp oracıkta parçalarlardı. Birçok kereler bizi de kovalamışlardı. Bir keresinde Ahali'den birinin, bir kadıncağızın, onlar tarafından kovalandığına ve tam ormanın kenarına ulaş-

tığı sırada yakalandığına tanık olmuştum. Koşa koşa yorulmuş olmasaydı bir ağaca tırmanmayı başarabilirdi belki. Denemedi de değil, ama tutunamadı ve düştü. Köpekler işini çabucak bitirmişlerdi.

Arkadaşımla bir an bakışmamız yetti. Avlarımızı elimizden kaçırmaksızın yerimizden fırladığımız gibi ormana doğru koştuk. Yüksek bir ağacın güvenli dalları arasına ulaşır ulaşmaz durduk ve yavruları yeniden havaya kaldırarak güldük. Bizim için en önemli şeyin eğlence olduğunu unutmayın. Ne olursa olsun bir güzel gülmemiz şarttı.

Ömrümde yapmağa kalktığım en güç işlerden biri başladı burada. Köpek yavrularını mağaramıza taşımağa koyulduk. Ellerimizle yavruları tutmağa uğraştığımızdan tırmanmamız son derece güç oluyordu tabiî. Bir ara yerde yürümeyi denedik ama, bir sırtlan peyda olunca yeniden ağaca çıkmak zorunda kaldık. Sırtlan aşağıdan yürüyerek bizi izledi. Bir bildiği varmış meğerse.

Sarkık-Kulak'ın aklına bir şey geldi. Yatak yapmak için topladığımız yaprak demetlerini nasıl bağladığımızı hatırladı. Dayanıklı asmalardan biraz koparak yavrunun ayaklarını birbirine bağladı. Boynundan doladığı bir başka asma sapına da bu ilkini bağlayarak hayvanı sırtından aşağı sarkıttı. Böylece elleri ve ayakları tırmanma işinde kullanılmak üzere serbest kalmış oluyordu. Buluşundan öylesine memnundu ki, benim de yavrumu bağlamamı beklemeden yoluna devam etti. İşin içinde bir güçlük vardı oysa. Köpek yavrusu Sarkık-Kulak'ın

sırtında yaprak demeti gibi durmuyordu ki. Önce yana doğru attı kendini, sonra öne. Dişleri bağlanmış olmadığı için de yaptığı ilk iş, arkadaşımın yumuşak, çıplak karnını ısırmak oldu. Sarkık-Kulak korkunç bir çığlık attı. Nerdeyse düşecekti. Düşmemek için, her iki eliyle bir dala tutunmak zorunda kaldı. Boynundaki sap koptu, köpek, bütün ayakları bağlı olduğu halde yere yuvarlandı. Sırtlan akşam yemeğini yemeğe koyuldu.

Sarkık-Kulak fena bozulmuş, kızmıştı. Sırtlana etmediği hakareti bırakmadı. Sonra küskün küskün, yalnız başına çekti gitti. Bence kalan yavruyu, mağarama götürmek istememin hiç bir anlamı yoktu; ama *istiyordum* işte. Onun için işi sürdürdüm. Sarkık-Kulak'ın fikrini biraz daha geliştirerek çok daha kolaylaştırdım işi. Yavrunun ayaklarını bağlamakla kalmadım, dişlerinin arasına bir sopa sokuşturarak çenesini sıkıca bağladım.

Sonunda köpeği eve kadar götürmeyi başardım. Herhalde Ahali'nin çoğunluğundan daha inatçı olmalıymışım, yoksa başaramazdım. Yavruyu yüksek mağarama çıkarmayı çabaladığımı görünce bana güldüler. Ama hiç aldırmadım. Çabalarım başarıyle sonuçlandı bir kere; üstelik bir de köpek yavrusu edinmiştim. Ahali'nin hiç birinde böyle canlı bir oyuncak yoktu. Çok çabuk alıştık birbirimize. Başlangıçta, oynarken beni ısırmaya kalktı. Esaslı bir yumruk yedikten sonra uslanmıştı. Uzun süre beni ısırmayı denemedi artık.

Hemen hemen bütün zamanımı onunla geçiriyordum. Yeni bir şeydi o benim için, ve bütün Ahali'-

nin ortak özelliklerinden biri yeni şeylere olan merak ve ilgiydi. Hayvancığın yemiş ve sebze yemediğini görünce kuşlar, sincaplar, yavru tavşanlar yakalamaya başladım ona. (Bizler sebze kadar et de yerdik, onun için ufak av hayvanları yakalamakta ustaydık hepimiz). Yavru kendisine verdiğim etleri yedikçe serpildi, güzelleşti. Şimdiki kafamla yapabildiğim oranlamalara göre, bir haftadan fazla kaldık birlikte. Derken bir gün, kucağımda bir yuva dolusu yeni yumurtadan çıkmış sülün kuşuyla mağaraya döndüğümde ne göreyim? Sarkık-Kulak köpek yavrusunu öldürmüş, yemeğe hazırlanıyor. Hemen atladım üzerine —mağaramız küçüktü ya—, kıyasıya dövüşmeye başladık.

Böylece, köpeği evcilleştirme deneylerinin belki de ilki, iki arkadaş arasında esaslı bir kavgayla son bulmuş oldu. Birbirimizin saçını yolduk; tırmaladık, ısırdık birbirimizi. Derken bir süre küs durduk, sonunda barıştık. Sonra da oturup köpek yavrusunu afiyetle yedik. Çiğ çiğ mi? Elbette... Daha ateş bulunmamıştı ki. Hayvanları pişirerek yemek evresi, uzak geleceğin karanlığında —ya da aydınlığında— bekliyordu bizi.

BÖLÜM IX

Kızıl-Göz bizlerden daha ilkel, daha geriydi. Sürünün içinde uygunsuz düşen tek önemli öğeydi denilebilir. Yeri bizim yanımız değildi. Ama bizler de öylesine ilkeldik ki, onu öldürecek ya da aramızdan kovacak kadar güçlü bir işbirliği yapacak halimiz yoktu. Bizim toplumsal örgütümüz ne denli kabasaba olursa olsun, o, bu örgüte bile sığamayacak kadar kabasabaydı. Topluma karşı eylemleri ile sürüyü ikide bir altüst ediyordu. Bizden daha eski bir tipe dönüktü ve asıl yeri bizim yanımız değil, yeni yeni insanlaşmaya başlamış olan Ağaç-Adamlarının yanıydı.

Kıyıcı bir canavardı. Günümüze oranla çok daha yırtıcı olan o dönemin bir yaratığını böylesine ağır biçimde tanımlamanın ne demek olduğunu siz hesaplayın artık. Karılarını kıyasıya döverdi —bir defada bir taneden fazla karısı olurdu demek istemiyorum, sık sık yeniden evlenirdi. Herhangi bir kadının onunla yaşayabilme olanağı yoktu. Zavallılar zorlandıkları için ister istemez otururlardı onunla. Onun sözünde durmamak kimin haddine? Hiç bir erkek ona karşı çıkacak kadar güçlü değildi ki.

Alacakaranlık bastırmazdan önceki sessiz saatlar sık sık gözlerimin önüne gelir. Su içme

yerlerinden, havuç tarlasından, böğürtlenlerin oradan dönen Ahali, birer ikişer mağaraların önündeki meydanı doldurmağa başlamıştır. Bu saattan sonra dışarda kalmayı, kimse pek göze alamaz. Çünkü korkunç karanlık yaklaşmaktadır ve o korkunç karanlıkta, insanoğlunun ataları deliklerinde titrerken, yırtıcı hayvanlar kanlı avlarına çıkarlar.

Mağaralarımıza tırmanmamıza birkaç dakika kalmıştır. Günün oyunlarından yorulmuş olduğumuz için seslerimiz kısık kısık çıkmaktadır. Hâlâ eğlenceye, oyuna doymamış olan yavrular bile daha sessiz sedasız oynamaktadırlar. Denizden gelen rüzgâr durulmuş, batmakta olan güneşin son damlaları gölgelerimizi uzatmıştır. Birden, Kızıl-Göz'ün mağarasından korkunç çığlıklar ve vuruş sesleri gelmeye başlar. Kızıl-Göz karısını dövmektedir.

Önce korkulu bir sessizlik kaplar hepimizi. Ama dayak ve çığlıklar sürdükçe, biz de, çaresiz bir öfke içinde bar bar bağırmağa, tepinmeğe başlarız. Kızıl-Göz'ün davranışlarının erkekleri çok kızdırdığı bellidir, ama korkularından bir şey yapamazlar. Bir süre sonra dayak biter, derin derin inleyen kadının sesi de kesilir, biz kendi aramızda söylenirken, acıklı bir alacakaranlık çevreyi sarar.

Hemen hemen her şeyi alaya alan, her şeyden bir eğlence çıkaran bizler, Kızıl-Göz karılarını döverken hiç gülmezdik. Bu olayların ne denli acıklı olabileceğini çok iyi biliyorduk çünkü. Kaç kez, sabah kalktığımızda, o korkunç yara-

tığın son karısını uçurumun dibinde ölü bulmuşuzdur. Yediği dayağın sonunda ölen kadını, mağarasından aşağı atıverirdi. Ölülerini gömmezdi hiç. Durduğu yerde çürüyerek, yaşadığımız yerleri kirletecek olan cesetleri uzağa taşıma işini sürüye bırakırdı. Genellikle ölülerimizi ırmağa, en son su içme yerinin aşağısında bir yere atardık.

Kızıl-Göz, yalnızca karılarını öldürmekle de kalmaz; onları elde edebilmek için gözünü kırpmadan adam öldürürdü. Kendisine yeni bir eş arayıp da, başka bir adamın karısında karar kılarsa, zavallı adamı hemencecik öldürürdü. Bu cinayetlerden ikisini gözlerimle gördüm. Bütün sürü de bilirdi olanları, ama kimse bir şey yapamazdı. Henüz yönetim sistemine benzer bir şey gelişmemişti sürünün içinde. Birtakım törelerimiz vardı ve bu törelere aykırı hareket edenleri kendimize göre cezalandırırdık. Örneğin su içme yerlerini kirleten biri çıktı mı, onu gören herkes üzerine saldırırdı. Öte yandan, bilerek yanlış yere alarm veren bir kişi tarafımızdan fena hırpalanırdı. Oysa Kızıl-Göz tüm törelerimizi iyice sayar, keyfi ne isterse onu yapardı; biz de öylesine korkardık ki ondan, cezasını vermek için hep birlikte eyleme geçecek yürekliliği bulamazdık kendimizde.

Sarkık-Kulak'la mağarayı paylaşmaya başladığımızın altıncı kışı geldiğinde gerçekten büyümüş olduğumuzu fark ettik. Kapı yerine kullandığımız dar yarıktan içeri girmek öteden beri kolay olmuyordu. Ancak, bu dar girişin de kendine göre üstün yanları vardı tabiî. Bir kere sü-

rüdeki daha güçlü kuvvetli kişilerin mağarayı elimizden almasını önlemişti. Oysa en güzel mağara bizimkiydi. Yamacın en tepesinde olduğu için en güvenlisi, kışın da en küçük olduğu için en sıcağı.

Ahali'nin zekâ gelişiminin oranı son derece düşüktü. Herhangi birinin bizi kovalayıp mağaranın girişini genişletmesi işten bile değildi. Kimsenin aklına gelmedi bu. Sarkık-Kulak'la ben de ancak içeri sığamayacak kadar büyüdüğümüz zaman düşünebildik bunu yapmayı. Yaz epeyi ilerlemişti, biz de çok yediğimiz için iyice şişmanlamıştık. Arada sırada aklımıza esiyor, yarığı genişletme işinde çalışıyorduk.

Önceleri parçalanabilecek gibi olan taşları ellerimizle kazdık. Bir süre sonra tırnaklarımızda hayır kalmadı tabiî. Derken ben, kazara aklıma gelen bir fikri denedim ve bir odun parçası ile kayaları oymaya başladık. Böylece işimiz kolaylaşmıştı ama başımıza başka işler açıldı. Bir sabah erkenden, duvardan bir yığın parça kazıyıp çıkarmıştık. Mağaranın önünü temizlemek için yığını bir tekmede yamaçtan aşağı yuvarladım. O anda aşağıdan kızgın bir uluma geldi. Bakmamız bile gereksizdi; ne yazık ki çok iyi tanıyorduk o sesi. Bizim taş parçaları Kızıl-Göz'ün üstüne düşmüş olmalıydı.

Ne yapacağımızı bilemeden, dehşet içinde mağaraya sığındık. Aradan bir dakika bile geçmeden Kızıl-Göz kapımızda boy gösterdi. Kanlı gözlerini kısmış, bize bakıyor; şeytanlar gibi haykırıyordu. Ne var ki iriyarı oluşu nedeniyle içe-

ri giremiyordu. Birden çekip gitti. Kuşku uyandırıcı bir gidişti bu. Normal olarak olduğu yerde kalıp öfkesi geçinceye değin bağırıp çağırması gerekirdi. Mağaranın girişine kadar sürüne sürüne gidip aşağıya baktım. Yeniden yamaca tırmanmakta olduğunu gördüm. Bir elinde uzun bir sopa vardı. Bu sopayla ne yapmayı tasarladığını düşünmeme zaman kalmadan kapımıza ulaşmış, elindekini içeri sokarak bize vahşice vurmağa başlamıştı bile.

Vuruşları korkunçtu. Kolaylıkla barsaklarımızı deşebilirdi kuşkusuz. Yan duvarlara yapıştık, sopanın buralara ulaşabilmesi hemen hemen imkânsızdı. Ama o kadar ustaca sallıyordu ki sopayı, arada bir isabet ettiriyordu. Ucu sivri olan sopa her vuruşunda derimizden, tüylerimizden bir parça alıp götürüyordu. Biz acıdan çığlık attıkça, o, sevincinden kükrüyor, daha sert, daha zalimce vurmağa başlıyordu.

Ben iyiden iyiye kızmağa başladım. O günlerde oldukça çabuk kızan, sinirli bir kişiydim. Yürekli de sayılırdım, yürekliliğim köşeye sıkıştırılmış bir sıçanınkine benzese bile. Bir ara sopanın ucunu yakaladım. Canavar o denli güçlüydü ki beni kapıya kadar sürükledi. Koca kolunu uzatıp beni yakaladı. Tırnaklarını etime saplamıştı. Can havliyle pençesinden kurtulup nispeten daha güvenli olan yan duvara ulaştım.

Yeniden vurmağa başladı sopayla ve bir ara omuzuma fena isabet ettirdi. Sarkık-Kulak köşeye sığınmış, sızlanmaktan ve isabet aldığı zaman bağırmaktan başka bir şey yapmıyordu. Ben-

se, Kızıl-Göz'e vurabileceğim bir sopa aradım. Mağaranın içinde otuz santim uzunluğunda ince bir dal parçasından başka bir şey yoktu. Bunu attım suratına. Herhangi bir zarar vermedi tabiî, ama bizimki, benim kendisine vurmaya cesaret etmiş olmamdan öylesine sinirlenmişti ki eskisinin iki katı öfkeyle haykırmağa başladı. Vuruşları da dayanılmaz bir hal almıştı. Derken ufak bir taş parçası bulup fırlattım. Tam göğsüne isabet etmez mi?

Bu başarı yürekliliğimi artırdı. Üstelik, onun kadar kızmıştım, korku diye bir şey kalmamıştı içimde. Zorlaya zorlaya koca bir taş kopardım duvardan. Taşın en az bir, bir buçuk kilo ağırlığı vardı. Bütün gücümle Kızıl-Göz'ün suratına patlattım. Nerdeyse bitirmiştim işini. Sopasını düşürerek geriye doğru sendeledi, az kalsın uçurumdan aşağı yuvarlanıyordu.

Akıl almayacak kadar korkunç bir görünüşü vardı şimdi. Yüzü gözü kan içindeydi, hırlıyor, dişlerini yaban domuzları gibi gıcırdatıyordu. Gözlerinden kanı sildi ve beni görebildi. Öyle delice kükredi ki duysanız oracıkta can verebilirdiniz. Sopası düşüp gitmişti. Bu kez ufak kaya parçaları koparıp mağaramın içine atmaya başladı. Böylece bana da silâh sağlamış oluyordu. Onun bana attığını ben geri fırlatıyordum. Hem de benim taşlar hedefe ulaşıyordu bal gibi. Çünkü ben onu her an görebildiğim halde o beni pek iyi göremiyordu..

Birden yeniden yok oldu. Mağaranın kapısından bakıp aşağı inmekte olduğunu gördüm. Bü-

tün sürü dışarda toplanmış, korkuyla karışık bir şaşkınlıkla olanları seyrediyordu. Kızıl-Göz inerken ötekilerden daha ödlek olan birkaç kişi mağaralara doğru kaçıştılar. İhtiyar İlik-Kemik'in hızlı hızlı sendeleyerek uzaklaşmağa çalıştığını gördüm. Derken Kızıl-Göz bir sıçrayışta on metrelik bir yükseklikten yere atladı. Kucağında çocuğu ile daha yeni tırmanmağa başlamış bir kadının yanı başına düştü. Kadın korkuyla haykırdı ve kendisine tutunmakta olan iki yaşındaki bebeği şaşkınlıktan ellerini bırakarak Kızıl-Göz'ün ayaklarının altına yuvarladı. Hem o, hem de mutsuz ana uzandılar yavruyu kapmak için; Kızıl-Göz daha çevik davranarak bebekçiği yakaladı. O minicik, güçsüz gövdeyi tuttuğu gibi karşı duvara fırlattı. Zavallı ana koşup, param parça olan yavrusunu kucağına aldı ve hemen oracığa çömelerek ağlamağa başladı.

Kızıl-Göz sopasını almak için ilerlemişti bile. Sendeleyerek koşmaya çalışan İlik-Kemik yoluna çıkmaz mı tam o sırada? Canavar koskoca elini uzatarak yaşlı adamı ensesinden yakaladı. Boynunun kırılıp kırılmadığını görmek için eğildim. İhtiyar, kendini kaderine bırakmışçasına salıvermişti gövdesini. Kızıl-Göz bir an duraladı ve tir tir titreyen İlik-Kemik kafasını eğerek kollarıyle başını örttü. Derken Kızıl-Göz onu küt diye yüzükoyun yere attı. İhtiyar İlik-Kemik debelenmedi. Öyle yattığı yerde ölüm korkusu içinde ağlamağa başladı. Meydanda durmuş bu sahneyi seyreden Tüysüz'ü gördüm bir an. Kızgınlıktan göğsünü yumrukluyordu ama yaklaşıp babasını kurtarmağa

korkuyordu belli ki. Birden, ters tabiatının kimbilir hangi acayip buyruğuna uyan Kızıl-Göz, yaşlı adamı rahat bıraktı ve sopasını almaya gitti.

Sopa elinde dönerek yeniden duvara tırmanmağa başladı. Benim yanımda durmuş, titreyerek olanları seyreden Sarkık-Kulak hemen mağaraya daldı. Kızıl-Göz'ün bizi öldürmeyi aklına koymuş olduğu apaçık meydandaydı. Bense, umutsuz, kızgın ve oldukça serinkanlıydım. En yakın çevremde oraya buraya koşarak bir sürü taş toplayıp mağaramın kapısına yığdım. Kızıl-Göz'ün bulunduğum yere ulaşmasına bir iki metre kalmıştı. Bir kaya çıkıntısı onu görmemi engelliyordu. Biraz daha tırmanınca kafası göründü. Ve görünmesiyle bir taş indirdim. Ne yazık ki isabet ettiremedim, taş duvara çarpıp parçalandı; ama çıkardığı toz ve ufak parçalar gözlerine dolduğu için bir an gerilemek zorunda kaldı.

Tümüyle seyirci pozunda olan sürü üyeleri aralarında gülüşüp söylenmeğe başladılar. Nihayet Kızıl-Göz'e karşı çıkan birini görmenin sevinciydi bu. Ancak bu sevinç ve hayranlıklarını ilk belirttikleri anda Kızıl-Göz, onlara dönüp öyle bir hırlayış hırladı ki hemen suspus oldular. O da, bu korkuyu kendi gücünün bir tanıtı olarak kabul ettiğinden böbürlendi ve kafasını yeniden çıkardı. Kaşlarını çatıyor, hırlıyor, dişlerini gıcırdatarak beni de korkutmağa çalışıyordu. Kaş çatışı gerçekten dehşet verici bir şeydi: bütün kara derisini kasıyor, tepesindeki saçları öne iniyordu. Öyle ki her tel saçı dikiliyor ve dümdüz öne doğru uzanıyordu.

Bu görünüş karşısında titredim, ama korkumu yenmeyi başararak elimdeki taşla onu tehdit ettim. Gene de ilerlemek hevesindeydi. Fırlattığım taş hiç bir yerine değmeden düşüp gitti. İkinci kez attığım taş boynuna isabet etti. Düşman gene geriledi böylece; bir eliyle kayalara tutunmağa çalışırken bir eliyle de boğazını tutuyordu. Sopa paldır küldür yere yuvarlandı.

Artık onu görememekle birlikte, kötü kötü öksürdüğünü, boğulurmuş gibi sesler çıkardığını işitebiliyordum. Seyircilerde ise bir ölü sessizliği vardı. Canavarın arada bir boğazını temizlediğini de işitiyordum. Derken aşağı inmeğe başladı. Yavaş yavaş iniyor, ikide bir durup boynunu iki yana döndürüyor ya da eliyle yokluyordu.

Onun bu durumda aşağı inmekte olduğunu gören Ahali, çığlık çığlığa ormana doğru kaçmağa başladı. En geride, sendeleye topallaya koşmağa çalışan ihtiyar İlik-Kemik vardı. Kızıl-Göz bu kaçışa aldırmadı bile. Uçurumun dibine inince ağır ağır yürüyerek kendi mağarasının hizasına geldi ve yeniden tırmanıp mağarasına girdi. Bir kere bile dönüp arkasına bakmamıştı.

Ben Sarkık-Kulak'a baktım, Sarkık-Kulak bana baktı. Anlaşmıştık. Büyük bir dikkat ve sessizlik içinde uçurumun tepesine doğru tırmanmağa başladık hemen. En tepeye ulaşınca geriye baktık. Köy bomboştu, Kızıl-Göz mağarasına kapanmış, Ahali ise ormana dalarak kaybolmuştu.

Biz de dönüp deli gibi koşmağa başladık. Sağa sola bakmadan açıklık yerlerden, otlar arasında yılan olup olmayacağını düşünmeden tepe-

lerden koşarak ormana kadar geldik. Hemen ağaca tırmanıp yolumuza devam ettik. Mağaraları kilometrelerce geride bırakıncaya değin koştuk, koştuk. Sonunda, büyük bir ağacın geniş bir dalında durduk. Bir kez daha bakıştık ve gülmeğe başladık. Birbirimize sarılıp, gözlerimizden yaşlar gelinceye değin, kasıklarımıza ağrılar girinceye değin güldük, güldük, güldük...

BÖLÜM X

Gülmekten iyice hevesimizi aldıktan sonra Sarkık-Kulak'la ikimiz, kaçtığımız yol üzerinden biraz geriye dönüp bataklığa geldik ve kıyısındaki böğürtlen çalılarından bir güzel kahvaltımızı yaptık. Bu bataklık, yıllarca önce, annemle birlikte ilk kez gittiğim yerdi. Aradan geçen zaman içinde onu hemen hemen hiç görmemiştim. Mağaraların oraya, sürüyü ziyarete geldiği zamanlar ben ormana çıkmış oluyordum genellikle. Köy meydanında bir iki kez Geveze'ye rastlamış, mağaramın kapısından ona türlü laflar atarak sinirini bozmak zevkini tatmıştım. Bu karşılaşmalar dışında ailemle ilgimi tüm kesmiştim. Kendi başımın çaresine pekâlâ bakıyordum ya.

Tıka basa böğürtlen yeyip, üzerine de iki yuva dolusu yarı olgunlaşmış bıldırcın yumurtası yuvarladıktan sonra, iki arkadaş dolaşa dolaşa ırmağa doğru indik. Bir zamanlar Geveze'nin beni zorla kovduğu eski ağaç evim de buralardaydı. Baktım, ev hâlâ boşalmamıştı, hattâ ailenin genişlemiş olduğunu gördüm. Anama sıkı sıkı yapışmış bir bebecik vardı. Bir de, daha büyükçe bir kız çocuğu, aşağı dallardan birine oturmuş çekinerek süzüyordu bizi. Belli ki bu benim kızkardeşim, daha doğrusu üvey kızkardeşimdi.

Arınem beni tanıdı, ama ben ağaca tırmanmağa başlayınca yanına çıkmamam için uyardı beni. Benden çok daha dikkatli ve çekingen olan Sarkık-Kulak hemen geriledi. Gelmesi için ısrar ettimse de dinlemedi. Bir süre sonra kızkardeşim ağaçtan indi. Orada ve çevredeki ağaçların tepesinde bütün gün oynayıp eğlendik. Akşama doğru başımıza ne işler açıldı bilseniz. Kız benim kardeşim olmasına kardeşimdi ama, bana son derece kötü davranıyordu. Çünkü Geveze'nin bütün kötü yürekliliği geçmişti ona da. Birden, önemsiz bir şeye kızarak üstüme yürüdü, beni tırmaladı, saçımı çekti, sivri dişlerini olanca gücüyle koluma geçirdi. Ben de öfkeden kendimi kaybettim bir an. Onu yaralamadım ama, o güne kadar yediği en esaslı dayağı benden yemiş olduğu da kesindir.

Nasıl bağırıyor, tepiniyordu bir bilseniz! Bütün gün ortalıkta görünmemiş olan Geveze de tam o sırada dönmez mi? Uzaktan gürültüyü duyunca koşarak üzerimize gelmeğe başladı. Annem yanımıza yetişmek için fırladıysa da, Geveze daha önce geldi. Ancak, Sarkık-Kulak'la ben onun gelişini beklememiş, kaçmağa başlamıştık bile. Hemen peşimize düşerek, ormanda deliler gibi kovaladı bizi.

Kovalama bitip de, Sarkık-Kulak'la birlikte doyuncaya değin güldükten sonra bir de baktık ki alacakaranlık çökmek üzere. Gece bütün korkunçluğuyla bastırırken bizim mağaramıza dönebilmemiz söz konusu değildi artık. Kızıl-Göz'le geçirdiğimiz serüven bunu imkân-

sız kılıyordu. Öteki ağaçlardan biraz ayrı duran büyük bir ağaca sığındık ve en yüksek dallardan birine tüneyerek geceyi geçirmeye hazırlandık. Aman ne kötü bir geceydi o. İlk birkaç saat çok yağmur yağdı, derken hava soğudu, buz gibi bir rüzgâr esmeye başladı üstümüze. Titreyen gövdelerimiz, çatırdayan dişlerimizle, sırılsıklam bir halde birbirimize sarıldık. Ah, gövdelerimizin sıcaklığıyla çabucak ısınan o minicik, kupkuru mağara, nerdeydi şimdi?

Sabahleyin son derece sıkıntılı ama kararlıydık. Bir daha böyle bir gece geçiremezdik. Büyüklerimizin yaptıkları ağaç sığınaklarını hatırlayarak, biz de kendimize öyle bir ev yapmayı düşündük. Kabasaba bir yuvanın ilk iskeletini tamamladık, hattâ daha yüksek dallar üzerine sopalar uzatarak çatı direkleri bile hazırladık. Tam o sırada güneş çıktı ve biz, onun tatlı sıcaklığı altında bir gece önce çektiğimiz sıkıntıları unutarak, kahvaltılık bir şeyler aramaya koyulduk. Karnımızı doyurduktan sonra da —düşünün o zamanki insanların savrukluğunu— oyuna daldık. Öyle, arada bir aklımıza estikçe, bir de yarım yamalak çalıştığımız için, bir aydan fazla sürdü ağaç-evimizin tamamlanması. Tamamlandıktan sonra da bir gece bile yatmadık içinde.

Ama durun, daha oraya gelmezden önce anlatılacak bir sürü şey var. Mağaralardan ayrıldığımızın ikinci günü, gene oyun oynarken, Sarkık-Kulak beni kovalamağa başladı. Ağaçların arasından koşa koşa ırmağa kadar indik. Tam bataklığın bitip de ırmağın başladığı yerde oldukça

geniş, çamurlu bir bölge vardı. Bu sığ, çamurlu suyun ırmakla birleşen ağzı bayağı geniş, birikmiş olan su ise tüm akıntısızdı. Bu ölü suya, ağzın tam iç yanına, bir sürü ağaç yuvarlanmış, dallar, gövdeler birbirine karışmıştı. Bunlardan bazıları, kışın ırmak akıntılarından aşınmış, yazınsa kızgın kumsalda yatmaktan kuruyarak düzgün bir biçime girmişlerdi. Bunlar suyun üstünde yüzüyorlardı. Biz üzerlerine çıkmaya kalkınca da inip çıkıyorlar ya da ters dönüyorlardı.

Şurada burada, ağaç gövdelerinin arasındaki yarıklardan suyun içi, suyun içinde de bir sürü minik balık görünüyordu. Sarkık-Kulak'la ikimiz hemen balıkçı oluverdik. Kütüklerin üzerine yüzükoyun uzanıyor, hiç kıpırdamadan sessiz sessiz bekliyorduk. Balık sürüleri yaklaşınca elimizi birden daldırıp avuç dolusu balık çıkarıyorduk. Avlarımızı hemen oracıkta, ıslak ve canlı olarak yiyor, tuzun eksikliğini de doğrusu hiç duymuyorduk.

Bu bataklık ağzı en sevdiğimiz oyun yeri oldu. Her gün buraya gelerek, saatlerce balık tutuyor, kütüklerin üzerinde oynuyorduk. Ve gene burada ilk denizcilik dersimizi aldık. Sarkık-Kulak'ın üzerine uzandığı kütük ötekilerden ayrılarak yüzmeğe başladı. Bizimki yan yatmış, uykuya dalmıştı üstelik. Hafif bir rüzgâr kıyıdan uzaklaşmasını sağlamıştı. Ben durumu fark ettiğim zaman artık atlanamayacak kadar uzaktaydı kütük.

Önce pek komiğime gitti Sarkık-Kulak'ın hali. Daha sonra, ilkin anlayamadığım bir korkuyla titredim. O zamanların güvensiz yaşantısı içinde bu

tür korkular çok olağandı. Yapayalnızlığımı duymuştum birdenbire. Aramızda bir iki metre bile bulunmamasına karşın, bana yabancı bir doğa öğesinin üzerinde olan Sarkık-Kulak'ın çok uzakta olduğunu sanmıştım. Yüksek sesle seslendim ona. Korkuyla uyandı ve dikkatsizce kıpırdandığı için kütük, ters yüz olup suyun içine yuvarlanmasına yol açtı. Üç kez denedi yeniden üstüne çıkmayı, üç kez de suyun içine yuvarlandı. Sonunda başarıya ulaşabildi; kütüğün üstünde çömelip korkulu korkulu söylenmeğe başladı.

Bu durumda ne benim ne de onun yapabileceği bir şey yoktu. Yüzmek konusunda hiç bir şey bilmiyorduk. Yüzmeyi içgüdüsel olarak bilen hayvanlardan çok ileriydik ama, insan olarak da, yüzme konusunu bir sorun olarak ele alıp çözümleleyecek kadar gelişmemiştik. Son derece üzgün bir şekilde, kıyıda bir aşağı bir yukarı yürüyor, Sarkık-Kulak'ın su yüzündeki istemsiz gidiş gelişlerinde ona elden geldiğince yakın bulunmaya çalışıyordum. Bu arada, o da, öyle sızlanıyor, öylesine yüksek sesle ağlıyordu ki, çevredeki bütün yırtıcı hayvanlar nasıl başımıza toplanmadı hâlâ şaşıyorum.

Saatler geçti. Güneş tepemize yükseldi, sonra batıya doğru alçalmağa başladı. Sabahki hafif rüzgâr da dindi ve Sarkık-Kulak'ın kütüğü, kıyıdan otuz metre kadar uzakta, hareketsiz kalakaldı. Derken, hiç bir zaman kesinlikle anlayamadığım bir şey oldu. Sarkık-Kulak büyük bir buluşta bulundu. El ve kollarını kürek gibi kullanarak kütüğü harekete geçirdi. Başlangıçta

çok ağır ve yönsüz ilerleyebiliyordu. Sonra oturuşuna bir çekidüzen verdi ve kütüğün yönünü de ayarlayarak büyük bir çabayla yaklaşmaya başladı. Ben n'olup bittiğini hâlâ doğru dürüst anlayamamıştım. Oturdum ve kıyıya doğru gelişini büyük bir mutlulukla seyrederek beklemeğe başladım.

Sarkık-Kulak bu olaydan bir şey öğrenmişti; benim bilmediğim bir şeyi biliyordu artık. Biraz dinlendikten sonra, bu kez, bilinçle odun parçasının üzerine çıkıp suya açıldı. Birkaç tur attıktan sonra beni de kendisiyle birlikte çıkmaya zorladı. Böylece ben de, kürek —daha doğrusu el— çekmeyi öğrendim. Bu olayı izleyen günlerde o bataklık su birikintisinden bir türlü ayrılamadık. Bu yeni oyunumuza öyle dalıyorduk ki kimizaman karnımızı doyurmayı bile unutuyorduk. Geceleri yakındaki bir ağaçta tünemeğe başladık. Kızıl-Göz'ün varlığını da tümüyle unutmuştuk.

Her gün bir başka odun parçasını deniyorduk. Sonunda öğrendik ki üzerine çıktığımız kütük, ne kadar küçük olursa su yüzündeki hızımız da o oranda artıyor. Ancak, küçük kütüklerin daha kolay ters-yüz olup bizi suya devirdiğini de anladık. Küçük kütükler hakkında bir şey daha öğrendik zamanla. Bir gün, ayrı ayrı kütüklerin üzerine uzanmış, yan yana ilerliyorduk. Derken, oyun sırasında ve tamamen bir rastlantı sonucu olarak, kütükleri iyice birbirine yanaştırıp, her ikimiz de birer kol ve ayağımızla ötekinin kütüğünü tuttuğumuz takdirde daha iyi bir denge sağladığımızı ve ters-yüz olmadığımızı fark ettik. Bu bi-

çimde, yan yana uzandığımız zaman dış yanda kalan el ve ayaklarla pek güzel iierleyebiliyorduk. Bu konuda son buluşumuz da, böyle yan yana yattığımız takdirde çok daha küçük kütükler kullanarak çok daha hızlı ilerleyebileceğimizdi. Buluşlarımız burada son buldu. En ilkel salı icat etmiştik de farkında bile değildik. Kütükleri, sağlam asma sapları ya da uzun köklerle birbirine bağlamak aklımızın köşesinden geçmedi. El ve ayaklarımızla tutunmakla yetindik.

Su oyunlarından ilk hevesimizi alıncaya değin geceleri ağaç yuvamıza dönmemiştik. Sonunda yaptığımız eve gitmek aklımıza gelebildi. İşte o zaman Tez-Ayak'la karşılaştık. Önce ben gördüm onu. Bizim ağacın yanındaki meşeden palamut topluyordu. Son derece çekingendi. Önce hiç kıpırdamadan durup bekledi, sonra kendisini görmüş olduğumuzu anlayınca yere atladığı gibi koşa koşa kaçıp gitti. Daha sonraki günlerde onu şurada burada görüyorduk ara sıra. Zamanla, bataklıkla evimiz arasında gidip gelirken onu arar olduk.

Günün birinde, artık kaçmamağa karar vermiş olacak ki, gelişimizi bekledi ve biz yaklaşınca yumuşak, barışçı sesler çıkardı. Ne var ki, çok fazla yaklaşamıyorduk ona. Biraz yanaştığımızı görünce kaçıyor, gözle görülebilecek ama elle dokunulamayacak bir uzaklıkta durarak gene yumuşak yumuşak sesler çıkarıyordu. Bu cilveler birkaç gün sürdü. Onunla tanışıp arkadaş olmak epeyi uzun uzadıysa da sonunda ahbap olduk, arada sırada bizimle oynamağa başladı.

Başlangıçtan beri hoşlanmıştım ondan. Görünüşü çok sevimliydi. Çok uysaldı. Gözleri, o zamana değin görmüş olduğum gözlerin en yumuşağı, en tatlısıydı. Bu bakımdan, Ahali'nin öteki kız ve kadınlarından çok ayrıydı. Öbür kadınlar hep, erkeksi tavırlıydılar. Oysa bu kızcağız hiç sert ya da kızgın ses çıkarmıyor, herhangi bir belânın yaklaştığını görünce olduğu yerde kalıp dövüşeceğine kaçmayı yeğ tutuyordu.

Daha önce de sözünü ettiğim yumuşaklık bütün benliğinden fışkırıyordu sanki. Bunun izlerini gerek yüz, gerekse gövde yapısında görmek mümkündü. Gözleri, öteki türdeşlerimizin gözlerinden çok daha büyüktü ve onlarınki kadar içeri çökük değildi. Üstelik kirpikleri uzun ve düzgündü. Kalın ve çökük bir burnu yoktu. Biçimli bir burun kemiği vardı, burun delikleri de aşağı doğruydu. Ne dişleri kocaman kocamandı, ne de üst dudağı uzun ve sarkık. Alt dudağı da çıkık değildi. Kol ve bacaklarının dış yanları ile omuzları dışında hiç de tüylü sayılmazdı. Kalçaları dar olmakla birlikte baldırları hiç yamru yumru değildi.

Şimdi, yirminci yüzyıl kafamla onu yeniden gözlerimin önünde canlandırırken düşünüyorum da, bu kızcağızın Ateş-Adamları ile bir akrabalığı olabileceğini sanıyorum. Anası ya da babası daha yüksek soydan gelmiş olabilirdi. Zamanımızda bu tür olaylar yaygın değildiyse de arada bir ortaya çıktığı bir gerçekti. Bunun bazı örneklerini gözlerimle görmüştüm, hattâ sürüden bazılarının döneklik yapıp, Ağaç-Adamları'nın yanına kaçtıklarını bile.

Bütün bunları anlatmanın sırası değil şimdi. Dönelim öykümüze. Tez-Ayak, sürüdeki öbür dişilerden tümüyle başkaydı ve ben hemen sevmiştim onu. Yumuşaklığı, tatlılığı beni çekiyordu. Hiç bir zaman sertlik, kabalık yapmaz, hiç bir zaman dövüşmezdi. Hep kaçardı, hep... Adını da bu yüzden Tez-Ayak koymuştum ya. Sarkık-Kulak'tan da, benden de iyi tırmanırdı. Koşmaca oynadığımız zamanlar, güçlükle yakalardık onu, oysa o, bizi istediği zaman kolayca yakalayabilirdi. Bütün hareketleri çok çevikti. Uzaklıkları oranlamaktaki dehasının yanı sıra müthiş bir yürekliliği vardı. Her konuda çekingen olmasına karşın, tırmanmaya, ağaçlarda koşmaya geldi mi hiç korkusu kalmazdı. Onun yanında, Sarkık-Kulak'la ben beceriksiz ve korkak görünürdük.

O da bizim gibi öksüzdü. Onu bir başkasıyle görmedik hiç, ormanda ne zamandan beri kendi başına yaşadığını bilmemize imkân yoktu. Çaresiz ve yalnız, çocukluğunun daha ilk başlarında yaşamak için kaçması gerektiğini öğrenmiş olmalıydı. Çok akıllı, o derece de ağzı sıkıydı. Sarkık-Kulak'la ikimiz onun yaşadığı yeri bulma işini bir oyun haline getirdik. Bir yerde, hem de pek uzak olmayan bir yerde, bir ağaç-sığınağı olduğu kesindi. Ama nerde? Onu ne kadar izledikse yerini öğrenmeyi başaramadık. Gündüzleri bizimle oynamaya hevesliydi, ama yaşadığı yerin sırrını büyük bir kıskançlıkla saklardı.

BÖLÜM XI

Tez-Ayak'ın biraz önce yaptığım tanımlaması Koca-Diş'in, yani düşlerimde yaşayan öteki benliğimin yapabileceği bir tanımlama değildi aslında. Ben, yani modern ben, düşlerimin aracılığıyle Koca-Diş'in gözlerinden bakıyor ve görüyorum.

O geçmiş zamanın çoğu olaylarını da gene aynı biçimde anlattığıma dikkatinizi çekerim. İzlenimlerimdeki bu çift-biçimlilik o denli karışık ki, siz okuyucularımı boşuna yormak gereksiz. Yalnız, burada öyküme biraz ara vererek bu ikiliği, bu şaşırtıcı kişilik karışıklığını açıklamak istedim. Yüzyılların ötesinden geriye bakarak, öteki benliğim Koca-Diş'in duygularını, hareketlerini inceleyen, güdülerini çözümleyen ben'im —yani şimdiki ben—. Koca Diş'in hiç bir şeyi incelediği, çözümlediği yoktu. Son derece saf ve basitti o. Olayları yaşıyordu yalnızca, neyi niçin yaptığını düşünmeden, tüm bilinçsiz olarak.

Bense —yani bugünkü benliğim—, büyüyüp akıllandıkça düşlerimin özüne daha derinden girebiliyordum. Bazen kişi düş görürken bunun farkındadır. Hele gördüğü kötü bir düşse, bunun yalnızca bir düş olduğunu tekrarlayarak avutur kendisini. İşte ben de aynı şekilde kendi düşüme girerdim, ve bunun sonucu ortaya çıkan acayip

çift kişiliğim. olayların hem oyuncusu hem de seyircisi olurdu. Ve çoğu kez modern ben, ilkel ben'in sersemliği, mantıksızlığı, kafasızlığı ve genel olarak korkunç aptallığı karşısında fena halde sinirlenmiş, sabırsızlanmıştır.

Bu parantezi kapamazdan önce bir noktaya daha değineyim. Siz hiç düşünüzde düş gördünüz mü? Köpeklerin, atların, tüm hayvanların düş görebildikleri biliniyor. Koca-Diş'in zamanında da yarı-insanlar düş görürlerdi, kâbus geçirdiklerinde de barbar bağırırlardı uyku arasında. Şunu bilesiniz ki, ben de, kaç kez Koca-Diş'le yatıp onun düşlerini görmüşümdür.

Artık bu, aklın alabileceği şeylerin ötesine çıkıyor, biliyorum. Ve aynı şekilde biliyorum ki, yaptım bu işi. Şunu da ekleyeyim, Koca-Diş'in kuşlar gibi uçtuğu ya da sürüngenler gibi süründüğü düşler, en az sizin gördüğünüz boşlukta-kayma düşleri kadar gerçekti onun için.

Koca-Diş'in de bir başka kişiliği vardı çünkü; uykuya daldığı zaman bu ikinci kişilik düşünde geçmişi görüyordu. Kanatlı sürüngenleri, ejderhaların savaşlarını, onların da ötesinde, minik kemirgen memelilerin yaşantısını, hattâ onların da gerisinde, en eski denizlerin kıyılara bıraktığı yapışkan maddeleri görüyordu. Bu düşleri daha geniş, daha ayrıntılı anlatmama imkân yok. Son derece belirsiz, karmakarışık, ve korkunç şeylerdi —işte o kadar. Daha fazlasını anlatmaya dilim varmıyor. Şu kadarını söyleyeyim ki, kalın bir sis perdesinin ardından gördüğüm geniş ve şaşırtıcı olaylar dizisi, yeryüzündeki yaşamın yalnızca maymun-

dan insana doğru gelişimini değil, solucandan insana kadarki gelişimini kapsıyordu.

Şimdi, dönelim öykümüze. Ben, Koca-Diş, arkadaşım Tez-Ayak'ı yüz ve gövde yapısı daha ince olan, kocaman gözlü, uzun kirpikli, biçimli burunlu bir kız olarak tanımıyordum tabiî. Yumuşak sesler çıkaran, kavga etmeyen, yumuşak gözlü bir dişi olarak biliyordum onu yalnızca. Onunla oynamaktan, birlikte yiyecek avına çıkmaktan hoşlanıyordum ama, bunun nedenini bilmiyordum. Ayrıca, ağaca tırmanmak konusunda da birçok şey öğretmişti bana. Çok akıllı ve çok güçlüydü; tırmanmasını, koşmasını engelleyecek uzun etekleri de yoktu.

Tam bu sıralarda Sarkık-Kulak'la aramıza bir uzaklık girdi. Annemin oturduğu ağaçtan tarafa sık sık gitme alışkanlığı çıkardı. Benim aksi üvey kızkardeşime tutulmuştu, üstelik Geveze'ye de kabul ettirebilmişti kendini. Ayrıca, buralarda bizim yaşlarımızda beş altı genç daha vardı. Ağaçlarda yaşayan birbirine bağlı çiftlerin çocuklarıydı bunlar. Sarkık-Kulak bu gençlerle de oynamayı seviyordu.

Tez-Ayak'ın bu gruba katılmasını bir türlü sağlayamadım. Ne zaman onlarla oynamağa gitsem, o geride kalır, sonra birden ortadan kaybolurdu. Bir keresinde gelmesi için iyice ısrar ettiğimi hatırlıyorum. Ama yolda, ikide bir telâşla geriye bakıyor; besbelli, gelmekten çekiniyordu. Sonunda gene geri kaçtı ve ağacın birinden bana seslendi. Bu durumda, Sarkık-Kulak yeni arkadaşlarıyle oynamağa gittiği zamanlar, ben onunla bir-

likte gitmez oldum. Tez-Ayak'la çok iyi arkadaştık, bununla birlikte, bütün çabalarıma karşın onun hangi ağaçta oturduğunu bir türlü öğrenememiştim. Araya başka olaylar girmemiş olsaydı, yakında çiftleşecektik kuşkusuz, çünkü sevgimiz karşılıklıydı. Ne yazık, araya başka bir olay girdi.

Bir sabah, Tez-Ayak ortalıkta görünmeyince, Sarkık-Kulak'la ben de, kalkıp bataklık suya indik ve kütüklerimizle oynamağa başladık. Sudan daha yeni çıkmıştık ki, dehşet verici bir kükreme işittik. Kızıl-Göz'dü bu. Kütük yığınının öteki yanında çömelmiş, bütün nefretiyle bakıyordu bize. Fena halde korkmuştuk. Burada sığınabileceğimiz dar girişli bir mağara da yoktu üstelik. Yalnız, aramızdaki on metrelik su birikintisi az çok güvenlik sağlıyordu bize. Bütün cesaretimizi topladık.

Kızıl-Göz ayağa kalkıp, kıllı göğsünü yumruklamağa başladı. Bizim kütüklerimiz yanyanaydı, üzerlerine oturup gülmeğe başladık. Başlangıçta biraz isteksiz bir gülmeydi bizimkisi, daha korkudan kurtulmamıştık. Yavaş yavaş, Kızıl-Göz'ün bu durum karşısında güçsüz kaldığı kafamıza dank edince rahatladık ve gamsız kahkahalarımızı koyverdik. Beriki öfkesinden kuduruyordu. Çaresiz bir kızgınlık içinde, durmadan dişlerini gıcırdatmaktan geri kalmıyordu. Bizse kendimizi tam bir güven içinde sandığımızdan alay edip duruyorduk onunla. İki adım ötesini görmekten aciz budalalardık anlayacağınız.

Kızıl-Göz birdenbire göğsünü yumruklamayı, dişlerini gıcırdatmayı bir yana bırakıp kütük yığınından kıyıya koştu. Birdenbire bizim neşemiz de

son buldu. Kızıl-Göz'ün öç almaktan öyle kolay kolay vaz geçmeyeceğini pekâlâ biliyorduk. Ne yapmak niyetinde olduğunu bilemeden, korku içinde beklemeğe koyulduk. İnan olsun, suda açılmak aklımıza bile gelmedi. Biraz sonra atlaya zıplaya gene kütük yığınının üstüne geldi düşman. Koca eli çakıl taşları ile doluydu. Tanrı acımış da daha öldürücü silâhlar, örneğin kiloluk taşlar bulamamış. Çünkü on metrelik bir uzaklıktan öyle taşlar atmaya kalksaydı kesinlikle öldürebilirdi bizi.

Gene de büyük tehlike içindeydik. Vınnn! Küçük bir çakıl taşı kulağımın hemen yanından bir kurşun hızıyle geçti. Sarkık-Kulak'la aynı anda kürek çekmeye başladık. Vınnn, küüüt! Sarkık-Kulak acıyla haykırdı. Çakıl taşlarından biri, iki omuzunun arasına isabet etmişti. Derken ben de bir isabet aldım ve çığlığı bastım. Bizi kurtaran tek şey, Kızıl-Göz'ün cephanesinin bitmesiydi. Sarkık Kulak'la ikimiz son hızla kaçarken, o kıyıya dönüp yeniden taş toplamağa gitti.

Yavaş yavaş menzilden çıkıyorduk. Kızıl-Göz cephanesini tazelemek için kıyıya bir iki yolculuk daha yaptı, taşlar yanımızdan geçiyordu. Su birikintisinin orta yerinde hafif bir akıntı vardı. Biz, heyecanımızdan, akıntının bizi ırmağa doğru sürüklediğini fark edememiştik. Su yüzünde ilerlemeye devam ediyorduk; Kızıl-Göz de kıyıyı izleyerek bize mümkün olduğu kadar yakın olmaya çalışıyordu. Derken daha büyük taşlar bulmaya başladı. Yeni cephanesiyle daha da uzağa atabiliyordu. En az iki buçuk kilo ağırlığında bir kaya parçası benim yanı başımda bulunan bir kütüğe

çarptı; etkisi öylesine büyük oldu ki, bir sürü kıymık, ateşten iğnecikler gibi bacağıma saplandı. Taş bana çarpmış olsaydı ölüp gitmiştim kesinlikle.

Derken ırmağın akıntısına kapıldık. Kendimizi kurtarmak için öyle coşkulu coşkulu kürek çekmeğe dalmıştık ki, içinde bulunduğumuz durumun kötülüğünü ancak Kızıl-Göz'ün attığı zafer çığlığı ile anlayabildik. Irmak akıntısının birikmiş bataklık suyuna eriştiği yerde bir dizi ufak su çevrisi bulunmaktaydı. Bunlar bizim biçimsiz kütükleri yakaladıkları gibi hiç durmadan döndürmeğe, oradan oraya, ileri geri atmağa başladılar. Artık ilerleme çabasını bir yana bırakıp tüm enerjimizi kütükleri yanyana ve birbirine bağlı tutmaya verdik. Bu arada Kızıl-Göz de bombardımana devam ediyor, dört bir yanımızda suya düşen taş parçaları üzerimize su sıçratmaktan başka hayatımızı da tehlikeye sokuyordu. Kızıl-Göz bir yandan da bağıra çağıra sevincini belirtmekten geri kalmıyordu.

Bataklık suyunun ırmakla birleştiği yerde sert bir dönemeç yapıyordu ırmak ve ana akıntı buradan doğruca karşı kıyıya yöneliyordu. Dolayısıyle biz, bir yandan ırmağın aşağı tarafına doğru giderken, bir yandan da karşı kıyıya, yani kuzey kıyıya yönelmiş oluyorduk. Böylece Kızıl-Göz'ün hedefi olmaktan da kurtulduk. Son olarak dönemecin tam ucundaki toprak parçası üzerinde zıp zıp zıplayarak bir zafer şarkısı söylerken gördüm onu.

Sarkık-Kulak'la ben, kütüklerin birbirinden ayrılmasını önlemeye çalışmaktan başka bir şey yapacak durumda değildik. Kaderimize boyun eğ-

miştik artık. Irmağın kuzey kıyısından ancak kırk elli metre uzaklıkta olduğumuzu fark edinceye değin kadere karşı çıkmağa kalkışmadık. Ama kıyıya oldukça yakın olduğumuzu görünce yeniden harekete geçtik ve ellerimizi kürek gibi kullanarak o yana doğru ilerlemeye çalıştık. Tam bulunduğumuz yerde ana akıntı, yeniden ırmağın güney kıyısına dönüyordu. Çabalarımız sonucunda akıntının en hızlı ve en dar olduğu yerde, daha ne olduğunu pek anlayamadan akıntıdan kurtulmuş, durgun suya girmiştik bile.

Kütüklerimiz yavaş yavaş ilerleyerek sonunda karaya yumuşak oturma yaptı. Sarkık-Kulak'la birlikte kıyıya çıktık. Kütükler de kendi kendilerine yüzerek durgun sudan ayrılıp gittiler. Birbirimize baktık, ama gülmedik bu kez. Yabancı bir diyara gelmiştik. Geldiğimiz şekilde geri dönebileceğimiz, yeniden kendi ülkemize kavuşabileceğimiz aklımızdan bile geçmedi.

Irmağın bir kıyısından öteki kıyısına geçmesini öğrenmiştik ama yaptığımız işin öneminden, hattâ bu işi yapmış olduğumuzdan bile, haberimiz yoktu. Oysa, Ahali'den, başka hiç kimse başaramamıştı bunu. Irmağın kuzey kıyısına ilk adımı atan bizlerdik; ve sanırım sonuncusu da biz olduk. Gelecekte başkaları da yapabilecekti aynı şeyi kuşkusuz; Ateş-İnsanları'nın göçü ve bunun sonucu olarak Ahali'den hayatta kalanların da göçmek zorunda kalmaları bu evrimi yüzyıllarca geciktirdi.

Gerçekten de, Ateş-İnsanları'nın göçünün ne denli büyük bir yıkım olacağını kimse bilemezdi

o sıra. Bana kalırsa bu göç, Ahali'nin hemen hemen tümüyle yok olmasını çabuklaştırdı. Yani, bizler, insanlığa doğru tomurcuklanmağa başlamış olan ilkel yaratıklar, daha çiçeklenemeden yolunduk, ırmağın denize döküldüğü yerdeki korkunç çağlayan tarafından yutulduk. Diyeceksiniz ki, bu durumda, nasıl oldu da sen hayatta kaldın? Durun biraz, öykümün daha ilerki bir bölümünde anlatacağım bunun nasıl olduğunu.

BÖLÜM XII

Irmağın kuzey yanındaki topraklarda ne kadar zaman dolaştık hiç bilemiyorum. Issız bir adada mahsur kalmış, yeniden kendi ülkelerine dönme umudundan yoksun deniz kazazedeleri gibiydik. Irmağa sırtımızı dönüp, haftalarca, aylarca hiç bir insan izi olmayan kırlıklarda dolaştık durduk. Bu yolculuğu bütün ayrıntılarıyle anlatmama, hele olayları günü gününe sıralamama imkân yok. Genel olarak belli belirsiz, silik bir şeyler anımsıyorum, ancak bazı olaylar açık-seçik olarak canlanıyor gözümün önünde.

Özellikle, Uzun Göl ile Uzak Göl arasındaki dağlardayken katlandığımız korkunç açlığı çok iyi hatırlıyorum. Bir de, çalılar arasında uyuyan bir buzağıyı yakalayışımızı. Ayrıca, Uzun Göl ile dağlık bölge arasındaki ormanda yaşayan Ağaç-Adamları'yla da karşılaştık. Zaten bizi dağlara doğru kovalayarak Uzak Göl'e gitmeğe zorlayan da onlardı.

Irmaktan ayrıldıktan hemen sonra batıya doğru yürümeğe başladık. Derken, bataklık bir bölgenin ortasından akan ufak bir dereye geldik. Buradan, yukarı, kuzeye doğru kıvrılarak bataklığın sınırını izledik. Gide gide, Uzun Göl adını verdiğim göle geldik birkaç gün sonra. Gölün üst yanında bir süre kaldık, bol bol yiyecek vardı çünkü.

Bir gün, ormanın içinde Ağaç-Adamları'yla karşılaşmayalım mı? Bu yaratıklar yırtıcı maymunlardan başka bir şey değillerdi aslında. Ama gene de bizlerden pek farklı oldukları söylenemez. Bizden daha kıllıydılar, doğru; bacakları biraz daha eğri ve yamru yumruydu, gözleri biraz daha küçük, boyunları biraz daha kalın ve kısaydı. Burun delikleri de çökmüş bir yüzeyde açılmış deliklere bizimkilerden biraz daha çok andırıyordu. Ama, yüzlerinde, avuçlarında ve tabanlarında kıl yoktu, çıkardıkları sesler bizimkilere benziyor, bizimkilere benzer anlamlar da taşıyordu. Ağaç-Adamları ile bizim Ahali arasında öyle pek büyük bir ayrılık yoktu kısacası.

Onu önce ben buldum. Ufak-tefek, kupkuru bir ihtiyardı; yüzü buruş buruş olmuş, gözleri sulanmış, titrek bir yaratık. Bizim için tam bir avdı o. Yaşadığımız dünyada çeşitli türler arasında hiç bir yakınlık, hiç bir dayanışma yoktu. Üstelik bizim türümüzden de değildi bu yaratık, bir Ağaç-Adamı'ydı. Yaşlıydı da. Bir ağacın —belli ki kendi ağacıydı bu, çünkü dalların arasında kırık dökük bir yuva görünüyordu— dibinde oturuyordu.

İhtiyarı Sarkık-Kulak'a göstermemle üzerine saldırmamız bir oldu. Ağaca tırmanmağa kalktıysa da, bizden çok daha ağır hareket ettiği için, ben bacağından yakalayıp aşağı çektim onu. Ondan sonra bir güzel eğlendik. Zavallıya çimdikler attık, saçını çektik, kulaklarını büktük, dallarla dürtükledik her yanını. Bu arada gözlerimizden yaşlar gelerek gülüyorduk tabiî. Kurbanımızın boş yere debelenmeleri, kızgınlık gösterileri gerçekten de

gülünçtü. Gençliğinin soğumuş küllerini yeniden alevlendirmek için çabalaması, yılların gerisinde kalmış olan gücünü canlandırmaya çalışması — korkunç bir şekilde kaş çatacağı yerde yüzünü zavallı bir biçimde buruşturması, dökülmüş dişlerini gıcırdatması, sıska göğsünü pörsümüş yumruklarıyle dövmesi gülmekten kırıp geçiriyordu bizi.

Bir de oksürüğü vardı üstelik. Soluksuz kalıyor, öksürüyor, tükürük saçıyordu durmadan. Her ağaca çıkmaya davranışında geri çekiyorduk onu. Sonunda kendi güçsüzlüğüne teslim oldu ve oturduğu yerde ağlamaktan başka bir şey yapamaz oldu. Sarkık-Kulak'la ben de karşısına oturduk, birbirimize sarılıp onun zavallılığına güldük, güldük.

Ağlamaktan sızlanmaya geçti, sızlanmaktan da ulumaya. Sonunda bağırmayı bile başardı. Aldı mı bizi bir korku! Ne kadar susturmağa çalıştıksa da boş; biz susturmak istedikçe o daha beter bağırıyordu. Derken, ormanın pek uzak olmayan bir yerinden, kulağımıza, «Göek! Göek!» diye bir ses geldi. Bu sese karşılık olarak ormanın çeşitli yerlerinden çeşitli bağırmalar geldi ve de çok uzakta bir yerden son derece kalın bir sesin «Göek! Göek!» dediğini işittik. Aynı zamanda, ormanın her yanından, «Huuu, Huuuuu!»lar yükseliyor, çevremizi sarıyordu sanki.

Ve kovalamaca başladı. Kaçtık, kaçtık, koşumuz hiç bitmeyecek gibiydi. Ağaçlardan atlaya atlaya, dört bir yanımızdan geliyorlardı. Bütün bir sürü peşimize düşmüştü anlaşılan ve nerdeyse yakalayacaklardı bizi. Sonunda yere inmek zorun-

da kaldık. Ama bu iyi oldu bizim için. Çünkü onlar, gerçekten Ağaç-Adamları'ydılar, tırmanma işini bizden daha iyi beceriyorlardı. Ancak yerde koşma konusunda biz daha üstündük. Kuzeye doğru tabanları yağladık, koca bir sürü uluyordu arkamızdan. Açıklık yerlere geldiğimizde arayı epeyi açtık ama, çalılıklarda onlar hızlanıp bize yetiştiler, birçok kereler yakalanmamıza ramak kaldı. Bu bitmez tükenmez kovalama sürdükçe, anladık ki biz onların türünden değiliz ve aramızda dayanışma diye hiç bir şey yok.

Saatlerce koşturdular bizi. Orman bitmek bilmiyordu. Elden geldiği kadar ağaçsız alanlara kaçmamıza karşın, sonunda hep sık ağaçlı yerlere varıyorduk. Arada bir kurtulduğumuzu sanıp, dinlenmek için oturuyorduk. Daha bir soluk bile almadan o tanrı belâsı «Huuu, Huuu!»ları ve korkunç «Göek! Göek!» seslerini duyuyorduk. Kimizaman da son derece vahşi bir «Ha ha ha haaaa!» işitiliyordu.

Böylece, ormanın bir başından öteki başına değin kovaladılar bizi kızgın Ağaç-Adamları. Sonunda, akşama doğru, yamaçlar gittikçe yükselmeğe, ağaçlar da gittikçe ufalmağa başladı. Derken, dağın çayırlık eteklerine ulaştık. Artık iyice hızlı ilerleyebilirdik biz, burada Ağaç-Adamları peşimizi bırakıp ormanlarına döndüler.

Dağlar ıssız, çıplak ve düşman görünüşlüydü. Üç kez yeniden ormana dönmeyi denedik. Ancak Ağaç-Adamları pusuda bekliyorlardı, her seferinde bizi geri çevirdiler. Sarkık-Kulak'la ikimiz geceyi, nerdeyse bir çalıdan farksız olan

cüce bir ağacın tepesinde geçirdik. Hiç de güven içinde değildik, oradan geçecek herhangi bir yırtıcı hayvanın kurbanı olabilirdik.

Sabahleyin, içimizde Ağaç-Adamları'na karşı yeni uyanmış olan bir saygı, dağlara vurduk. Belirli bir planımız, hattâ ne yapacağımız hakkında en ufak bir fikrimiz olmadığı kesindi. Güçbelâ kurtulduğumuz tehlikeden uzaklaşıyorduk yalnızca. Dağlarda dolaştığımız günlerin anısı çok soluk, belli belirsiz kafamda. O ıssız, çıplak bölgede günlerce dolandık, çok acı çektik. Çok da korktuk bu arada, her şey öylesine yeni ve yabancıydı ki. Hava çok soğuk olduğu için fena halde üşüdük, bir süre sonra da korkunç bir açlığa katlanmak zorunda kaldık.

Issız kayalar, köpüren akarsular, kocaman, gürültülü çağlayanlar diyarıydı burası. Nice derin dağ boğazlarından geçtik, nice uçurumlu dere yataklarını indik çıktık, nice dar geçitlerden geçtik; ve her zaman, her yanımızda, neredən bakarsak bakalım, bitmez tükenmez sıra dağlar görüyorduk. Geceleri, bulduğumuz inlerde, kaya yarıklarında yatıyorduk. Çok soğuk bir gece, tıpkı bir ağaca benzeyen, ince uzun bir kayanın tepesinde tünediğimizi hatırlıyorum.

Sonunda, açlıktan başımızın döndüğü sıcak bir öğlen saatinde, iki sıra dağı birbirinden ayıran geniş vadinin üst bölümüne ulaştık. Toprağın bu yüksek belkemiğinden kuzeye doğru baktığımızda, gittikçe alçalan yamaçların ötesinde, çok uzakmış gibi duran bir göl gördük. Güneş, suyun yüzünde parıldıyordu; çevresinde, açık düzgün bir

çayır yayılmıştı; doğusuna doğru da upuzun bir ormanın kara çizgisini görebiliyorduk.

Göle ulaşmamız iki gün sürdü; vardığımız zaman da açlıktan ölmek üzereydik. Gölün kıyısında, çalılar arasındaki otlukta mışıl mışıl uyuyan bir buzağıcık bulduk. Bu yavru epeyi uğraştırdı bizi, çünkü hayvan öldürmek için, yalnızca ellerimizi kullanmasını biliyorduk. Sonunda karnımızı bir güzel doyurabildik. Buzağıdan arta kalan eti de ormana taşıyıp bir ağaca sakladık. Ama, bir daha bu ağaca uğrayamadık, çünkü Uzak Göl'den çıkan akarsuyun kıyıları yumurta dökmek için denizden çıkmış olan alabalıklarla tıklım tıklım doluydu.

Gölün batısında geniş otlaklar uzanıyordu. Burada da bol bol bizon, yaban ineği ve benzeri büyük baş hayvanlar vardı. Ancak, yaban köpeği sürüleri de kol geziyordu buralarda; yüksek ağaçlar olmadığı için de, bize göre güvenli bir yer değildi. Günlerce akarsuyu izleyerek kuzeye doğru yol aldık. Derken, neden olduğunu söyleyemeyeceğim, çünkü bilmiyorum, akarsuyu izlemeyi bırakıp doğuya kıvrıldık, oradan da koca bir ormanı aşarak güney-doğuya döndük. Yolculuğumuzu uzun uzun anlatıp da içinizi sıkacak değilim. Ancak, Ateş-İnsanları'nın ülkesine nasıl vardığımızı anlayasınız diye, gittiğimiz yönleri şöyle bir sıralayayım dedim.

Birden karşımıza bir ırmak çıktı. Bunun, bizim eski ırmak olduğunu bilmiyorduk tabiî. O kadar uzun süredir yolumuz kayıp dolaşıyorduk ki, kayıp yaşamayı alışkanlık haline getirmiştik sanki. Şimdi, geriye bakarak düşünüyorum da,

insan yaşantısı, insan yazgısı gerçekten çok küçük rastlantılara dayanıyor. Irmağın bizim ırmak olduğunu bilmiyorduk, bilmemiz imkânsızdı bunu; ama durup dururken karşı kıyıya geçmemiş olsaydık hiç bir zaman sürüye dönemeyecektik; ve ben, bin yüzyıl sonra doğacak olan ben, hiç bir zaman doğamayacaktım.

Gerek Sarkık-Kulak, gerekse ben, kendi ülkemize dönmek istiyorduk. Yol boyunca sıla hasreti çekmiş, kendi türümüzden yaratıkları, kendi topraklarımızı özlemiştik. Üstelik sık sık Tez-Ayak'ı düşünüyordum. —yanındayken mutlu olduğum, o yumuşak sesler çıkaran, o nerede oturduğu bilinmeyen dişi yaratık ikide bir aklıma geliyordu. Onu hatırladığım zamanlar garip bir açlık duyuyordum— ama hiç de aç olmadığım, örneğin yemeğimi yeni bitirdiğim zamanlarda duyuyordum bunu.

Neyse, dönelim ırmağa. Yiyecek içecek boldu, özellikle yaban çileği çeşitleri ve pek tatlı bitki kökleri. Kıyıda günlerce oyalandık, türlü oyunlar oynadık. Derken Sarkık-Kulak'ın aklına bir fikir geldi. Fikrin gelişi gözle görülebilirdi. Ben açık-seçik gördüm. Önce bakışları değişti, yakınmalı, kaygılı, ters bir anlam belirdi; bir şey fena halde rahatsız etmiş, sanki dürtüklemişti onu. Sonunda gözleri bulandı; kafasında yeni belirmiş olan düşünceyi tam yakalayamadan kaçırmış gibiydi. Ama biraz önceki yakınmalı, ters ifade yeniden geldi gözlerine; besbelli fikir inatçı çıkmış, Sarkık-Kulak da önünde, sonunda yakalayabilmişti onu. Bana baktı, sonra ırmağa ve uzakta görünen karşı kıyıya. Bir şeyler söylemek istedi.

Ama kafasındaki düşünceyi ifade edebilecek yeteneği yoktu. Sonunda, anlayamadığım saçmasapan birtakım sesler çıkarınca, ben de kahkahayı bastım, öfkeyle üzerime saldırıp beni yakaladığı gibi yere fırlattı. Dövüşmeğe başladık. Sonunda bir ağaca tırmanıp kurtuldu elimden. Ben arkasından tırmanmak istedikçe de, oralardan uydurduğu bir uzun dal parçasıyle geri itekledi beni.

Kafasında belirmiş olan düşünceyse parıldıya parıldıya uçup gitmişti. Ben işin aslını bilmiyordum, o da unutmuştu. Ama ertesi sabah gene belirdi kafasında. Belki de düşüncenin bu denli inatçı olmasının nedeni, Sarkık-Kulak'ın yuvaya dönme içgüdüsünün çok kuvvetli oluşuydu. Her neyse, gene gelmişti düşünce, hem de bir gün öncekinden daha parlak, açık-seçik olarak. Beni ırmağa, kıyıya takılıp kalmış bir kütük parçasının yanına indirdi. Ben de sandım ki, vaktiyle bataklığın su birikintisinde oynadığımız oyunu oynamak istiyor. Az ötedeki bir başka kütüğü alıp getirdiği zamanda bile öyle sanmağa devam ettim.

Ancak kütüklerin üzerine uzanıp da el ve ayaklarımızla ikisini birleştirdikten ve ırmağa açılıp akıntıya kapıldıktan sonra anladım niyetini. Bir ara durup uzak kıyıyı işaret etti, kütüğünü çekmeğe devam ederek yüksek sesle, hevesli hevesli bağırdı. Ne demek isteğini anlamıştım, ben de en az onun kadar istekle harekete geçtim. Akıntı o kadar hızlıydı ki, bizi tuttuğu gibi güney kıyısına attı, ama daha yanaşmaya

kalmadan, yeniden akıntıya yakalanarak, kuzey kıyısına doğru gitmeğe başladık.

İşte burada aramızdaki anlaşmazlık büyüdü. Kuzey kıyısının bize çok daha yakın olduğunu görerek, o yana doğru gitmeğe başladım. Oysa Sarkık-Kulak var hızıyla güney kıyısına doğru kulaçlıyordu suları. Kütükler bir daire içinde dönmeğe başladılar şimdi de ve biz ne o yana, ne de bu yana gidebiliyorduk. Şiddetli akıntı ırmağın aşağılarına doğru sürüklemeğe devam ediyordu. Bu durumda dövüşmeğe kalkamazdık, kütükleri bir arada tutan el ve ayaklarımızı bırakmamamız gerektiğini pekâlâ biliyorduk. Bağıra çağıra hakaret ettik birbirimize, küfürler savurduk karşılıklı. Ağız kavgamız sürüp giderken, akıntı kütüklerimizi gene güney kıyısına yöneltmişti. Artık en yakın hedef orası olduğuna göre, çatışmayı bırakıp bir an önce kıyıya ulaşmak için çaba göstermeliydik. Durgun bir körfezcikten karaya yanaştık sonunda. Doğruca ağaçlara tırmanıp çevremizi kolaçan etmeğe koyulduk.

BÖLÜM XIII

Irmağın güney kıyısına dönüşümüzün ilk gecesinde, Ateş-Adamları ile karşılaştık. Sarkık-Kulak'la birlikte geceyi geçirmek üzere tünediğimiz ağacın biraz ötesinde, ormanda ava çıkmış bir grubun kamp yeri vardı. Başlangıçta, Ateş-Adamları'nın sesleri bizi korkuttu. Ama daha sonra, gece iyice çökünce, yaktıkları ateş son derece ilgimizi çekti. Hiç gürültü çıkarmadan, ağaçtan ağaca sürüne sürüne, kamp sahnesini daha yakından görebileceğimiz bir yere geldik.

Ateş, ırmağın yakınında, ağaçlar arasındaki ufak bir açıklıkta yanıyordu. Çevresinde yarım düzine kadar Ateş-Adamı vardı. Sarkık-Kulak birden kolumu yakaladı, tir tir titrediğini hissettim. Daha dikkatle baktığımda, ateşin çevresindekiler arasında Kırık-Diş'i vuran ufak-tefek yaşlı avcıyı gördüm. Ateşe yeni odun atmak için ayağa kalkıp da yürüdüğünde, sakat bacağı yüzünden hâlâ topalladığını gördük. Nerden aldıysa bu yarayı, sakat kalmıştı. Geçen seferki karşılaşmamıza göre daha kuru, daha buruş buruş görünüyordu. Yüzündeki tüyler de iyiden iyiye kırlaşmıştı.

Öteki avcılar hep genç adamlardı. Her birinin yanında, yerde ok ve yayları duruyordu. Bu silâhların ne olduğunu pek iyi biliyordum artık.

Ateş-Adamları bellerine ve omuzlarına hayvan postları dolamışlardı. Kolları ve bacakları çıplaktı, ayaklarına da herhangi bir şey giymemişlerdi.

Daha önce de söylemiş olduğum gibi, bizim Ahali kadar kıllı değildi bunlar. Başları da pek büyük sayılmazdı; alnın gözlerden itibaren geriye eğikliği konusunda ise Ahali ile aralarında öyle büyük bir ayrılık yoktu.

Ne bizler kadar kamburdular, ne de hareketlerinde bizim kadar atik ve çevik. Belkemikleri, kalçaları ve diz eklemleri belki bizimkilerden daha sağlamdı. Kolları da kısaydı bizimkilere göre. Yürürken ellerinden biriyle yere dokunarak denge sağlamak gibi bir huyları yoktu. Ayrıca, kasları da bizimkilerden daha yuvarlak ve daha simetrikti, yüzleri de, canayakın... Burun delikleri aşağı doğru açılıyordu; burundaki kemikler daha gelişmiş olduğundan bizimkiler gibi yumruk yiyip yamılmışa benzemiyordu. Dudakları kuru, az etli, daha az sarkıktı, köpek dişleri gerçek köpeklerin dişlerine benzemiyordu bizimkiler kadar. Buna karşılık, onlar da bizler gibi ince kalçalıydılar ve bizden daha kilolu değildiler. Kısacası Ateş-Adamları ile aramızdaki fark, Ağaç-Adamları ile aramızdaki farktan daha azdı. Aslında her üç türün de birbiriyle akrabalığı vardı tabiî. Çok uzak bir akrabalık da değildi bu.

Adamların çevresinde oturmuş oldukları ateş pek çekici bir şeydi doğrusu. Sarkık-Kulak'la birlikte saatlarca oturup alevleri ve dumanı seyrettik. En çok beğendiğimiz de, yeni yakacak atıldığı zaman yukarı doğru uçuşan kıvılcımlardı.

Ateşe daha yakından bakabilmek için yanaşmak istiyordum ama, olanaksızdı bu. Açıklık yerin tam kenarındaki bir ağaca tünemiştik, yakalanmayı göze alamıyorduk.

Ates-Adamları ateşin çevresinde çömelmişler, başları dizlerinin arasında uyuyorlardı. Uykuları hiç de derin değildi. Uyurken bile kulakları hareket ediyordu, belli ki çok tedirgindiler. Arada bir, aralarından biri kalkıp ateşi harlandırmak için odun atıyordu. Ormanın ortasındaki bu ışık halkasının çevresinde yırtıcı av hayvanları dolaşıp duruyorlardı —gerçi onlar karanlıktaydı ya, Sarkık-Kulak'la ben seslerinden tanıyorduk Yaban köpekleriyle bir sırtlan vardı; bir ara korkunç ulumalar, hırlamalar kapladı ortalığı, uyuyan Ateş Adamları'nın hepsi birden aynı anda yerlerinden fırlayıverdiler.

Bir keresinde iki arslan gelip durdu bizim ağacın altında —biri erkek biri dişi. Kılları dikilip, gözleri parlayarak baktılar insan milletine. Erkek arslan bıyıklarını yalamağa başlamıştı bile, hevesli hevesli titriyordu. Hemen yemeğe başlamak için can atıyordu besbelli. Dişisi daha temkinliydi. Bizi de o gördü ilkin. Her ikisi de başlarını ağaca kaldırıp burun deliklerini titrete titrete, sessizce baktılar bize. Derken öfkeli öfkeli homurdandılar, ateşe bir kez daha göz attıktan sonra ormana vurup gittiler.

Onlar gidedursun, biz uzun süre olduğumuz yerde kalıp ateşi seyrettik. Arada bir çalıların arasında yuvarlanan ağır gövdelerin çatırtısını duyuyor, ateşin çevresindeki halkanın

karşı karanlık yanında, alevlerin arkasından parlayan gözleri görebiliyorduk. Uzakta bir arslan kükredi; ve gene uzaktan, yaralanmış bir hayvancığın çığlıkları, suyun içinde debelenirken çıkardığı şapırtılar. Gene ırmağın oradan bir gergedanın kalın hırıltısı.

Sabah uykudan uyanınca, sürüne sürüne ateşin olduğu yere gittik. Küllenmişti ama, sönmemişti, Ateş-Adamları da çekip gitmişlerdi. Çevredeki ağaçları bir dolaşıp gerçekten gittiklerinden emin olduktan sonra, koşa koşa ateşe yaklaştık. Bunun ne biçim bir şey olduğunu yakından görmek istiyordum, hâlâ ışıldayan bir koru aldım elime. Aldığım gibi atıverdim, korkunç bir çığlık koyverdim. Benim çığlığım Sarkık-Kulak olacak ödleği öyle bir korkuttu ki hemen bir ağacın tepesine fırladı. O kaçınca ben de korktum bu sefer; çarçabuk ben de tırmandım ağaca.

İkinci gelişimizde daha dikkatli davrandık, korları ellemeğe kalkmadık. Ateş-Adamlarını taklit etmeğe başladık. Ateşin yanına çömelip başlarımızı dizlerimize eğdik, uyuyormuş gibi yaptık. Sonra konuşmalarını da taklit etmeğe çalıştık, onların pozlarıyle konuşarak bir sürü saçma sapan ses çıkardık. O kara-kuru ihtiyarın, ateşi bir sopayla dürtüklediğini görmüştüm. Tabiî hemen bir sopa uydurup ben de dürtükledim ateşi, bir yığın kor çıktı meydana, bulut bulut küller yükseldi gökyüzüne. Bu oyun pek hoşumuza gitti doğrusu, kısa zamanda her ikimiz de bembeyaz küllerle kaplanmıştık.

Dün geceki adamların ateşe nasıl odun attığını gördükten sonra bizim de aynı şeyi denemeye kalkacağımız belli bir şey. Önce ufak tefek dallar attık ateşe. Başarı! Odun birden parlayıp çatırdaya çatırdaya yanmağa başladı. Neşemize diyecek yoktu doğrusu, hoplaya zıplaya, bağıra çağıra dans etmeğe başladık. Derken daha büyük odun parçaları topladık. Ateş koskocaman oluncaya değin attık da attık odunları. Çevre ağaçlara koşup getirdiğimiz kuru dallarla, durmadan yükseltiyorduk ateşi. Alevler büyüdükçe büyüyordu, dumanlar yüksek ağaçların tepelerini çoktan aşmıştı. Ateş gürüldeyip, çatırdıyor, hattâ kükrüyordu. Kendi ellerimizle yarattığımız en görkemli yapıttı bu, son derece gururlanıyorduk. Biz küllerden apak olmuş iki cüce, o harikulâde ateşin çevresinde deli gibi dans ederken, kendimizi Ateş-Adamı olmuş sanıyorduk.

Biz farkında olmadan tabandaki kuru otlarla ağaç diplerindeki alçak çalılar da ateş almıştı. Birden küçük alanın kenarındaki kocaman ağaçtan alevler yükselmeğe başladı. Şaşkın gözlerle baktık. Sıcaklığı öylesine artmıştı ki gerilemek zorunda kaldık. Bir başka ağaç daha tutuştu, böyle böyle derken en az yarım düzine ağaç cayır cayır yanmağa başladı. Ödümüz kopmuştu. Canavar zincirlerini koparmış, olanca gücüyle dalıvermişti ormanın içine. Korkumuzdan hiç bir yere kıpırdayamadan olduğumuz yerde kaldık. Yangın çevremizde bir yay meydana getirmişti, bizi de orta yerde kıstırmıştı. Sarkık-Kulak'ın gözlerinde, ne olup

bittiğini anlamadığı zamanlar beliren o yakınmalı bakış belirdi. Benim bakışlarımda da ayrı anlam vardı kuşkusuz. Birbirimize sarılıp öylece kaldık —ta ki ısı artık dayanılmayacak kadar artıp, yanık saç kokusu aklımızı başımıza getirinceye değin. Derken deli gibi kaçmağa başladık, ormanın içerlerine, batıya doğru koşuyor, koşarken de arada bir dönüp yangına bakıyorduk hakır hakır gülerek.

Öğlene kadar koştuktan sonra, boyuna benzer bir toprak parçasının üzerine geldik. Sonradan anladığımıza göre ırmak burada büyük bir kıvrım yapıyor, hemen hemen tam bir daire meydana getiriyordu. Kıstağın tam girişinde bir dizi alçak, yarı yarıya ağaçlık tepeler vardı. Bunları aştık. Geriye baktığımızda, ormanın bir alev denizi haline gelmiş olduğunu gördük. Rüzgâr yangını doğuya doğru sürükleyip götürüyordu. Bizse, ırmak kıyısını izleyerek batıya doğru yürümeğe devam ettik. Ve birden, neye uğradığımızı bile anlayamadan kendimizi Ateş-Adamları'nın köyünün orta yerinde bulduk.

Bu köy, ya da yaşama yeri, stratejik bakımdan akıllıca seçilmişti. Bir yarımadaydı burası, üç yanı kıvrılan ırmak doğal olarak koruyordu. Karayla olan tek bağlantısı biraz önce geçtiğimiz dar kıstaktı, orada bile alçak tepeler doğal bir engel meydana getiriyordu. Burada, dünyadan hemen hemen tüm ayrılmış bir şekilde yaşayan Ateş-Adamları kimbilir kaç yıldan beri gelişip ilerlemekteydiler. Hattâ sanırım, bir süre sonra göç etmek zorunda kalarak bizim Ahali için gerçek bir felâket yaratmalarının bir ne-

deni bu kuytu yerde erişmiş oldukları refahın yüksekliğiydi. Herhalde sayıca fazla çoğalmışlar, zamanla yarımadalarına sığamaz olmuşlardı. Durmadan genişleyip yayılıyorlardı ve bu genişleme sırasında, Ahali'yi önlerine kattıkları gibi oralardan kovacak, bizlerden boşalan mağaralara yerleşip bir zamanlar bizim oturduğumuz yerleri işgal edeceklerdi.

Ne var ki, Ateş-Adamları'nın kalesine ilk gittiğimiz gün, bir süre sonra meydana gelecek olan bu olayların hiç birinden haberimiz olamazdı tabiî. Nerede olduğumuzu anlar anlamaz yapılacak yalnızca bir tek şeyi nihayet kavramıştık: kaçmak! Ancak, çok derin olan merakımızı bir türlü yenememiştik, köye şöyle bir göz atmaktan kendimizi alamadık. Ömrümüzde ilk kez Ateş-Adamları'nın kadınlarını ve çocuklarını görüyorduk. Çocuklar genellikle çırılçıplak koşuşuyorlardı ortalıkta. Kadınlar ise yırtıcı hayvanların postlarından giysiler yapmışlardı kendilerine.

Ateş-Adamları da bizim gibi mağaralarda yaşıyorlardı. Bu mağaraların önündeki meydan, hafif bir eğimle ırmağa değin uzanıyordu ve her yanında ufak ufak ateşler yanmaktaydı. Ateş-Adamları'nın yiyeceklerini çiğ çiğ mi, yoksa pişirerek mi yediklerini bilemiyorum. Sarkık Kulak'la baktığımızda, kimsenin yemek pişirdiğini falan görmedik. Bana kalırsa, kaba-saba da olsa bir çeşit pişirme işleminden geçiriyor olmalıydılar yediklerini. Onlar da bizim gibi su kabakları içinde su taşıyorlardı. Ortalıkta giden gelen, bağıran çağıran boldu —özellikle çocuklarla kadınlar. Ço-

cuklar, tıpkı Ahali'nin çocukları gibi oyunlar oynuyor, yaramazlık yapıyorlardı. Zaten Ateş Adamları'nın çocukları ile Ahali'nin çocukları yetişkinlerden daha çok benziyorlardı birbirlerine.

Sarkık-Kulak'la ikimiz pek fazla oyalanmadık orada. Hemen hemen delikanlılık çağına gelmiş bazı çocukların ok atma talimleri yapmakta olduklarını gördük ve tez elden ırmağın kıyısına dönmeyi yeğledik. Kıyıda bir sal vardı. Gerçek bir saldı bu, Ateş Adamları'ndan biri tarafından yapılmış olacaktı. Küçük ve düzgün iki kütük, sağlam bitki kökleri ve karşılıklı yerleştirilmiş ağaç parçaları ile sıkıca birbirine bağlanmıştı.

Bu sefer aynı anda ikimizin aklına birden parlak bir fikir geldi. Ateş-Adamları'nın topraklarından kaçmağa çabalıyorduk ya, neden bu salı kullanarak karşı kıyıya geçmeyelim? Hemen üstüne çıkıp açılmağa yeltendik. Birden bir şey yakaladı salı ve yeniden hızla kıyıya çarptırdı. Öylesine sert bir durdurmaydı ki bu, nerdeyse ikimiz birden suya yuvarlanacaktık. Derken, salın bükülerek birbirine sarılmış köklerden yapılma bir iple bir ağaca bağlı olduğunu gördük. İkinci bir kez açılmağa kalkmadan önce bu ipi çözdük.

Biz uğraşa didine ırmağın ortasına ulaşıncaya değin yan akıntılar salı ırmağın aşağılarına doğru sürüklemişti. Öyle ki, Ateş-Adamları'nın köyünden açık-seçik görülebilecek bir yerdeydik artık. Ancak, son hızla ilerleme çabasındaydık ve tabiî ki gözümüz hep karşı kıyıdaydı; onun için bu kıyıdan gelen haykırışı işitinceye değin tehlikeli durumumuzun farkına bile varmadık. Bir

de dönüp baktık ki ne görelim? Bir sürü Ateş-Adamı kıyıya toplanmış, birbirlerine bizi işaret etmiyor mu? Bir başka kalabalık da patırtının ne olduğunu anlamak için mağaralarından çıkmakta... Salın üzerine oturup biz de onları seyretmeğe başladık ve su üstünde ilerlemeği unuttuk gitti. Kıyıda bir patırtı alıp yürümüştü ki sormayın. Birkaç kişi bize ok bile attı ve oklardan birkaçı yakınımıza düşmedi değil. Ancak ok menzilinden uzaktık, vurulmamız imkânsızdı.

Gerçekten, tam anlamıyle, dolu bir gün geçirmiştik Sarkık-Kulak arkadaşımla birlikte. Bir yanda, çıkardığımız yangın doğuya doğru gökyüzünün yarısından fazlasını dumana boğmuştu. Bu yetmiyormuş gibi, şimdi de suyun ortasında, tamamen tehlikeden uzak bir durumda Ateş-Adamları'nın kalesinin çevresinde dolaşıyorduk. Akıntıya kapılmış, hızla geçerken oturduğumuz yerden alay ettik onlarla. Önce güneye, sonra güney-doğudan doğuya, hattâ bir ara kuzey-doğuya, sonra gene doğuya, güney-doğuya ve güneye, ordan da kıvrılarak batıya sürükledi akıntı bizi. Kısaca, ırmağın nerdeyse kendi kendini düğümlediği o çift dönemeci katettik.

Ateş-Adamları'nı iyice geride bırakıp batıya doğru sürüklendiğimizde çok iyi tanıdığımız bir sahneyle karşı karşıya kaldık birden. Bir zamanlar sık sık giderek hayvanların sulanmalarını seyrettiğimiz büyük su içme yeriydi karşımızda beliren. Çok iyi biliyorduk ki, bunun biraz ötesinde havuç tarlası vardı, havuç tarlasının gerisinde de sürümüzün yaşadığı, mağaralarımızın bulun-

duğu yer! Hemen kıyıya doğru ilerlemeğe başladık, ama çok hızlı gittiğimizden oraya yanaşamadık. Daha biz neye uğradığımızı bile anlayamadan nereye gelmişiz dersiniz? Bizim sürünün kullandığı su içme yerine! Çoluk çocuk ve kadınlarla doluydu kıyı, su kabaklarına su doldurmaktaydılar. Bizim geldiğimizi görünce patikalardan deliler gibi koşarak kaçmağa başladılar, aceleden su kaplarını bile orada bırakarak.

Sonunda karaya çıktık ve tabiî salı bağlamayı unuttuk. Kendi kendine ırmağın aşağılarına doğru yüzüp kayboldu. Patikadan yukarı çıkarken son derece temkinli ve tetik davranmak zorundaydık. Ahali'nin hepsi de deliklerine kaçmışlardı, ama şurada burada bize bakmak için uzanan kafalar görünüyordu. Kızıl-Göz ise ortalıkta yoktu. Yeniden evimizdeydik işte. O gece, uçurumun tepesindeki eski mağaramızda güzel bir uyku çekebildik. Ama önce, mağaramıza el koymuş olan iki kavgacı yumurcağı dışarı atmak zorunda kaldık.

BÖLÜM XIV

Aylar geldi geçti. Geleceğin sakladığı korkunç dramın sahnelenmesine zaman vardı daha. Biz de, bu arada fındık ayıklamakla vakit geçirerek yaşayıp gidiyorduk. Hatırladığıma göre, fındıkların özellikle iyi ve bol olduğu bir yıldı. Su kabaklarımızı fındıkla doldurur, ayıklama yerlerine götürürdük. Yemişleri kayanın oyuklarına yerleştirir, elimizdeki taşla kabuklarını kırar, kırdıkça da yerdik.

Sarkık-Kulak'la birlikte yaptığımız uzun ve serüvenli yolculuktan döndüğümüzde mevsimlerden sonbahardı. O kış, oldukça yumuşak geçti. Sık sık, eski ağaç yuvamın olduğu çevreye gidiyordum; yaban çileklerinin bulunduğu bataklıkla, bir zamanlar oynadığımız su birikintisinin arasında kalan bölgeyi kaç kez dolaşıp taradım. Ama Tez-Ayak'ın izini hiç bir yerde bulamadım. Ortadan kaybolmuştu kızcağız. Oysa çok istiyordum onu. Daha önce de sözünü etmiş olduğum açlık beni onu aramağa zorluyordu. Karın açlığına epeyce benzeyen bu açlık nedense karnım tokken beliriyordu her seferinde. Ama bütün aramalarım boşunaydı.

Mağaralardaki yaşantı da artık tekdüze ve sıkıcı olmağa başlamıştı. Ayrıca Kızıl-Göz mese-

lesi vardı düşünülecek. Sarkık-Kulak da ben de, mağaramızın içinde olmadığımız her an son derece tedirgindik. Mağaranın girişini genişletmiş olmamıza karşın, gene de içine girebilmemiz bayağı zordu. Arada bir, aklımıza geldikçe biraz daha genişletiyorduk yarığı. Ama ne olursa olsun Kızıl-Göz'ün koca gövdesinin sığabileceği kadar olmamıştı. Zaten o da, bir daha kapımıza kadar gelmeyi göze alamadı. İyi bir ders vermiştik ona. Boynunda, benim taşla vurduğum yeri belirleyen şişlik hâlâ duruyordu. Hiç bir zaman kaybolmadı bu şişlik, üstelik taa uzaktan görülebilecek kadar da büyüktü. Elimin emeği olan bu sakatlığı her görüşümde keyifleniyordum ve bazen, Kızıl-Göz'ün erişemeyeceği bir yerdeysem, kahkahalarla gülüyordum.

Kızıl-Göz herkesin içinde Sarkık-Kulak'la beni paralamaya yeltenseydi Ahali'den kimse bizi kurtarmak için kılını bile kıpırdatmazdı kuşkusuz. Bununla birlikte bizden yanaydı hepsi. Aslında bizden yana olduklarından değil de, Kızıl-Göz'den deli gibi nefret ettikleri için bize yardımcı oluyorlardı herhalde. Her neyse, ne zaman yaklaşacak olsa hemen bizi uyarırlardı. Ormanda, su içme yerlerinde ya da mağaraların önündeki meydanda Kızıl-Göz uzaktan göründü mü, hemen bize haber iletiliyordu. Böylece, o canavar yaratıkla olan çatışmamızda birçok «göz»den yararlanabiliyorduk.

Bir keresinde az kalsın yakalıyordu beni. Sabah erkendi, daha Ahali'den kimse kalkmamıştı. Beni tam anlamıyle gafil avladı. Mağarama ula-

şabileceğim tek yolu tutmuştu. Ben de ne yaptığımı düşünmeden kocaman çift mağaraya dalıvermişim. Hani, o yıllarca önce Sarkık-Kulak'la ilk kez oynadığımız, bir keresinde ihtiyar Kılıç-Dişli'yi canından bezdiren mağara... İki mağaranın arasındaki dar geçitten geçer geçmez farkettim ki Kızıl-Göz peşimden gelmiyor. Ve o dakika karşımda buldum onu. Peşimden geleceğine beni karşılamayı düşünmüştü tabiî. Ben hemen dönüp gerisin geriye geçitten geçtim. Bu sefer de öteki kapıda belirdi Kızıl-Göz. Ben gene geriye döndüm.

Bu kovalamaca öğlene kadar sürdü Sonunda Kızıl-Göz vazgeçti beni o gün yakalamaktan. O günden sonra da Sarkık-Kulak'la ben biraz olsun rahat ettik. Kızıl-Göz boy gösterdiği zaman kendimizi o çift mağaraya atabilecek bir yerdeysek, dik yamacı tırmanıp kendi mağaramıza kaçmıyorduk. Gözümüzü dört açıp bize fazla yaklaşmamasına dikkat etmek yeterliydi.

O kış Kızıl-Göz sonuncu karısını da öldürdü. Sürekli işkencelere, sık sık yenilenen dayaklara dayanamamıştı kadıncağız. Onun çok ilkel bir yaratık, bir atavizm örneği olduğunu söylemiştim ya, bu konuda daha da beterdi. İlkel hayvanların erkekleri dişilerine bu türlü kötü davranmaz, eşlerini öldürmezler çünkü. Öyleyse, Kızıl-Göz'ün bütün geriliğine karşın bu konuda ileri olduğu söylenebilir. Erkeğin eşini öldürdüğü tek hayvan türü insandır.

Karısını öldürdükten sonra Kızıl-Göz'ün ken-

dine yeni bir eş araması olağandı. Tuttu, Tatlı-Sesli'de karar kıldı. İhtiyar İlik-Kemik'in torunu, Tüysüz'ün kızı olan Tatlı-Sesli gencecik bir şeydi. Alacakaranlıkta, mağarasının önünde şarkı söylemeyi severdi. Çok kısa bir süre önce de Çarpık-Bacak'la çiftleşmişti. Bu delikanlı, kimseyi rahatsız etmeyen, kimseyle kavgaya girişmeyen sessiz sadasız, kendi halinde biriydi; kavgacı da olamazdı. Ufak-tefek, kara kuruydu çünkü; ayrıca, bacağının çarpıklığından olacak, herkes kadar da hızlı koşamaz, tırmanamazdı.

Canavar Kızıl-Göz, ömründe işlediği en korkunç suçu işledi Tatlı-Sesli'ye sahip olabilmek için: Gün sonunun sessizliği sarmıştı çevreyi. Ahali mağaralara tırmanmazdan önce birer ikişer meydanda toplanmağa başlamıştı. Birden su içme yerine inen patikalardan birinden Tatlı-Sesli'nin çığlık çığlığa koşarak çıktığını gördük. Kızıl-Göz peşindeydi. Kızcağız doğruca kocasına koştu. Zavallı, ufak-tefek Çarpık-Bacak fena halde korkmuştu. Ama gene de yiğitliğini gösterdi. Ölümle karşı karşıya olduğunu anladığı halde kaçmadı. Ayağa kalkıp, bağırdı çağırdı, tüylerini dikleştirdi, dişlerini gıcırdattı.

Kızıl-Göz ise öfkesinden yere göğe sığmıyordu. Ahali'den herhangi biri kendisine karşı gelirse, zavallının işi o anda resmen biterdi. Elini uzattığı gibi Çarpık-Bacak'ı ensesinden yakaladı. Delikanlı dişlerini canavarın koluna geçirdiyse de, bu bir işe yaramadı tabiî. Bir dakika sonra, boynu kırılmış olarak yerde debeleniyordu. Tatlı-Sesli çığlıklar atıyor, anlaşılmaz şeyler söyleni-

yordu. Kızıl-Göz onu saçlarından yakaladığı gibi mağarasına doğru sürüklemeğe başladı. Yamacı tırmanırken iyice hırpaladı kızı, sürükleye sürükleye götürüp mağaranın içine fırlattı.

Kızmıştık, deli gibi kızmıştık hem de. Bağıra çağıra çıkardığımız cehennemî gürültü bu kızgınlığın belirtisiydi. Göğüslerimizi yumruklayarak, dişlerimizi gıcırdatarak bir araya toplandık meydanın ortasında. Sürü içgüdüsünün dürtüsünü duymuştuk belki de, sanki ortak bir eyleme geçecekmişiz gibi, sanki işbirliği yapmak istercesine yaklaşmıştık birbirimize. Ortak bir eyleme geçmenin gerekli olduğunu bilinçsiz bir biçimde hissetmiştik sanıyorum. Ancak eyleme geçmemiz imkânsızdı, çünkü bu gereği ifade edecek sözcüklerden yoksunduk. Kısacası, hep birlik olup Kızıl-Göz'ü ortadan kaldıramayışımızın asıl nedeni, söz dağarcığımızın yetersiz oluşuydu. Sembollerle belirlenmemiş birtakım bulutlu düşünceler geçiyordu kafamızdan ancak. Bu düşünce sembolleri yavaş yavaş, büyük güçlüklerle icat edilerek, geliştirilecekti ilerde.

Bilincimizden gölge gibi çabucak geçen bu belli-belirsiz düşünceleri, bildiğimiz seslere uydurmağa çalışmadık değil. Tüysüz bar bar bağırmağa baş'adı. Çıkardığı gürültüyle Kızıl-Göz'e olan öfkesini, Kızıl-Göz'e bir kötülük yapmak isteğini ifade edebiliyordu. O kadarını biz de anladık. Ama içindeki işbirliği isteğini seslendirmeğe çalıştığı zaman, yaptığı gürültüler, tüm anlamsızlaştı bizim için. Derken Koca-Surat da bir yandan kaşlarını çatıp göğsünü yumruklayarak

bağırmağa başladı. Hepimiz birer ikişer katıldık bu öfkeli orkestraya. Hattâ ihtiyar İlik-Kemik bile çatlak sesiyle, buruşmuş dudaklarıyle bir şeyler mırıldanmağa başladı. O sırada, birisi bir yerden bir sopa bulup bir kütüğe vurmağa koyuldu. Bir iki dakika içinde kendine göre bir ritim uydurmuştu. Bizim haykırmalarımız, çığlıklarımız da kendiliğinden, biz farkında bile olmadan bu ritme uymağa başladı. Bu durumun bizi yatıştırıcı bir etkisi oldu sonunda; öfkemizi falan unutup, var gücümüzle hey-hey toplantısına daldık.

Bu hey-hey toplantıları, Ahali'nin ne denli amaçsız, ne denli başı boş bir yaşantı sürdürdüğünün en iyi örneklerindendir. Şurada, ortak bir öfke, gerçek bir işbirliği isteğiyle toplanmış olan bizler, kaba bir ritmin ardına takılıp her şeyi unutuvermiştik. Toplumsal güdülerimiz vardı var olmasına ama, bu gibi gülüşüp söyleşme toplantıları bizi tatmin etmeğe yetiyordu. Bu hey-hey toplantıları, daha sonra gelişen ilkel kabile toplantılarının ve modern insanın yarattığı millet meclislerinin, uluslararası zirve toplantılarının ilk başlangıcıydı bir bakıma. Biz, Genç Dünya Ahalisi konuşma yeteneğinden yoksunduk. Bu yüzden, ne zaman herhangi bir nedenle bir araya gelsek bir patırtıdır koparıyorduk. Bu patırtıdan, gelecekte sanat niteliğine ulaşacak olan bir ritm birliği doğuyordu genellikle. Daha yeni yeni oluşmağa başlamış bir sanattı bizimkisi.

Yakaladığımız bu ritmleri uzun zaman sürdüremezdik ayrıca. Ritm çabucak kaybolur, biz de onu yeniden yakalayıncaya ya da başka bir ritm

buluncaya değin olmadık gürültüler çıkarırdık. Kimizaman da aynı anda birkaç ritm birden başlar, her bir ritmin seslendiricileri, ötekileri susturmak için olanca güçleriyle bağırırlardı.

Ritmin kaybolduğu aralıklarda herkes kendi kendine söylenir, coşar, bağırır, türlü sesler çıkarır, dans ederdi. Herkes dilediği gibi, kendi düşünceleri, kendi güdüleriyle başbaşa kalır, diğerlerini unuturdu. Her birimiz evrenin merkezi olurduk sanki ve bir süre için, çevremizde hoplayıp zıplayan, bağırıp çağıran öteki evren merkezlerinden bütün bütün ayrılırdık. Derken bir ritm belirirdi, —diyelim bir el çırpması, ya da bir sopanın bir kütüğe vuruşu, ya da birinin belirli aralıklarla sıçraması, ya da şarkı söyleyenlerden birinin haykırışlarına belli bir vurgu vermesi, bu ritmi doğuruverirdi. Ve kendi havalarına dalmış olan kişiler, birer ikişer bu ritme uyarak dans etmeğe, koro halinde söyleşmeğe başlarlardı. En tutulan koro şarkılarından biri «Ha-ah, ha-ah, ha-ah»dı; bir diğeri ise, «Eee-vah, eee-vah, eee-vah-hah!».

İşte böylece, çılgın oyunlar, zıplama, hoplamalar, taklalarla o eski dünyanın alacakaranlığında dans edip şarkılar söyleyerek kendimizi unutur, bir çeşit birliğe ulaşırdık. Belki bu yüzden Kızıl-Göz'e olan o günkü sonsuz kızgınlığımız da sanat aracılığıyle yatışmıştı. Çılgın hey-hey toplantımız ancak gecenin bastırmasıyle sona erdi. Karanlık iyiden iyiye çöküp de gökyüzünde yıldızlar belirmeğe başlayınca hepimiz kayalar arasındaki deliklerimize çekildik.

Yalnızca karanlıktı içimizde korku uyandıran.

Din denilen şeyin tohumları bile atılmamıştı daha, görünmeyen bir dünya kavramı yoktu içimizde. Salt gerçek dünyadan haberimiz vardı, korktuğumuz şeyler gerçek şeylerdi; somut tehlikeler, geceleri ava çıkan hayvanlar. Bizim karanlıktan korkmamızın nedeni onlardı, gece bastırdı mı inlerinden çıkıp, karanlıkta kendilerini göremeyen zavallıların üstüne saldıran yırtıcı hayvanlar.

Belki de karanlıkta gerçeküstü bazı varlıkların yaşadığı düşüncesi de, karanlıkta gerçekten yaşayan bu yırtıcı yaratıkların uyandırdığı korkudan kök alarak gelişmiş ve zamanla, görünmeyen, korkunç bir dünyanın varlığına inandırmıştı insanları. İnsanoğlunun hayal gücü geliştikçe ölüm korkusu da artmış olabilir. Öyle ki, Ahali bir yerde karanlıkta ölümü özdeşleştirip, o karanlığı hayaletlerle doldurmuştur sonunda. Bana kalırsa, Ateş-Adamları, karanlıktan bu dediğim şekilde korkmağa başlamışlardı bile; hem bizim Ahali'nin hey-hey toplantısını yarıda bırakıp mağaralarına kaçışmalarının asıl nedeni ihtiyar Kılıç-Dişli, arslanlar, çakallar, yaban köpekleri, kurtlar ve o saatlerde aç olan bütün et yiyici hayvanlardı.

BÖLÜM XV

Sarkık-Kulak evlendi. Serüvenli yolculuğumuzdan dönüşümüzün ikinci kışında oldu bu, hem de hiç beklenmedik bir sırada. Bana önceden haber vermeyi gereksiz bulmuş olacak. Günlerden bir gün, alacakaranlıkta mağaramıza döndüğüm zaman durumu anladım. Dar yarıktan içeri tam adımımı atmıştım ki donup kaldım. İçerde bana yer yoktu. Sarkık-Kulak'la eşi yerleşmişlerdi bile. Bu eş benim üvey kızkardeşimden, yani Geveze'nin kızından başkası değildi.

Gene de zorla içeri girmeğe çalıştım. Ancak, mağarada yalnızca iki kişilik yer olduğuna, içerde de iki kişi bulunduğuna göre, yersiz bir çabaydı benimkisi. Üstelik onlar, hem iki kişi olmaları, hem de içerde bulunmaları bakımından benden üstün durumdaydılar. Tırmalanmaktan, saçımın çekilmesinden öylesine canım yandı ki, çekip gitmeyi yeğ tuttum. O gece ve o geceyi izleyen birçok geceler çift mağaranın dar geçidinde yattım. Daha önceki deneylerimden, buranın oldukça güvenli olduğunu biliyordum. Bir zamanlar Kılıç-Dişli'den kurtulan iki kişi gibi, ben de Kızıl-Göz'den nasıl kurtuldumsa, gece gelebilecek herhangi bir yırtıcı hayvandan da aynı şekilde bir mağaradan ötekine kaçarak kurtulabileceğini sanıyordum.

Ancak, yaban köpeklerini hesaba katmamıştım. Benim sığabileceğim herhangi bir deliğe girebilecek kadar küçüktü onlar. Nitekim bir gece buldular beni. Aynı anda iki mağaradan birden girerek saldırsalardı kurtulamazdım. Ama öyle yapmadılar. Birkaç tanesi mağaranın birine girdi, ben geçitten öteki mağaraya kaçınca peşimden geldiler. Ben dışarı fırladım. Sürünün geri kalanı oradaydı, kendimi uçurumun yamacına atarken üzerime doğru atladılar. İçlerinden sıska ve aç bir canavar beni yakaladı, dişlerini bacağıma geçirerek nerdeyse düşürüyordu beni. Bir türlü bırakmıyordu bacağımı, ben de bırakması için bir çaba göstermedim ilk başta. Asıl düşüncem, elden geldiği kadar hızla yamaca tırmanıp öteki hayvanlardan kurtulmaktı.

Onların ulaşamayacağı bir noktaya gelinceye değin, bacağımdaki o canlı işkenceye aldırmadım. Sonra, duvarın dibinde havlayarak tepinen, duvara saldırıp da geri çekilmek zorunda kalan köpek sürüsünden beş altı metre yükseklikte bir yere geldiğimde, durup bacağıma yapışmış olan hayvanın boğazına sarıldım, yavaş yavaş boğdum onu. Epeyi uzun sürdü bu iş. Debeleniyor, arka ayaklarıyle pençe atıyor, derimi, tüylerimi yoluyordu. Bir yandan da beni çekiştirip duruyor, ağırlığıyle aşağı düşürmeğe uğraşıyordu.

Sonunda dişleri aralandı ve paralanmış etimi bıraktı. Cesedini de birlikte alarak yamacı tırmandım, geceyi eski mağaramın kapısında geçirdim. Ama ilk önce, çıkardığım gürültüden uyanmış olan Ahali'nin hakaretlerine katlanmak zorunda

kaldım. Karşılıksız bırakır mıyım hiç? Ben de aldım öcümü. Hâlâ uçurumun altında bekleşen yaban köpeklerinin gürültüsü ne zaman biraz durulsa kafalarına bir iki taş atıyor, yeniden coşturuyordum onları. Tabiî Ahali de yeniden sinirleniyor, söylenmeğe başlıyordu. Sabah olunca, öldürdüğüm köpeği Sarkık-Kulak ve karısıyla paylaştım. Üçümüz de birkaç gün ne sebze yedik ne de meyve.

Sarkık-Kulak ın evlilik yaşamı hiç de mutlu değildi. Bu birleşmenin tek iyi yönü fazla uzun süreli olamamasıydı kuşkusuz. Evlilik dönemi devam ettiği sürece ikimiz de hayatımızdan memnun değildik. Ben, yalnızlık içinde o rahat ve emin mağaradan kovalanmış olmanın sıkıntısını çekiyor, sürüdeki öteki delikanlılarla yakın ilişkiler kuramıyordum. Sarkık-Kulak'la o kadar uzun süredir arkadaştık ki, bu bir çeşit alışkanlık haline gelmişti.

Ben de evlenebilir, bir yuva kurabilirdim elbette. Sürüde dişi kıtlığı olmasaydı evlenecektim de. Dişi kıtlığını yaratan ise Kızıl-Göz'dü tabiî. Her bakımdan gerçek bir baş belâsı, hattâ sürünün geleceğini tehlikeye koyan bir öğeydi bu canavar. Dişi kıtlığından başka bir de. Tez-Ayak meselesi vardı. Onu bir türlü unutamamıştım.

Her neyse, Sarkık-Kulak evli kaldığı sürece ben de oradan oraya süründüm. Uyuyabildiğim geceler büyük tehlikeler karşısında kalıyor, hiç bir zaman da tam anlamıyle rahat edemiyordum. Ahali'den biri öldü bu sırada, karısı da gidip başka bir erkeğin yanında yaşamağa başladı. Boşa-

lan mağaraya ben yerleştim. Ama buranın da girişi oldukça genişti; bir gün Kızıl-Göz, az kalsın beni yakalayacaktı. O olaydan sonra yeniden çift mağaraya dönmeyi yeğ tuttum. Yaz aylarında ise haftalarca mağaralardan uzaklaşır, ırmağın yakınında yaptığım bir ağaç sığınağında uyurdum.

Dediğim gibi, Sarkık-Kulak mutlu değildi. Kızkardeşim, Geveze'nin kızıydı ne de olsa, Sarkık-Kulak'ın yaşantısını zehir ediyordu. Hiç bir mağarada, onlarınkinde olduğu kadar kavga ve dırdır yoktu açıkçası. Kızıl-Göz, Mavisakal'ın biriyse, bizim Sarkık-Kulak da düpedüz kılıbıktı. Üstelik Kızıl-Göz bile hiç bir şekilde Sarkık-Kulak'ın karısına göz koymayacak kadar akıllıydı.

Tanrı arkadaşıma yardım etti de, bu dırdırcı karısı çabuk öldü. Beklenmedik bir olay meydana geldi o yaz. Yazın sonuna doğru havuç tarlası ikinci kez ürün verdi. Bu hiç beklenmedik ikinci ürünün kökleri öylesine körpe, öylesine suluydu ki, bir ara bütün sürü yemek için oraya dadanmıştı. Bir sabah, erkenden oldukça büyük bir kalabalık toplanmış kahvaltımızı ediyorduk. Benim bir yanımda Tüysüz vardı. Onun ötesinde de babası ihtiyar İlik-Kemik'le oğlu Uzun-Dudak. Öteki yanımda ise kızkardeşimle Sarkık-Kulak... Kızkardeşim hemen kolumun dibindeydi hattâ.

Birdenbire, en ufak bir işaret bile olmadan, Tüysüz ile kızkardeşim haykırarak sıçradılar. Aynı anda, onları vuran okların küt diye çıkan sesini işittim. İkisi birden yere yuvarlanıp debelenmeğe başladılar; bizse ağaçlara doğru koşuşmağa başlamıştık. Arkadan gelen bir ok, yanımdan ge-

çerek yere saplandı. Saplanmanın şiddetiyle hâlâ durduğu yerde sallanıyor, ucundaki tüy titriyordu. Koşarken nasıl yolumu değiştirdiğimi, okun mümkün olduğu kadar uzağından geçmeğe çalıştığımı hatırlıyorum. Bir at gibi ürkmüştüm.

Yanımda koşan Sarkık-Kulak, birden yere düştü. Okun biri baldırına saplanmış, düşmesine yol açmıştı. Yeniden koşmayı denediyse de sendeleyerek düştü. Oturdu, korkudan tir tir titriyordu; çok acıklı bir sesle seslendi bana. Hemen geri koştum. Oku işaret ediyordu. Oku yakaladığım gibi çektim; canı çok yanmış olacak ki, elimi tuttu ve daha fazla çekmeme engel oldu. Uçan bir ok geçti yanımızdan, bir başkası ise bir kayaya çarpıp parçalanarak yere düştü. Bu kadarı fazlaydı artık. Olanca gücümle çektim. Sarkık-Kulak'ın çığlıkları arasında ok yerinden çıktı ama, ben de esaslı bir yumruk yedim. Aradan bir saniye bile geçmeden koşmağa başlamıştık.

Bir ara geriye baktım. İhtiyar İlik-Kemik, yapayalnız kalmıştı. Sendeleyerek ilerliyor, ölümle yaptığı bu handikap yarışını kazanmağa çalışıyordu. İkide bir de düşecek gibi oluyordu; bir keresinde düştü de. Artık okların arkası kesilmişti. Yaşlı adam zorla ayağa kalktı. Yıllar büyük bir yüktü omuzlarında, ama gene de ölmek istemiyordu zavallı. Ormandaki pusularından fırlayıp havuç tarlasına doğru koşmağa başlayan üç Ateş-Adamı kolaylıkla yakalayabilirlerdi onu. Nedense ona hiç yönelmediler. Belki fazla yaşlı olduğu için etinin sert olacağını düşünmüşlerdir. Doğruca Tüysüz'le kızkardeşime gittiler. Ağaçların arasından baktı-

ğımda Ateş Adamları'nın ellerindeki taşlarla kafalarını ezmekte olduklarını gördüm. Ateş-Adamları'ndan biri, o kara kuru, topal avcıydı.

Ağaçlar arasından mağaralara doğru ilerleyen, şaşkın, coşkulu, düzensiz bir sürüydük. Tehlike biraz uzaklaştığı için Uzun-Dudak durup dedesini bekledi. Aralarında koca bir kuşak farkı olan bu iki kişi, grubun en gerisinde ağır ağır ilerliyorlardı.

Böylece Sarkık-Kulak da bekârlık yaşantısına dönmüş oldu. O gece, eski mağaramızda onunla birlikte yattım, eski arkadaşlığımız bıraktığımız yerden yeniden başladı. Eşini kaybetmiş olmak hiç de üzüntü vermemişti ona. Daha doğrusu, üzüldüğünü ya da karısını özlediğini belirtecek hiç bir iz yoktu davranışlarında. O sırada tek sıkıntısı bacağındaki yaraydı. Eski çevikliğine kavuşuncaya değin bir hafta geçti aradan.

Sürüdeki tek yaşlı kişi İlik-Kemik'ti. Arasıra onu hatırladıkça, hele kendisini en açık-seçik görebildiğim zamanlar, bizim bahçıvanın babasıyla aralarında çok büyük benzerlikler olduğunu farkediyorum. Bizim bahçıvanın babası da çok yaşlıydı, bitkindi, her yanı buruş buruştu. Hani, o soluk, sulanmış gözleriyle bakıp dişsiz çenesiyle mırıldanmağa başladı mı, İlik-Kemik'in ta kendisi diyebilirdiniz. Çocukluğumda, bu benzerlik fena halde korkuturdu beni. Yaşlı adamın iki bastonuna dayanarak yaklaştığını ne zaman görsem deli gibi kaçardım. İlik-Kemik'in seyrek, biçimsiz, beyaz bir de sakalı vardı ki, yaşlı adamcağızın bıyıklarına tıpa tıp benziyordu benim gözümde.

Dediğim gibi, sürüdeki tek yaşlı kişi İlik-Kemik'ti. O zamana göre ayrıcalık taşıyordu. Ahali'nin insanları yaşlanmazlardı. Orta yaşa gelenler bile pek seyrekti. Genellikle bir şiddet olayı sonucunda ölürdü o zamanın yaratıkları. Babamın öldüğü gibi, Kırık-Diş'in, kızkardeşimin ve Tüysüz'ün öldükleri gibi ölürlerdi: birdenbire ve korkunç bir şekilde, yaşantılarının en canlı, en hareketli döneminde. Doğal ölüm mü? O zamanların en doğal ölüm yolu buydu.

Ahali'den hiç kimse yaşlılıktan ölmezdi. Hiç değilse ben, ömrüm boyunca böyle bir şeye tanık olmadım. İlik-Kemik bile öyle ölmedi; oysa benim kuşağımdan bu şekilde ölme olanağına sahip tek kişi oydu. Kötü bir sakatlanma, ciddî bir kaza, ya da geçici bir aksaklık bile ölümle sonuçlanıyordu genellikle. Çoğunlukla bu ölümlerin tanığı bulunmazdı. Sürüden bazıları ortadan kaybolurlardı yalnızca. Bir sabah mağaraların ordan ayrılır, bir daha da geri dönmezlerdi. Avlanan yaratıkların aç midesini boylar, yok olurlardı.

İşin aslını hemen anlayamamıştık ama, Ateş-Adamları'nın havuç tarlasına dadanmaları bizim sonumuzun başlangıcı oldu. Avcılar gün geçtikçe daha sık gelir oldular. Ormanın derinliklerinden ikişer üçer beliriyorlar, ellerindeki oklarla uzaklık kavramını tüm yok ederek, en yüksek ağacın tepesindeki bir avı bile, kendileri ağaca çıkmak zorunda kalmaksızın öldürebiliyorlardı. Ok ve yayları, gövdelerinin korkunç bir ekiydi sanki. Bu silâhlar ellerindeyken, otuz kırk metre, hattâ

daha fazla sıçramış kadar oluyorlar, çok kolay öldürüyorlardı. Bu durumda, Kılıç-Dişli'den çok daha korkunçtular. Çok da akıllıydılar üstelik. Dilleri gelişmiş olduğu için daha derin düşünebiliyorlardı. Ayrıca, işbirliğinin ne demek olduğunu da kavramışlardı.

Bizler de ormana çıktığımızda çok temkinli davranmağa başladık. Daha dikkatliydik, her an tetikte ve çekingendik. Artık ağaçlar bile güvenilecek bir korunma aracı olmaktan çıkmışlardı. Yüksek bir dala tüneyip de, aşağıda kızgınlıktan deliye dönen düşmanlarımıza güldüğümüz günler bir daha geri gelmemek üzere geçmişe karışmıştı. Ateş-Adamları et yiyici hayvanlardı, dişleri, pençeleri otuz kırk metre uzayabiliyordu. O eski dünyada ava çıkan en korkunç yırtıcı hayvanlardı bunlar.

Bir sabah, Ahali daha ormana dağılmadan önce, su taşıyıcıları ve ırmağa su içmeğe inmiş olanlar arasında bir paniktir başgösterdi. Bütün sürü korku içinde kaçıp mağaralara sığındık. Bu gibi durumlarda, önce kaçmak, sonra işin asılın araştırmaktı âdetimiz. Mağaralarımızın girişlerinde bekleyip meydanı seyre koyulduk. Bir süre sonra, usul usul yürüyen, dikkatle çevresine bakan bir Ateş-Adam'ı geldi meydanın ortasına. Artık çok iyi tanıdığım kara kuru avcıydı gelen. Orada uzun süre durup bizi seyretti, uçurum yamacını, bizim mağaraları uzun uzun süzdü. Su içme yerine inen patikaların birinden ırmak kenarına indi, birkaç dakika sonra başka bir patikadan gene çıkageldi. Bizi bir süre daha düşünceli düşünceli süzdükten

sonra döndü, topallaya topallaya ormanın içerlerinde kayboldu. Ahali, hemen mağaralardan çıkmayı göze alamayarak, kapılardan birbirlerine seslenmeğe başladı. Durumu kavrayamadığımız zamanlarda çıkardığımız yakınmalı, ters seslerdi bunlar.

BÖLÜM XVI

Bataklığın oradaki eski bölgede, bir zamanlar annemle birlikte yaşadığımız, —daha sonra da Sarkık-Kulak'la ilk ağaç sığınağımızı yaptığımız yerde buldum onu. Oysa artık umudumu kesmiş gibiydim. Ağacın altına vardığımda, iyi tanıdığım o yumuşak sesi işitip yukarı baktım. Tez-Ayak oradaydı. Bir dalın üzerine oturmuş, bana bakarak bacaklarını sallıyordu.

Bir süre öylece kalakaldım. Onu görmek öyle bir mutluluk vermişti ki bana! Birden, bu mutluluğun yanısıra garip bir tedirginlik, bir tür acı belirmeğe başladı içimde. Ona yaklaşmak için ağaca tırmanmağa koyuldum. Tez-Ayak, dalın ucuna doğru yavaş yavaş gerilemeğe başladı. Tam, uzanacak kadar yakınına gelmiştim ki bir sıçrayışta elimden kaçtı, yandaki ağacın dallarından birine kondu. Hışırdayan yapraklar arasından bana baktı ve yumuşak yumuşak seslendi. Hemen sıçradım arkasından ve coşkulu bir kovalamacadan sonra aynı durum yenilendi. Yani, Tez-Ayak üçüncü bir ağacın dalına atlamış, yaprakların arasından bana bakarak yumuşak sesler çıkarıyordu.

Bu oyunun, Sarkık-Kulak'la birlikte, yolculuğa çıkmazdan önce oynadığımız eski oyunlardan ayrı olduğu yavaş yavaş kafama dank etti. Onu is-

tiyordum, ve onu istediğimi biliyordum artık. Üstelik o da biliyordu bunu. Bu yüzden yanına yaklaşmama izin vermiyordu. Onun, gerçekten tez ayaklı olduğunu, tırmanma sanatında benim öğretmenliğimi yapmış olduğunu bile unuttum. Ağaçtan ağaca kovaladım onu; bir türlü yakalayamıyordum. Hep biraz ötemde duruyor, tatlı bakışlarını bana çeviriyor, olduğu yerde sıçrayarak yumuşak yumuşak sesleniyor, tam dokunacak kadar yaklaştığımda da birden kaçıveriyordu. O kaçtıkça bendeki onu yakalama isteği de kat kat artıyordu. Gün ilerledikçe ilerledi; uzayan gölgeler, çabalarımın boşluğuna tanıklık ediyorlardı sanki.

Tez-Ayak'ı kovalarken, ya da ağacın birinde durup dinlendiğim sıralarda doya doya seyrediyordum onu. Çok değişmişti. Büyümüş, kilo almış, serpilmişti. Gövdesinin çizgileri yuvarlaklaşmış, kasları gürbüzleşmişti. Olgunlaşmanın getirdiği o anlatılması imkânsız yenilik, başkalık beni garip bir şekilde coşturuyor, içimdeki isteği dayanılmaz hale getiriyordu. Üç yıl olmuştu bizim oralardan gideli —en azından üç yıl ve geçen zamanın onda yarattığı değişiklik gerçekten görülecek şeydi. Üç yıl diyorum ya, zamanı ancak yaklaşık olarak ölçebiliyorum tabiî. Dördüncü bir yıl da geçmiş olabilir bu arada, bense o yılın olaylarını öteki üç yılın olayları ile karıştırmış olabilirim. Şimdi düşünüyorum da, birbirimizi görmeyeli herhalde dört yıl olmuştur diyorum; evet, evet, dört yıl olmuştur.

Nerelere gitmişti bu süre içinde, neden gitmişti, neler gelmişti başına hiç bilmiyorum. Ba-

şından geçenleri bana anlatabilmesi imkânsızdı. Biz de, Sarkık-Kulak'la birlikte çıktığımız serüvenli yolculuktan dönüşümüzde, gördüklerimizi kimselere anlatamamıştık ya. Herhalde o da bizim gibi serüvenli bir yolculuk yapmıştı, ama tek başına. Bir de, buralardan ayrılmasının nedeni Kızıl-Göz olabilirdi. Ormanda gezinirken arada bir karşılaşmışlardır herhalde; eğer canavar onun peşine düşmeğe kalktıysa kızcağız, selâmeti kaçmakta bulmuştur kuşkusuz. Daha sonraki bazı olaylardan çıkardığıma göre, bu yolculuk sırasında güneye inmişti; o yandaki sıradağları aşarak hiç tanımadığı bir ırmağın kıyılarına ulaşmış, kendi türdeşlerinden tüm ayrı kalmıştı. O yörelerde Ağaç-Adamları yaşıyordu benim bildiğim; Tez-Ayak'ı oralardan kovan, sürüye ve bana dönmesine yol açanlar da onlardı sanırım. Neden böyle düşündüğümü daha sonra açıklayacağım.

Gölgeler daha da uzamıştı, bense onu başlangıçtakinden daha da büyük bir istekle kovalıyordum. Ama gene de yakalayamıyordum bir türlü. Benden kurtulmak için olanca gücüyle kaçıyormuş gibi yapıyor, bir iki adım ötemden daha ileriye kaçmamağa da dikkat ediyordu. Her şeyi unuttum —zamanı, gecenin yaklaşmakta olduğunu, et yiyici düşmanlarımı. Aşkımdan deliye dönmüştüm; aynı zamanda beni yanına yaklaştırmadığı için kızıyordum da. Ama bu kızgınlığın bile, ona olan isteğimden bir parça gibi olması tuhaftı doğrusu.

Dediğim gibi her şeyi unutmuştum. Ormanın açıklık bir yerinde hızla koşarken küt diye bir yılan

yuvasının ortasına düştüm. Artık yoluma onlar bile engel olamazlardı. Deli olmuştum. Üzerime atıldılar; ben eğildim, zıpladım, bir o yana, bir bu yana kaçtım, kurtuldum. Derken koskoca bir boğa yılanı peşime düştü. Başka zaman olsa çığlık çığlığa bir ağacın tepesini boylardım. Bu kez de bir ağaca tırmandım tırmanmasına ama, Tez-Ayak'ın uzaklaşmakta olduğunu görünce yeniden yere atlayıp koşmağa devam ettim. Peşimdeki yılandan güçbelâ kurtardım canımı O sırada, eski düşmanım sırtlan da oralarda değil miymiş? Sersemce davranışlarımdan, işin içinde bir şeyler olduğunu anlamış olacak ki bir saattan fazla izledi beni. Bir ara, bir yaban domuzu sürüsünü kızdırdık, arkamıza düştüler. Tez-Ayak birbirinden oldukça uzak iki ağacın birinden birine atlamayı başarmıştı, benim göze alamayacağım bir şeydi bu. Yere inmek zorunda kaldım. Domuzlar çok yakımızdaydı, ama aldırmadım. En yakında olan hayvanın bir metre ötesine düştüm atladığımda. Ben koşarken iki yanımdan geliyorlardı, iki kez ağaca tırmanmak zorunda kaldım. Ama bu ağaçlar Tez-Ayak'ın gittiği yanın tersi yönde oldukları için yeniden aşağı indim. Gerisin geriye döndüm, peşimde hırlayan, haykıran, diş gıcırdatan koca bir domuz sürüsü olduğu halde çok geniş bir ağaçsız meydanı koşarak geçtim.

O meydanı geçerken ayağım bir yere takılıp da düşmüş olsaydım işim oracıkta bitmişti. Ama neyse ki takılmadım bir yere. Zaten takılsaydım da aldıracağım yoktu. O hale gelmiştim ki, o sırada karşıma ihtiyar Kılıç-Dişli, ya da oklu yaylı yirmi

Ateş-Adamı çıksa gözümü kırpmayacaktım. Aşk insanı böyle çılgın yapıyor demek ki —hiç değilse beni böyle çılgın yapmıştı. Tez-Ayak'sa hiç de benim gibi değildi. Aklı başındaydı onun. Kendini hiç tehlikeye sokmadan kaçmayı başarabiliyordu. Şimdi, yüzyılların ötesinden geriye baktığımda hatırlıyorum da, yaban domuzları yolumu kestiği zaman sevgilim hızlı hızlı kaçmamış, tersine, durup beni beklemişti çaktırmadan. Ayrıca, öyle gelişigüzel de kaçmıyordu. Belli bir yol izliyor, yalnızca istediği yönde ilerliyordu.

Sonunda karanlık bastırdı. Tez-Ayak önüme düşüp, ağaçların arasında bir çıkıntı meydana getiren, yosunlu bir dere yatağı kenarından geçirdi beni. Ondan sonra çok sık çalılıkların arasına girdik. Buradan geçerken gövdem çizik içinde kaldı. O sakinliğini bir an için bile kaybetmedi. Yolu iyi biliyordu anlaşılan. Çalıların tam orta yerinde kocaman bir meşe ağacı vardı. Buna tırmanmağa başladığında, ben yanı başındaydım artık. Yıllardır boş yere arayıp arayıp da bulamadığım ağaç sığınağının içinde yakaladım onu.

Sırtlan gene izimizi bulmuştu. Yerde oturup aç sesler çıkarmağa başladı. Biz artık güvenliğe kavuşmuştuk ya, aldırmadık, oturduğumuz yerden güldük. Hayvan da bir iki hırladıktan sonra çalılar arasından çekip gitti. Mevsimlerden bahardı, bin bir çeşit ses vardı ormanda. Hayvanların huyudur, yılın o aylarında çok dövüşürler. Yuvamızda otururken yaban atlarının kişnemelerini, fillerin haykırışlarını, arslanların kükremelerini işitiyorduk. Biraz sonra mehtap çıktı, hava ılık-

tı. Biz korkusuz ve mutlu gülüşüp duruyorduk.

Ertesi sabah uyandığımızda, tüylerini kabartmış iki erkek kuş gördüğümüzü hatırlıyorum. Anlaşılan deli gibi kavga etmiş, yorgun düşmüşlerdi; elimi uzattığım gibi enselerinden yakalayıverdim onları. Böylece Tez-Ayak'la düğün kahvaltımızı kolayca elde etmiş olduk. Öyle de nefisti ki hayvancıkların tadı. Baharda kuş yakalamak çok kolay oluryodu zaten. Bir keresinde de, Tez-Ayak'la birlikte otururken, mehtapta dövüşen iki geyik görmüştük. Bir çift arslan, yavaş yavaş yanlarına yaklaşıp parçalamaya koyulmuşlardı zavallıları da, onlar yine kavgayı bırakmamışlardı.

Tez-Ayak'ın ağaç sığınağında kimbilir daha ne kadar oturacaktık, bir gün, biz ormandayken ağaca yıldırım çarpmış; koca koca dallar yıkılmış, yuva da yerle bir olmuştu. Çalı çırpı toplayıp yeniden yapmağa koyuldumsa da Tez-Ayak istemedi. Sonradan öğrendiğim ki, gök gürlemesinden, yıldırımdan çok korkarmış karım. Onun için eski yuvasının bulunduğu ağaca yaklaşmayı bile istemedi. Böylece balayımız da son bulmuş oldu, yeniden mağaraların oraya döndük. Sarkık-Kulak evlendiği zaman nasıl beni mağaramızdan attıysa, şimdi de ben dehledim onu. O da, çift mağaranın dar geçidinde yatıp kalkmağa koyuldu, Tez-Ayak'la ben ufak mağaraya yerleştik.

Bizim sürünün arasında yaşamağa gelmemizle birlikte, başımız da belâya girdi. Kızıl-Göz, Güzel-Sesli'den beri kaç kez eş değiştirmişti hatırlamıyorum bile. Zavallı Güzel-Sesli kısa zamanda kendinden önceki eşlerin yanını boylamıştı çünkü.

Kızıl-Göz'ün son karısı ufacık-tefecik, ruhsuz bir kızcağızdı. Dayak yesin yemesin durmadan sızlanır, ağlardı. Onun da öbür dünyayı boylaması an meselesiydi artık. Amaa, oncağız daha ölmeden bile Kızıl-Göz, benim Tez-Ayak'ıma göz koymuştu. Nitekim birkaç gün sonra, Tez-Ayak'ın çilesi başladı.

Allahtan, karım gerçekten tez ayaklıydı, ağaçlar arasından kaçmak konusunda onun üstüne kimse yoktu. Kızıl-Göz'ün pençelerinden kurtulmak için de tüm aklını, yürekliliğini kullanması gerekiyordu. Ben ona yardım edecek durumda değildim. Düşmanımız, öylesine güçlü bir canavardı ki, beni bir dakikada paramparça edebilirdi. Gene de bir çatışmamız oldu onunla; omuzumu öyle bir yaraladı ki yıllar boyunca ne zaman hava yağmurlu olsa türlü sancılar çekerdim, omuzum tutulurdu.

Bu yarayı aldığımda Tez-Ayak hastaydı. Hepimizin arada bir tutulduğu sıtmaya yakalanmıştı sanıyorum. Her neydiyse hastalığı onu epeyi ağırlaştırmış, sersemletmişti. Gövdesinin her zamanki çevikliği yok olmuştu. Gerçekten de Kızıl-Göz onu mağaralardan beş-on kilometre uzaklıktaki yaban köpeği inlerinin yakınında kıstırdığında kaçacak pek hali yoktu. Genellikle onun çevresini dolaşır, düzlüğe çıktı mı Kızıl-Göz'ün yetişemeyeceği kadar hızlı bir koşu koparır, bizim dar girişli mağaramıza dar atardı kendini. Bu kez canavarın çevresini dolaşamadı; halsizliği üstündeydi ve ağır hareket ediyordu. Her deneyişinde, Kızıl-Göz yolunu kesmeyi başarıyordu.

Sonunda karım çevresini dolaşabilme çabasından vazgeçip bütün enerjisini onun pençesine düşmemek için harcamağa başladı.

Hasta olmasaydı, Kızıl-Göz'den kurtulmak çocuk oyuncağı olurdu onun için; ama bu durumuyla, bütün dikkat ve kurnazlığını kullanmak zorundaydı. Neyse ki gene de bir üstünlüğü vardı: daha ince dallar üzerine çıkabiliyor, geniş ve yüksek yerlerden atlayabiliyordu. Üstelik uzaklıkları çok doğru ölçebilme yeteneğine sahip olmaktan başka, dalların, ufak sürgünlerin, hattâ çürümüş dalların bile çekme gücünü sanki içgüdüsel olarak biliyordu.

Bitmez tükenmez bir kovalamaca sürüp gidiyordu aralarında. Ormanın içinde bir aşağı bir yukarı gidip geliyorlar, fır dönüyorlardı. Ahali'yi de çok coşturmuştu bu olay. Bar bar bağırıyorlardı, sesleri özellikle Kızıl-Göz uzaktayken büsbütün yükseliyordu. Kovalama sırasında canavar onlara doğru yaklaştığında sesler birden alçalıveriyor, hattâ kimizaman yok oluyordu. Çaresiz seyircilerdik hepimiz. Kadınlar çığlıklar atıp anlaşılmaz sesler çıkarıyor, erkekler de boş bir öfkeyle göğüslerini yumrukluyorlardı. Koca-Surat özellikle çok kızgındı. Kızıl-Göz yaklaşınca o da sesini kısıyor, ancak ötekiler kadar da korkmuyordu.

Bana gelince, sakın bir yüreklilik gösterisinde bulunduğumu sanmayın. Yiğitlik benim neyime? Sanki Kızıl-Göz'le dövüşmeğe kalksam neye yarayacaktı? O, çok korkunç olduğu kadar güçlü bir canavar, yırtıcı bir hayvandı. Gövde gövdeye dövüşmeğe kalksak benim için en ufak bir kazanma umudu olamazdı. Beni kolayca öldürürdü, Tez-Ayak'ın

durumu ise hiç değişmezdi. Kızcağız bizim mağaraya ulaşamadan yakalanırdı ona. Kısacası, ben de çaresiz bir öfke içinde, olanları seyretmekten başka bir şey yapamıyor, Kızıl-Göz yakına geldi mi de sesimi kesip saklanmağa çalışıyordum.

Saatler geçti, akşam oldu; kovalamaca hâlâ bitmemişti. Kızıl-Göz, Tez-Ayak'ı iyice yorgun düşürme kararındaydı anlaşılan. Durmadan koşturup duruyordu kızcağızı. Uzun bir süre sonra Tez-Ayak da kesildi, koşusunu devam ettiremez hale geldi. Bunun üzerine, Kızıl-Göz'ün onu izleyemeyeceği kadar ince dalların en uçlarına gitmeğe başladı. Bu şekilde biraz dinlenebileceğini umuyordu kuşkusuz; ama Kızıl-Göz şeytanın tekiydi. Onu izleyemeyeceğini anlayınca, dalları sallayarak düşürme yolunu denedi. Bütün ağırlığını ve gücünü kullanarak dalı sallıyor, kızcağızı, kırbaç ipinden sinek silkelercesine, daldan düşürünceye değin durmadan sallıyordu. İlk seferinde, Tez-Ayak biraz aşağıda bir dala düşerek kurtardı paçayı. Bir başka sefer, alçak dallar yere düşmesini önleyememişse de hiç değilse düşüşünü hafifletmişti. Bir başka seferinde öylesine sert silkelenmişti ki, iki ağaç arasındaki uzaklığı uçarak geçip bir başka ağaca tutunmuştu. Dalı yakalayarak kendisini kurtarabilmesi şaşılacak şeydi doğrusu. Çok zorlanmadıkça, incecik dalların kısa süreli güvenliğine bırakmıyordu kendini zaten. Ama öylesine yorgundu ki, Kızıl-Göz'den başka türlü kurtulmasına imkân yoktu. Bu nedenle, birçok kereler o ince dallara bıraktı kendisini.

Kovalamaca sürüp gidiyordu. Ahali de çığlık

çığlığa bağırmakta, göğsünü yumruklayıp dişlerini gıcırdatmaktaydı hâlâ. Derken her şey bitti. Alacakaranlık nerdeyse bastırmak üzereydi. Soluk soluğa kalmış, tir tir titreyen Tez-Ayak bir dakikacık soluklanmak için yüksek, ince bir dala tutunmuştu. Yerden on metre kadar yüksekliktey-di, arada düşüşünü hafifletecek bir engel de yoktu. Daha aşağıda bir dalın üstünde bulunan Kızıl-Göz Tez-Ayak'ın bulunduğu dalı sallayıp duruyordu. Bir rakkasa döndü dal, Kızıl-Göz'ün her sallayışında biraz daha geniş bir kavis çiziyordu. Derken birden sallamasını değiştirdi canavar; tam bir kavis tamamlanacaktı ki ters yöne vuruş yaptı, elleri kurtulan Tez-Ayak çığlıklar atarak yuvarlandı.

Havada gövdesini düzeltip ayak üstü düşmeyi başardı. Güçlü olduğu zamanlarda bu kadarlık bir yükseklikten bacakları üzerinde yaylanarak atlayabilir, yara bere almadan savuşturabilirdi. Ancak öylesine yorgundu ki bacakları yaylanacak güçte değildi. Düşme şokunun yalnızca bir bölüğünü karşılayabilen bacaklar kıvrılıverdiler, Tez-Ayak yanlamasına düştü. Bu da yaralamadı onu gerçi, ama ciğerlerindeki tüm havayı alıp götürdü. Kızcağız olduğu yerde, soluksuz kalakaldı.

Kızıl-Göz hızla koşarak üzerine çullandı. Saçlarını, yamru yumru parmaklarına dolayarak, ağaçların tepesinden korkuyla seyreden Ahali'ye döndü, küstah bir zafer kükremesi savurdu. İşte o zaman ben aklımı kaçırdım. Temkin, tedbir, korku, hepsini bir yana attım; içimdeki yaşama iste-

ğini bile unuttum. Daha Kızıl-Göz kükremesini kesmemişken, arkasından saldırdım ona. Yaptığım o kadar beklenmedik bir şeydi ki, canavar bile gafil avlandı, saldırımın hızıyla yere yuvarlandı. Kol ve bacaklarımla sarılıp yerden kalkmasını önlemeğe çalıştım. O bir eliyle Tez-Ayak'ın saçlarından sıkıca yakalamış olmasaydı bunu yapamazdım kolay kolay.

Benim davranışımdan yüreklenen Koca-Surat, birden saldırarak dişlerini Kızıl-Göz'ün koluna geçirdi; bir yandan da yüzünü gözünü tırmalıyordu. Ötekilerin de bu sırada işe karışmalarının tam zamanıydı aslında. Kızıl-Göz'ü nihayet ortadan kaldıracak bir fırsat geçmişti ellerine. Ne var ki, korkudan, ağaçlardan bile inemediler.

Kızıl-Göz'ün yalnızca ikimize karşı dövüşü kazanmaması işten bile değildi. Her ikimizin işini de hemen oracıkta bitirememesinin tek nedeni Tez-Ayak'tı. Artık soluğunu toparlamış olan Tez-Ayak da karşı koymağa başladı o sırada. Canavar, bir türlü kızın saçlarını bırakmağa yanaşmıyordu. Bu da hareketlerini kısıtlıyordu. Bir ara kolumu yakaladı. Artık sonumun geldiğini kavramıştım. Beni kendine doğru çekmeğe başladı; bir iki saniye içinde dişlerini boynuma geçirecek duruma gelecekti. Ağzını açmış, sırıtıp duruyordu. O sırada henüz gücünün tamamını kullanmağa başlamamış olmasına karşın, omuzumu öyle bir burktu ki, ömrüm boyunca sancısını, sıkıntısını çektim.

Tam o anda bir şey oldu. En ufak bir ön uyarma olmaksızın, koca bir gövde düştü dördümüzün

ortasına. Hepimizi dört bir yana dağıtan bu vuruş öyle beklenmedik bir anda gelmişti ki şaşkınlıktan birbirimizi tutmayı bıraktık. O ilk şok anında, Koca-Surat korkunç bir çığlık kopardı. Ben ne olduğunu anlayamamıştım pek, ama bir kaplan kokusu duymadım değil, ağacın birine doğru sıçrarken yollu yollu bir kürk görür gibi oldum.

İhtiyar Kılıç-Dişli'ydi gelen. Çıkardığımız gürültüden ininden fırlamış, biz farkında bile olmadan yanıbaşımıza gelmişti. Tez-Ayak, benim kaçtığım ağacın yanındaki ağaca tırmanmayı başardı. Ben de hemen onun yanına gittim. Alçak sesle ağlayıp sızlanan karımı kollarımın arasına aldım. Yerden homurtular, hırıltılar, kırılan kemik sesleri geliyordu. Bir zamanlar Koca-Surat olarak tanıdığımız kişiyi akşam yemeği diye yiyordu Kılıç-Dişli. Biraz ötedeki bir ağaçtan da Kızıl-Göz eğilmiş, kanlanmış, korkunç gözleriyle bu sahneyi seyrediyordu. İşte kendisinden de beter bir canavarla karşı karşıyaydı. Tez-Ayak'la ikimiz sessizce ayrıldık ordan, ağaçların tepesinden dolaşarak mağaramıza gittik. Ahali hâlâ ağaçların tepesinde toplanmış, eski düşmanlarına hakaret ve dal parçaları yağdırıyorlardı yukardan. Hayvan, umursamadan hırlaya hırlaya yemeğine koyuldu.

İşte böylece kurtulmuştuk. Canımızı, hiç umulmadık bir rastlantıya borçluyduk. Yoksa ben Kızıl-Göz'ün pençesinde ölecektim; bin yüzyılın ötesinden zamana köprü kuracak, gazete okuyan, elektrikli trenlerde gezen ve hele hele geçmiş olayların öyküsünü anlatan bir kişi olamayacaktı.

BÖLÜM XVII

Bir sonraki yılın sonbalar başlangıcında oldu olanlar. Kızıl-Göz, Tez-Ayak'ı elde edemeyince başka bir eş bulmuştu kendisine; ve işin şaşılacak yanı, kadıncağız hâlâ hayattaydı. Daha da şaşılacak bir şey, bir de çocukları olmuştu. Bu, Kızıl-Göz'ün ilk çocuğuydu. Daha önce evlendiği kadınlar bir çocuk yapabilecek kadar uzun süre yaşayamamışlardı ki. O yıl hepimiz için çok iyi geçmişti doğrusu. Hava görülmemiş derecede yumuşak, yiyecek her zamankinden daha boldu. Özellikle o yılın turplarını hatırlıyorum. Fındık ürünü de çok bol, yaban erikleri eskisinden hem büyük, hem de tatlıydı.

Kısacası, altın yılımızdı o yıl. Derken olanlar oldu. Bir sabah, erkenden, daha mağaralarımızda uyurken saldırıya uğradık. O soğuk, gri ışıkta gözlerini açanların çoğu, bir daha açmamak üzere yumdular gözlerini. Şafakla birlikte ölüm gelmişti kapımıza. Tez-Ayak'la ben gürültüden uyandık. Bir bağırış, bir çığırıştır gidiyordu dışarda. Uçurumun en tepesindeki mağaramızın kapısından aşağı baktık usulca. Meydan Ateş-Adamları'yle doluydu. Onların haykırmaları da gürültüyü artırıyordu, belliydi ki bir düzenleri vardı, bir plana göre hareket ediyorlardı. Oysa

bizim Ahali'de böyle şey ne gezer? Her birimiz kendi canımızı kurtarmak için dövüşür, savaşırdık. Üstelik başımıza gelen bu yıkımın ne denli korkunç olduğundan da haberimiz yoktu.

Bizimkiler taş atmayla uğraşadurşun uçurumun dibi silme Ateş-Adamı'yla dolmuştu. İlk attığımız taşlar birkaç kafayı yarmış olacak ki, adamlar geri çekildiklerinde, onlardan üçünü yerde yatar gördük. Yattıkları yerde debeleniyorlardı, hattâ bir tanesi sürünerek uzaklaşmağa bile çalıştı. Ama biz, işlerini bitiriverdik. Bizim erkekler de öfkeden kükremeğe başlamışlardı bu sırada. Yerde yatanların üstüne kaya parçaları yağdırdık. Ateş-Adamları'ndan birkaçı arkadaşlarını öteye çekmek için yaklaştılarsa da attığımız taşlarla onları da uzaklaştırdık.

Ateş-Adamları bize pek fena bozulmuştu; aynı zamanda daha hesaplı davranmak gerektiğini kavramış olacaklar ki, öfkeli haykırışlarına karşın uçurumun dibine pek yaklaşamadılar. Uzakta durup yüzlerce ok atmayı daha uygun gördüler. Sonuç olarak biz de onları taşlamaktan vazgeçmek zorunda kaldık. Bu arada yarım düzine kadar ölü vermiştik. Yirmi kişiden çok yaralımız vardı. Geri kalanlar mağaralarına çekildiler. Benim yüksekteki mağaram menzilin dışında kalmıyordu gerçi, ancak aramızdaki uzaklık okların etkili olmasını önleyecek kadar fazlaydı. Bu nedenle, Ateş-Adamları benim için boşuna ok harcamadı. Üstelik meraklı bir kişi olduğum için ne olup biteceğini iyice görmek

istiyordum. Tez-Ayak mağaranın içinde, korkudan tir tir titriyor, ben içeri girmiyorum diye de alçak perdeden sızlanıyordu. Ben kapının önünde çömelmiş, olayların gelişmesini bekliyordum.

Savaş durulmuştu artık; atışlar aralıklı aralıklı oluyordu. İki taraf da bir çıkmazın içinde kalmıştı. Bizler mağaralardaydık, Ateş-Adamları bizi nasıl dışarı çıkaracaklarını düşünüyorlardı. Peşimizden içerlere gelmeğe cesaret edemiyorlardı; biz de durup dururken kendimizi göstermiyorduk. Arada bir içlerinden biri uçurumun dibine yaklaşınca, Ahali'den biri de aşağı taş atıyordu. Taş atmak için dışarı çıkan kişi ise, hemen yüzlerce oka hedef olarak, oracıkta can veriyordu. Bu kurnazlık birkaç kez böyle sonuçlandı. Ama bir süre sonra Ahali'den kimse dışarı çıkmayınca işler iki taraf için de tam bir çıkmaza girdi.

Ateş-Adamları'nın en gerisinde her şeyi yöneten biri vardı: benim iyi tanıdığım o yaşlı, topal avcı. Herkes onun sözünü dinliyor, onun emirleriyle şuraya buraya seğirtiyordu. Aralarından birkaçı ormana gitti. Bir süre sonra elleri kolları kuru dallarla, yapraklar ve otlarla dolu olduğu halde geri döndüler. Ateş-Adamları'nın hepsi birden uçurumun dibine yaklaştılar. Çoğunluk, aramızdan dışarı çıkma yürekliliğini gösterecekleri vurmak üzere elde ok ve yay hazır beklerken, birkaçı da en alt kademedeki mağaraların girişlerine kuru dallar ve otlar yığmaktaydı. Birdenbire, bu yığınların içinden, dünyada en çok korktuğumuz canavarı çıkardılar: ATEŞ! Başlangıçta incecik duman sütunları kıvrılarak yükseldi. Derken alevlerin kır-

mızı dillerinin odunlar arasından ufacık yılanlar gibi fırlayı fırlayıverdiklerini gördüm. Duman çoğaldıkça çoğaldı, yoğunlaştıkça yoğunlaştı, bütün yamacı sardı. Yüksekte olduğumuz için pek zarar vermiyordu, yalnızca gözlerimin yandığını duydum, parmaklarımla gözlerimi uğuşturdum.

Dumanın etkisiyle deliğinden ilk çıkan ihtiyar İlik-Kemik oldu. O sırada hafif bir rüzgâr dumanı dağıtınca, olanları açık-seçik görebildim: Dumanların arasından dışarı çıkarak yanan bir korun üstüne bastı yanlışlıkla. Bu beklenmedik acıyla haykırarak uçurumun yukarılarına doğru tırmanmağa çalıştı. Dört bir yanından oklar yağıyordu. Bir çıkıntıya gelince durakladı, dengesini kaybetmemek için bir kaya parçasına tutundu. Kesik kesik soluk alıyor, aksırıyor, başını iki yana sallayıp duruyordu. Bir öne bir arkaya sallanıyordu da. Gövdesine en aşağı on on iki ok saplanmıştı. Yaşlı bir adamdı, ama ölmek istemiyordu. Daha çok sallanmağa başladı, bacaklarında derman kalmamıştı. Sallanırken de son derece acıklı seslerle bağırıyordu. Dayanamayıp tutunduğu yerden eli kurtulunca, uçurumun dibine yuvarlandı. Zavallı ihtiyarın kemikleri bin bir parça olmuştu kuşkusuz. Yattığı yerde güçsüz güçsüz debeleniyor, yerinden kalkmağa çalışıyordu. Yanına koşan Ateş-Adamları'ndan biri elindeki sopayla kafasına vurarak işini bitirdi.

İlik-Kemik'in başına gelen Ahali'nin birçoğuna da geldi. Dumana dayanamayanlar dışarı fırlayıp okların altında can verdiler. Kadınlarla çocukların kimi

mağaraların içinde kalıp boğularak öldü, kimi son soluğunu dışarda verdi.

Ateş-Adamları bu yolla ilk kademedeki mağaraları temizledikten sonra aynı işlemi ikinci kademede yenilemek üzere hazırlıklara geçtiler. Elleri kolları kuru dal ve otlarla dolu, yukarı tırmandıkları sırada, Kızıl-Göz, peşinde karısı ve karısına sımsıkı yapışmış çocuğuyle yamacın tepesine çıkıp kurtulmağı başardı. Ateş-Adamları, ateşin yanmadığı aralıklarda mağaralarımızdan kıpırdayamayacağımızı kestirerek, Kızıl-Göz'ün kaçmasına da afallayıp kaldılar. Oklar, Kızıl-Göz'le karısı uçurumun tepesine eriştikten sonra ancak uçuşmağa başladı. Tepeye ulaşınca bizim Kızıl-Göz aşağıdakilere kötü kötü baktı, kükreyerek göğsünü yumrukladı. Aşağıdakiler bir sürü ok attılarsa da isabet ettiremediler, KızılGöz, göz göre göre kaçıp kurtuldu.

Üçüncü kademeden sonra dördüncü kademenin dumana boğularak boşaltılmasını seyrettim. Ahali'den bazıları uçurumu tırmanarak kurtuldu; çoğu da pisi pisine bu kurtulma çabası içindeyken vurulup gitti. Uzun-Dudak'ın ölümünü iyi hatırlıyorum. Benim bulunduğum çıkıntıya değin erişmişti. Gövdesine saplanan bir okun acısıyle ağlayıp duruyordu. Tırmanırken sırtından vurulmuştu, okun bir ucu göğsünü delerek önden çıkmış, tüylü arka ucu da arka tarafta kalmıştı. Ağzından önce kan boşandı, dayanamayıp yanı başıma yığıldı.

Tam bu sırada, üst kademelerdeki mağaralar, sözbirliği etmişler gibi boşalıverdi. O za-

mana kadar duman altında kalmamış olan Ahali'nin hemen hepsi, aynı anda uçurumu tırmanmağa başladı. Bu hareket birçok kişinin kurtuluşu oldu tabiî. Ateş-Adamları yeteri kadar çabuk ok atamıyorlardı. Gökyüzünü okla doldurdular, Ahali'den birçoğu vurulup düştü; birçoğu da tepeye tırmanıp kurtulabildi.

Bu arada, içimdeki kaçma dürtüsü de merakımdan daha baskın çıktı. Okların arkası kesilmişti. Ahali'nin tümünün ya ölmüş ya da kaçmış olduğunu sanıyordum, belki de yükseklerdeki mağaralarda daha bir iki kişi kalmış olabilirdi. Tez-Ayak'la ikimiz apar topar uçurumun tepesine doğru yollandık. Biz ortaya çıkar çıkmaz Ateş-Adamları arasından bir patırtıdır yükseldi. Bunun nedeni ben değildim, Tez-Ayak'tı. Aşağıdakiler büyük bir coşkuyla konuşarak karımı birbirlerine gösteriyorlardı. Onu vurmağa da çalışmadılar. Bir tek ok bile yaydan çıkmadı o sırada. Tersine, yumuşak, kandırıcı seslerle seslenmeğe başladılar. Ben durup aşağıya baktım. Ama Tez-Ayak korkuyordu, acıklı acıklı sızlanarak oyalanmamamı, çabuk olmamı söyledi. Böylece uçurumun tepesine ulaşıp ormana daldık.

Bu olay beni sık sık, uzun uzun düşündürmüştür. Eğer karım gerçekten Ateş-Adamları türündendiyse, pek küçücükken kaybolmuş, türdeşlerinden uzaklaşmış olması gerekir. Yoksa, onları hatırlar ve gördüğünde korkmazdı. Öte yandan, aynı türden gelmekle birlikte onların yanından kaybolmuş olmayabilir de. Belki, Ateş-Adamları'nın köyünden uzak bir yerde, ormanın bir köşesinde

doğmuştur; babası kaçak bir Ateş-Adamı, annesiyse bizim türden, yani Ahali'den biriydi belki de. Kimbilir? Ne kadar düşünürsem düşüneyim, bu konuda bir sonuca varacak durumda değilim. Tez-Ayak da kendi geçmişi hakkında benden fazla bir şey bilmiyordu, eminim.

Korku dolu bir gün geçirdik. Ahali'den hayatta kalanların çoğu bataklığa doğru kaçmış, o çevredeki ormana sığınmışlardı. Ama gün boyunca Ateş-Adamları küçük avcı kafileleri halinde ormanı taradılar, nerde bizden bir kimse gördülerse öldürdüler. Dikkatle hazırlanmış, düzenli bir şekilde uygulanan bir plandı onlarınki. Kendi topraklarına sığamayacak kadar çoğaldıkları için bizim toprakları fethetmeye karar vermiş olacaklar. Ama ne fetih! Onların karşısında en ufak bir dayanma umudumuz bile yoktu ki. Katliamdı yaptıkları —hem de başıboş, sorumsuz bir katliam. Çünkü kimsenin canını bağışlamadılar; yaşlı genç, kadın erkek herkesi vurdular. Amaçları bizi yeryüzünden silmekti, bu amaçlarına da pekâlâ eriştiler.

Bizim dünyamızın sonu gelmişti artık. Son sığınak olarak ağaçlara attık kendimizi. Ama Ateş-Adamları, her ağacı birer birer sararak her aileyi birer birer öldürdüler. Olayların çoğunu gözlerimle gördüm, merak ediyor, görmek istiyordum çünkü. Tez-Ayak'la ikimiz herhangi bir ağacın üzerinde birkaç dakikadan fazla kalmadığımız için Ateş-Adamları'na yakalanmadık. Sonunda gidecek, kaçacak yer de kalmamıştı. Her yer Ateş-Adamları ile doluydu, bizi yok etme çabalarını çok ciddî

bir kararlılıkla sürdürüyorlardı. Ne yana dönsek onlarla karşılaşıyorduk, bu nedenle de yaptıkları işlerin korkunçluğunu yakından gördük.

Annemin başına neler geldi bilemiyorum. Ama Geveze'nin vurulup o eski ağaç yuvamızdan düştüğünü gördüm. Ne yalan söyleyeyim, sevinçten bir iki zıplamadım değil. Öykümün bu bölümüne son vermeden önce, Kızıl-Göz'e neler olduğunu anlatmadan geçemeyeceğim. Bataklığın yanıbaşındaki bir ağaçta, karısıyle birlikte yakalanmıştı. Tez-Ayak'la ikimiz de kaçarken bir ara durup olanları seyrettik. Ateş-Adamları vargüçleriyle Kızıl-Göz'le uğraşmakta olduklarından bizi farketmediler. Çünkü üzerinde bulunduğumuz ağacın yaprakları iyice saklıyordu bizi.

Kızıl-Göz'ün kaldığı ağacın altında en az yirmi avcı vardı; ağaca durmadan ok atıyorlardı. Okları yeniden yere düştükçe topluyorlardı da. Ben Kızıl-Göz'ü göremiyordum ağacın tepesinde bir yerde uluduğunu işitiyordum. Kısa bir süre sonra bu uluma daha boğuk, daha alçak perdeden gelmeğe başladı. Ağacın gövdesindeki bir oyuğa girmiş olmalıydı. Ama karısı bu sığınağa erişemeden vurulup yere düştü. Fena yaralanmış olmalıydı ki kaçmak için çaba bile gösteremedi. Olduğu yere çöküp, kendisine sıkı sıkı sarılmış olan bebeğini korumağa çalıştı. Ateş-Adamları'na yalvaran işaretler yapıyordu. Adamlar çevresine toplanıp onunla alay etmeğe, katıla katıla gülmeğe başladılar —tıpkı Sarkık-Kulak'la benim bir zamanlar o yaşlı Ağaç-Adamı'na yaptığımız gibi. Gene bizim yaptığımız gibi, kadıncağızı, dal parçalarıyle

değil de oklarının ucuyle dürdüklemeye, iteleyip kakalamağa başladılar. Oklarını kadının kaburgalarına sokup çıkarıyorlardı. Ama istedikleri kadar eğlenemediler, çünkü Kızıl-Göz'ün karısı direnmiyor, hiç bir karşılık vermiyordu. Yalnızca bebeğine sarılmış, yalvarıp duruyordu. Ateş-Adamları'ndan biri iyice yanına yaklaştı, elinde koca bir sopa vardı. Kadın onu gördü, ne olacağını anladı, başına o son korkunç darbeyi yiyinceye değin yalvarmaktan başka bir şey yapmadı.

Ağacın kovuğuna sığınmış olan Kızıl-Göz'ü ele geçirme olanakları yok gibiydi. Aralarında biraz konuşup tartıştıktan sonra, bir tanesi ağaca tırmandı. Yukarda ne olup bittiğini göremedim ama, adamın haykırdığını işittim. Aşağıdakiler de fena halde coşmuşlardı. Birkaç dakika sonra paldır küldür aşağı yuvarlandı adam. Düştükten sonra da kımıldamadı. Bir an bakakaldılar, derken biri gidip adamın başını yukarı kaldırdı. Bırakır bırakmaz düştü baş. Kızıl-Göz kendini göstermişti.

Ateş-Adamları fena kızdılar. Ağacın gövdesinin yere yakın bir yerinde kovuğa açılan bir delik vardı. Bunun önüne kuru dallarla otlar yığarak ateşe verdiler. Tez-Ayak'la ben, birbirimize sarılmış, olduğumuz yerden korkuyla seyrediyorduk. Bazen de ateşe yeşil yapraklı taze dallar atıyorlardı, Bu kez de duman yoğunlaşıyordu.

Derken, birdenbire ağacın altından kaçıştıklarını gördük. Ama gereğince atik davranamamışlardı. Kızıl-Göz'ün uçan gövdesi tam ortalarına düştü. Öfkesinden deliye dönmüştü bizimki, koca

kollarını sağa sola sallıyor, önüne ne gelirse paralıyordu. Bir tanesinin suratını koparıp attı —gerçekten kopardı yani, o yamru yumru parmakları, o son derece güçlü kasları sayesinde. Bir başkasının da boynunu ısırdı. Ateş-Adamları korkunç, yırtıcı çığlıklar atarak gerilediler, sonra yeniden saldırdılar. Bu arada Kızıl-Göz nerden bulduysa bir sopa edinmişti. Üstüne gelenlerin kafataslarını yumurta kırar gibi kırmağa koyuldu. Onunla baş edemeyeceklerini anlayan Ateş-Adamları gene gerilemek zorunda kaldılar. Kızıl-Göz için bulunmaz bir fırsattı bu. Arkasını dönüp, koşarak uzaklaşmağa başladı. Bu kaçış sırasında bile öfkeyle uluyordu. Peşinden birkaç ok attılarsa da, o, kısa zamanda çalılıkların arasında kayboldu..

Tez-Ayak'la ben de sessizce uzaklaştık ki, biraz ötede bir başka grup Ateş-Adamı'yla karşılaşmayalım mı? Bizi dağ çileklerinin olduğu bataklığa değin kovaladılar. Bataklığın içinde, ayakla gidilemeyecek yerlere, ağaçların tepesinden kaçtık biz. Onlar izleyemediler. Gide gide batak bölgenin öteki yanına, bizim ufak bataklıkla, batıya doğru uzanan büyük batak bölgeyi ayıran dar, ormanlık alana geldik. Burada kiminle karşılaştık dersiniz? Sarkık-Kulak'la. Nasıl olup da kurtulduğunu bir türlü aklım almıyor. Herhalde bir önceki geceyi mağaraların orada değil de ormanda geçirmişti.

Bu dar ormanda, ağaç sığınakları kurup pekâlâ yerleşebilirdik. Ancak, Ateş-İnsanları bizi temizleme işlemini sonuna kadar götürmeye ant içmişlerdi besbelli. Öğleden sonraydı, Sakal-Su-

rat'la karısı doğudaki ağaçların arasından fırlayıp koşarak yanımızdan geçip gittiler. Derin bir sessizlik içinde, hızla kaçarlarken yüzlerinde korku okunuyordu. Onların geldikleri yönden Ateş-Adamları'nın da haykırılarını ve Ahali'den birinin çığlıklarını işittik. Demek ki Ateş-Adamları bataklığı aşmanın çaresini de bulmuşlardı.

Tez-Ayak, Sarkık-Kulak ve ben de, Sakal-Surat'la karısının peşinden kaçmağa koyulduk. Büyük Bataklığın kıyısına gelince durduk; oranın yollarını bilmiyorduk çünkü. Burası bizim bölgenin dışında kalıyordu, Ahali oralara gitmemeye hep çok dikkat ederdi. Bu koca bataklığa giden hiç olmamıştı —daha doğrusu gidip de dönen olmamıştı. Bizim için tam bir sır ve korku yatağıydı burası —bilinmeyen, dehşet verici bir diyar. Dediğim gibi tam kıyısında durduk. Açıkça korkuyorduk. Ama bir yandan da Ateş-Adamları'nın haykırışları yaklaşıyordu. Birbirimize baktık. Sakal-Surat ilk adımı attı; her an çatlayacakmış gibi görünen titrek çamurun üzerinden yürüyerek birkaç metre ötedeki sağlam, otlu tümseğe ulaştı. Karısı izleyemedi. Birkaç adım atmayı denedi ama, batağın güvensiz yüzeyinden çekindi, olduğu yere çöktü.

Tez-Ayak beni beklemedi bile, hattâ Sakal-Surat'ın olduğu yeri geçip de yetmiş seksen metre ötedeki çok daha sağlam bir tümseğe ulaşıncaya değin arkasına dönüp bakmadı da. Sarkık-Kulak'la ben ona yetişinceye değin Ateş-Adamları ağaçların arasından gözükmüşlerdi. Sakal-Surat'ın karısı onları görünce paniğe kapıldı

ve dehşet içinde peşimizden koştu. Ne var ki, dikkat etmeden, kör gibi koşuyordu, kurumuş çamuru çatlattı. Dönüp baktığımızda, yavaş yavaş bataklığa gömülmekte olan kadıncağızın her yanına okların yağmakta olduğunu gördük. Derken bizim oraya değin gelmeğe başladı oklar, Sakal-Surat da yanımıza gelmişti. Dördümüz birden, nereye gittiğimizi bilmeksizin, bataklığın korkulu derinliklerine daldık.

BÖLÜM XVIII

Büyük bataklıkta geçirdiğimiz günler hakkında açık-seçik bilgilere sahip değilim. Hatırlamağa çalıştığım zaman, birbiriyle ilgisiz bir sürü izlenim doluyor kafamın içine, zaman kavramını tüm yitiriyorum. O bitmez tükenmez batak bölgenin içinde ne kadar kaldık, hiç bir fikrim yok. Haftalarca dolaşmış olmalıyız gibime geliyor. O sırada olanları hatırladığım zamanlar hep kâbus görüyorum. O ıslak, pis, ıssız arazide dolaştık, dolaştık, sanki yüzyıllar boyu dönüp dolaştık. Zehirli yılanlar üzerimize saldırdı, türlü yırtıcı hayvanlar çevremizde kükredi; ayaklarımızın altında kımıl kımıl olan çamur sanki bizi yutmak istercesine topuklarımıza dolandı...

Önümüze çıkan dereler, göller, katran gibi denizler yüzünden sayısız kereler yolumuzu değiştirdiğimizi biliyorum yalnız. Sonra fırtınalar patladı, sular kabardı, geniş alanları seller bastı. Sonra uzun açlık ve sefillik dönemleri başladı. Gelip geçen sellerden günlerce ağaçlarda hapis kaldık.

Sık sık, büyük bir canlılıkla hatırladığım bir tek sahne var: Çevremiz kocaman kocaman ağaçlarla dolu. Bunların dallarından lif lif gri yosunlar sarkıyor. Bir yandan da sürüngen bitkiler,

korkunç yılanlar gibi sarmışlar ağaçların gövdelerini, kıvrım kıvrım yükseliyor, karmakarışık kocaman yumaklar halinde havada duruyorlar. Her yanımız çamur, çamur, yumuşak, cıvık cıvık çamur, için için kaynayan, havaya çeşitli gazlar bırakan çamur! Bütün bunların orta yerinde biz varız —on iki kişi kadar. Sıskacık kalmışız, bitkiniz, gerilmiş derilerimizin altından kemiklerimiz sayılıyor. Ne şarkı söylüyoruz, ne gevezelik ediyoruz, ne de gülüyoruz. Oyun oynadığımız falan da yok. Bir zamanların o yerinde duramayan, canlı, hevesli ruhları iyice durulmuş, umutsuzca durgunlaşmış artık. Yakınmalı, acıklı sesler çıkarıyoruz; birbirimize bakıyor, hep birlikte bir köşeye toplanıyoruz. Sanki dünyanın sona erişinin ertesi günü, nasılsa hayatta kalmış birkaç kişiyiz, nasılsa orada buluşmuşuz.

Bu sahnenin, bataklıkta geçen öteki olaylarla hiç bir belirli ilintisi yok kafamda. Nasıl oldu da oradan kurtulmayı becerdik, hiç bilmiyorum. Ama günlerden bir gün, ırmağa doğru inen alçak bir tepeler dizisiyle karşı karşıya geldik. Bu ırmak, bizim eski ırmaktı. O da bizim gibi uzun bir yolculuktan sonra bataklıktan çıkıyordu. Irmağın, tepeler arasından kendine bir yol açarak geçtiği güney kıyısında bir sürü kumtaşından oyulmuş mağarayla karşılaştık. Batıya doğru biraz ötede, ırmağın denize döküldüğü sete çarptıkça uğuldayan okyanus uzanıyordu. İşte burada, denize karşı dizilmiş mağaralara yerleşerek deniz kıyısındaki yaşantımıza başladık.

Çok kalabalık değildik. Günler birbirini ko-

valayıp giderken, zaman zaman Ahali'den başkaları da geliyordu. Bataklığın derinliklerinden birer ikişer çıkıyorlardı bunlar. Hiç birinin ayakta duracak halleri yoktu; canlıdan çok ölü gibiydiler hepsi de. Birtakım yürüyen iskeletler! Sonunda otuz kişi kadar toplandık. Ondan sonra da bataklıktan çıkagelen olmadı. Gelenler arasında Kızıl-Göz yoktu. Dikkati çeken bir başka şey de, çocuklardan hiç birinin yolculuğu bitirememiş olmasıydı.

Deniz kıyısında yaşadığımız yılları ayrıntılarıyle anlatmayacağım. Hiç de mutlu yıllar değildi bunlar. Yerimizde rahat değildik; hava sert ve soğuktu. Kimse öksürükten, nezleden kurtulamıyordu. Böylesi bir çevrede yaşayıp gelişebilmemiz mümkün olamazdı Gerçi çocuklarımız olmadı değil, ama hiç biri fazla yaşamadı, küçük yaşta öldüler. Yetişkinler arasındaki ölüm sayısı ise yeni doğumlardan çoktu. Nüfusumuz azaldıkça azaldı, anlayacağınız.

Besin maddelerimizde meydana gelen kökten değişiklik de yaramamıştı bize. Sebze ve meyve diye bir şey yoktu; yalnızca balık yiyorduk. Midye, deniz tarağı, kaya istiridyesi, deniz salyangozu gibi şeyler de yerdik. Ayrıca, fırtınalı havalarda kumsal, koca koca okyanus yengeçleriyle dolardı. Yenilebilecek birkaç çeşit yosun da bulmuştuk. Ama besin maddelerindeki değişiklik mide rahatsızlıklarına yol açtı herkeste, hiç birimiz doğru dürüst şişmanlayamadık. Sindirim bozuklukları çektiğimiz bir bakışta belli oluyordu, çirozlaştık kısacası. Sarkık-Kulak deniz salyangozu toplamağa gittiği bir gün kayboldu. De-

niz çekildiğinde hayvanlardan biri, kabuğunu Sarkık-Kulak'ın elinin üzerine kapamıştı. Deniz birden yükselince çocukçağız boğulmuştu. Cesedini ertesi gün bulduk; bize iyi bir ders oldu bu. Bir daha hiç birimiz, deniz hayvanlarının kabuğuna yakalanmadık.

Tez-Ayak'la ikimiz bir çocuk —bir erkek çocuk— yetiştirmeyi başardık. Daha doğrusu onu birkaç yıl yaşatmayı başardık. O iklimde kalsaydık daha fazla yaşayamazdı sanıyorum. Derken, günlerden bir gün, Ateş-Adamları yeniden çıkageldiler. Bu sefer ırmak üzerindendi gelişleri, hem de, salla değil de, bir kütüğün içi oyularak yapılmış, kaba-saba bir kayıkla. Kayığın içinde üç kişiydiler; bunlardan biri o eski, ihtiyar avcıydı. Bizim kumsala yanaştılar; o, inip, kumlar üzerinde topallaya topallaya yaklaştı, mağaralarımızı uzun uzun inceledi.

Çok eğlenmeyip gittiler gitmesine ama Tez-Ayak fena halde korkmuştu bir kere. Hepimiz korkmuştuk, ama hiç birimiz onun kadar değil. O gece ağladı, sızladı, bütün gece gözünü kırpmadı. Ertesi Sabah oğlumuzu kucağına aldı ve birtakım kesin bağırmalar, işaretler ve yol göstermelerle, ikinci bir uzun yolculuğa çıkmağa zorladı beni. Mağaralarda Ahali'den sekiz kişi kalmıştı (sürüden artakalanların tümü). Onlar için hiç bir kurtulma umudu yoktu. Ateş-Adamları dönmemiş olsalar bile o iklim koşulları içinde kısa zamanda ölüp gidecekleri belliydi. Deniz kıyısındaki iklim, bizim Ahali'nin yapısına hiç mi hiç uygun değildi.

Güneye doğru yol aldık. Günlerce koca bataklığın kıyısından yürüdük ama içine girmemeğe dikkat ettik. Bir keresinde batıya yöneldik ve uzun bir sıradağı aşarak yeniden deniz kıyısına çıktık, bizim yaşayabileceğimiz bir yer değildi orası da. Ağaç diye bir şey yoktu —yalnızca bomboş tepeler, gümbür gümbür çağlayan dalgalar ve hiç durmayacakmış gibi esen sert rüzgârlar. Gerisin geriye dönüp sıradağları yeniden aştık ve kâh doğuya, kâh güneye doğru giderek koca bataklığı bir kez daha bulduk.

Bataklığın güney sınırına kısa zamanda ulaşabildik. ve doğuya doğru yolumuza devam ettik. Güzel yerlerdi buralar. Hava ılıktı, nihayet ormana kavuşmuştuk. Bir süre sonra, alçak bir tepeler dizisini de aştık ve kendimizi daha da elverişli bir ormanlık bölgede bulduk. Kıyıdan içerlere doğru ilerledikçe hava iyiden ısınıyordu. Biz de yolumuza devam ettik, taa ki Tez-Ayak'ın iyi tanıdığı bir ırmağın kıyısına gelinceye değin. Burası, sürüden ayrı kaldığı dört yıl içinde, gelmiş olduğu yerdi anlaşılan. Irmağı kütükler üzerinde aştık, oldukça yüksek bir uçurumun dibinde karaya yanaştık. Bu uçurumun yüksek bir yerinde yeni yuvamızı kurduk— ulaşılması çok güç, aşağıdan bakınca da görünmeyen bir mağaraydı burası..

Bundan sonra anlatılacak pek bir şeyim yok. Burada yerleştik, Tez-Ayak'la birlikte yavrularımızı büyüttük. Anılarım son buluyor. Buradan başka bir yere göçmedik hiç. O yüksek, o ulaşılmaz mağaramızdan öteye hiç bir düşüm yok.

Düşlerimin içeriğini kalıtım yoluyla kendine mal eden çocuk da burada doğmuş olmalı. Burada doğmuş ve benim yaşantımın bütün izlenimlerini kendi benliğinde toplamıştır. Hayır, hayır, benim değil, Koca-Diş'in, yani gerçek kişiliğimin değil de, ikinci kişiliğimin yaşantısını. Ama, bir yerde öyle bir ayırım yapmak da imkânsız gibi, Koca-Diş'in yaşantısı öylesine gerçek ki benim için, çoğukez hangi çağda yaşadığımı şaşırıyorum.

Kuşaklar boyunca izlenen bu yol sık sık düşündürür beni. Ben, yani modern ben, tam anlamıyle insanım. Ama Koca-Diş, yani ilkel ben, insan değilim. Oysa, çift kişiliğimin bu iki bölümünün bir yerde birbirine bağlanması gerek. Ahali, yeryüzünden hunharca silinmezden önce insan olma yolunda mıydı? Ben ve benim sonraki kuşaklarım bu insanlaşma işlemini sürdürerek gerçekleştirdik mi? Öte yandan, benim torunlarımdan biri Ateş-Adamları'nın arasına karışarak onların çizgisinde gelişmiş olamaz mı? Bilemiyorum. Öğrenebilmem için de herhangi bir yol yok. Kesin olan bir tek şey var: Koca-Diş, yavrularından birinin beyin dokusuna kendi yaşantısının bütün izlenimlerini işlemiş. Hem de öyle derinden, öyle silinmez bir şekilde işlemiş ki, aradan geçen binlerce yüzyıl, binlerce kuşak bunları yok edememiş.

Öyküme son vermezden önce anlatmak istediğim bir şey daha var. Sık sık gördüğüm bir düş bu. Anladığıma göre, bu olay en son yerleştiğimiz o yüksek, o ulaşılmaz mağarada yaşadığım sırada meydana gelmiş. Bir keresinde, doğuya doğru, ormanın iyice derinliklerine gittiğimi

hatırlıyorum. Orada Ağaç-Adamları'nın kabilesine rasgeldim. Çalılıklar arasına çöküp oyunlarını seyretmeğe koyuldum. Bir gülüşme toplantısı yapıyorlardı; hoplayıp zıplıyorlar, çok ilkel bir ritmi sürdürmeğe çalışıyorlardı.

Birdenbire suspus oldular. Gürültüleri bitmiş, oyunları sanki bıçakla kesilmişti. Dehşet içinde gerilediler ve korkulu gözlerle çevreye bakarak kaçacak delik aradılar. Derken, Kızıl-Göz boy gösterdi ortalarında. Hepsi bir kenara büzüldüler, korkudan tir tir titriyorlardı. Ama Kızıl-Göz hiç birine saldırmağa kalkmadı. Onlardan biriydi çünkü; sonunda kendi türünü bulmuştu. Ardı sıra, sıska, çarpık bacaklı, yürürken iki yandan elleriyle kendini dengeleyen yaşlı bir dişi yürüyordu— Ağaç-Adamları'nın dişisi, Kızıl-Göz'ün en son karısı. Halkanın en ortasına oturdu bizimki. Bu satırları yazarken bile tam bir canlılıkla görüyorum onu. Kaşları çatılmış, kan çanağı gözlerle çevresindeki Ağaç-Adamları'nı süzüyor. Bir yandan da, korkunç, biçimsiz bacaklarından birini kaldırıp, yamru-yumru ayak parmaklarıyle karnını kaşıyor. En eski düşmanım Kızıl-Göz... canavar... atavizm...